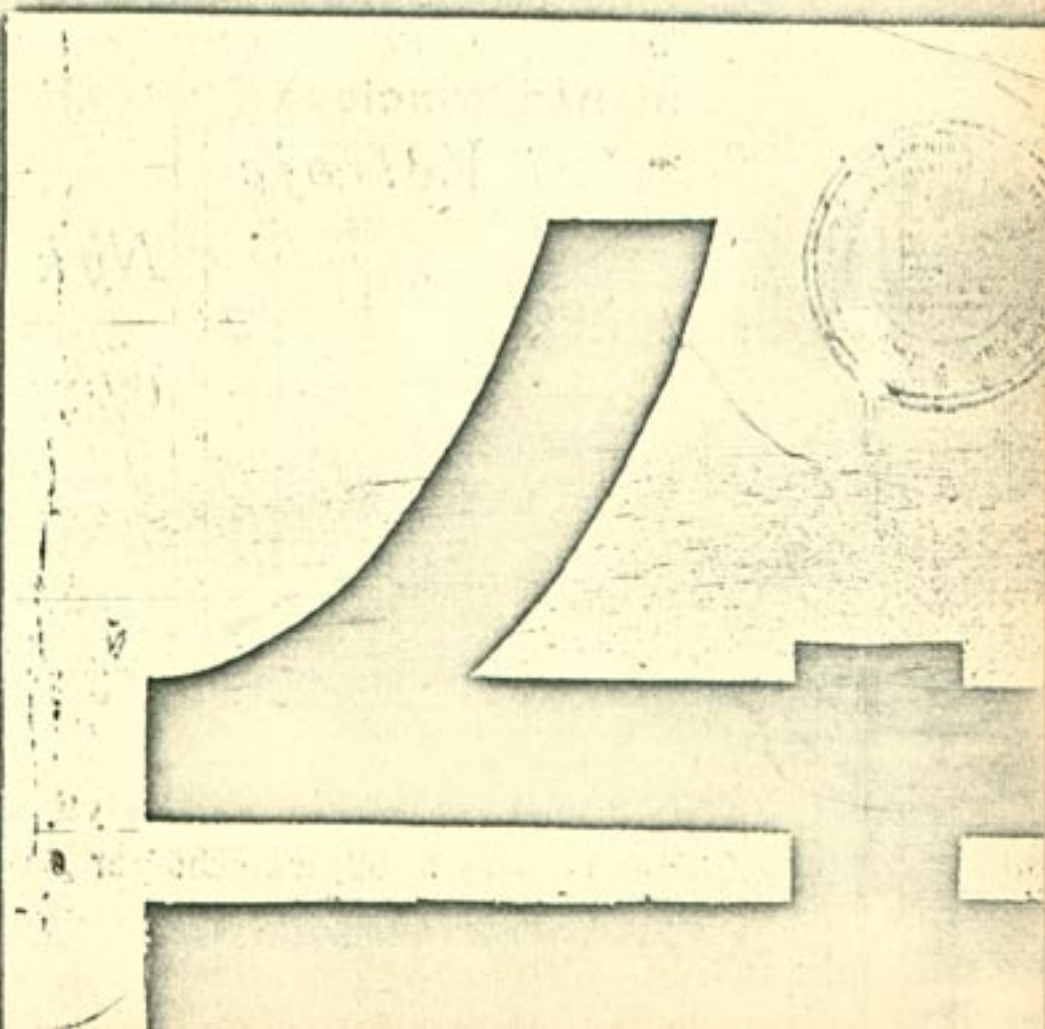


RECIAA

IONIAA



Vedamasis str.
Bronja Raila, 20.000.000 fotomontažs.
Kozys Boruta, Mediniai stebuklai. Apysaka.
Jonas Šimkus, Prie krantinės vandens. Apysaka II dal.
Petras Cvirka, Žmogus gimė.
Johannes R. Becher, Asfaltas. J. Šimkaus vertinimas.
 Latvių lyrikos vertimai (vertė K. Korsakas):
I. Laicena, Viens beldosi naktį.
A. Kureija, Poetas.
Apardelis, Na, gerai.
Jonas Radzevičius, Tendencija ir literatūra.
Kę dirbame.
Pr. Merkūnas, Romain Rollandui 65 metai.
V. Druzdanskas, Filirtas ir kultūra (apie J. Savickio knygas).
V. Dr. Iš lentynos (Jaktas — Lyrika. Herbižiauskas — Dievo šypsenos. Venelova — Beržai vėtroje. Ilja Selvinskij — Puštorg).

Postabos: Meno pasaulis. „Jaunatvės klaidos“ ir „senatvės griekai“. Lietuviški Slunkiai ir Pelėšos. Bukietas jubiliejaus proga. Konkurentai. Kraujo perpylimas ir kitos mediciniškos operacijos. Gyvenimas kaip pasaka.
Už Lietuvos sienų:
Iš Vokiečių žemės: Apie Werfelį ir Edselmidą. Lampolio byla.
Iš STRN žemės: Internas, revoliucinių rašytojų konferencija. Baltgulbių literatūros orientacija.
Iš Skandinavų žemės: Jaunosios literatūros srovės Skandinavijoje.
Iš Zydų žemės: Jaunoji hebrajų literatūra.
Iš Estų žemės: Naujesnioji estų literatūra. Estų svečias.
Tragiška laudliugybė:
 Knygos, pateisinančios karą.
 Monarchistinis indeksas.
 Mes gavome ir kt.

1930 metais didžiausio susidomėjimo sukėlė ir buvo plačiausiai skaitomos dvi beletristikos knygos:

Antanas Venelova
Beržai Vėtroje
 Apysakos 256 pusl.

Iš spaudos atsiliepimų:

„Tai šių dienų Lietuvos tragiškas ir tragiškomis gyvenimais, nutęptas gyvais, realiais daikais.“

A. Venelovą reikia pripažinti kaip puikų stilistą, kurio rašymo būdas pasižymi nepaprastu lengvumu, aiškumu, dideliu grakštumu. *Liet. žinios.*

„Stilius ne tik dinamiškas, bet tiesiog dinamiškas.“ *Diena.*

„Toks rašytojas gali turėti [tokia] gyvenimai, versti jį progresuoti; toks rašytojas kuria gyvenimą ne tik popierio lapuose, bet ir gatvėse, fabrikuose, — žodžiu, kur tik verda darbas ir kova.“

L. Studentas.

Kaina 3 litai

Reikalaukite visur! Galima išrašyti iš „Spaudos Fondo“, Kaunas Laisvės a. 62 nr., arba per „Trečio Fronto“ Admin.

Petras Cvirka
Saulėlydis
Nykos Valsčiuje

Apysakos 250 pusl.

Iš spaudos atsiliepimų:

Tokia knyga būtina turi pasiekti visuomenės ir šalies užkampius. Per 10 mūsų nepriklausomo gyvenimo metų tokių knygų pažangiąji visuomenė visai maža tesulaukė. *Kultūra.*

Svarbu ir tai, kad Cvirkos vaizduojamas gyvenimas drauge yra meniškai apibūdintas, nekeliąs abejonių ir kupinas tikrovės. Novelių rinkinys visais atžvilgiais skaitytinas. *Liet. žinios.*

Kaina 3 litai.

TREČIAS FRONTAS

DIE DRITTE FRONT / TREŠA FRONTE / ТРЕТИЙ ФРОНТ
 RASYTOJŲ AKTYVISTŲ KOLEKTYVO LITERATOROS GAZIETA

Kaunas, 1931 m.
 vasario mėn.

„Trečio Fronto“ kolektyvą vienetas suvedė bendras visų jo dalyvių jausmas būtino reikalo prieš dabartinę nusmukusią patriotiškai romantišką literatūrą pastatyti žodį gyvenimišką, aiškų, tiesų, drąsų, naują. Žodį, kuris stotų kovon prieš mūsų buržuazinės literatūros ir visuomenės suglebimą, miesčionišką išsigimimą. Kuris jaunajai kartai būtų tankas, laužys senas literatūrinės ir visuomeninės tradicijas, ieškąs naujų meno ir gyvenimo formų. Kuris eitų prieš mūsų buržuazijos ir miesčionijos rašytojus, norinčius amžinai diktuoti savo „nemirštamus meno reikalavimus ir dėsnius“, dvokiančius 18 ir 19 šimtmečio puvenom.

Neilga mūsų žurnalo praktika parodė, kad mūsų šūvis nebuvo paleistas pro šalį. Tas ašis kurtinąs visokių miesčionijos klapčiukų erzelis, kuris prasidėjo „Trečiam Frontui“ pasirodžius, nenutyla nė šiandio.

Sunku mum dirbti, kada tos visuomenės klasės ir grupės, kurių mes esame dalis, kurios mum yra artimiausios, yra maža teorganizuotos. Mūsų žodis kartais dar nepakliūva į ausis jų, kuriems jis yra skiriamas. Bet laikas slenka, ir mum vis labiau aiškėja mūsų kelias, mūsų auditorija, mūsų darbo klaidos ir laimėjimai.

Šiandio, kada visam žemės rutuly eina dviejų pasaulių, dviejų visuomenių žūtbutinė kova, ypatingai tenka žitūrėti, kad kožnas žodis muštų į tikslą, demaskuotų atgyvenusią visuomenę ir griautų jos supuvusias drebančias kojas.

Šiandio, kada visamo pasaulio eina ginklavimasis naujam imperialistiškam karui, daug žiauresniam ir šlykštesniam už visus buvusius, prieš kurį kelia balsą visų kraštų darbo žmonės ir geriausi rašytojai, ir mes jaučiame pareigos užakcentuoti, kad vienas svarbiausių mūsų rinamųjų uždavinių yra visom *mum galimom* priemonėm kovoti prieš šią civilizuotos žmonijos barbarybę.

Mes jau ne kartą pasisakėme, kad monas mum nėra beprasmiškų žodžių barstymas ir votuavimas apie nežemiškas gėrybes. Menas mum — įrankis, didžiulis buomas, kuriuo verčiam, kas supuvo, ir statom, kas dygsta ir auga.

Mes einam ir eisim prie to, kad mūsų meno žodis visada judintų, neramintų, pykintų, neruotų, džiugintų, drąsintų. *A. Venelova*

Tarptautinis Darbo Biuras oficialiai praneša, kad 1931 m. pradžioj visam pasaulyje yra 20,000,000 bedarbių.

Viršum Easeno, viršum New-Yorko skendėja dūmai.
Penklus kontinentuos klaidžioja padangėm mėlyni kolosal.
Girios raulonų kaminių apaugo penketą žemynų.
Griaudžia orlaiviai — mėlyni paukščiai dainuoja.
Šarvuoti kreiseriai iškelia vėliavas: šlandien Bombėja, Gibraltare, Yokohamoj, rytoj Stambule, Rio de Janeiro, Singapure...

Imuda ir dunda geležinis kelias.
Zali semaforai blykčioja.
Rieda traukiniai raudonom vagonų uodegom,
pilni mašinų, mėsos, župerio, šovinių, tekstilės,
pilni tūkstančių reikmenų ir prekių...

U. S. A., Argentina, Kanada
nuplovė okeanus rugių ir kviečių, —
nukšiniai grūdai miega elevatoriuose.
Mašinų mechanizmas nereguliuoja rankas,
ir daug plieno sironų liovėsi giedoti.
Niūriuose sandėliuose pelyja prekės.
Kiekviena diena —
pigesnė už milijardą nuostolių.
— Per daug prigimintai!
— Per maža užsakymų!

Ir slenka milijonai kojų nuo kampo ligi kampo
... laukais, gatvėm, parkais, bulvarais...
Vėjas braidžioja suskilusiose sėmėgose,
kur klėsenuos sustyrę kumščiai...

Pilni elevatoriai grūdų —
jie pamiršo, kas vadinausi duona.

Plaukia garlaisviai
su bekonais, konservais, žuvim ir sardinkom —
jie niekaip nesusimena, kas yra mėsinėkas kepsny.

Pilni sandėliai dūlinių gelumbių,
dūsta vitrinose šilkas pigiam išpardavimui —
daug mėnesių savo marškinių jie neišplovė.

Milijonai paniurusių kūnų
žengia laukais, gatvėm, bulvarais,
kaip šiaurės ledinuotasis vandenynas.

Mr. Williams Rogers be galo laimingas —
Mrs. Dorothea Rogers pagimdė [pėdin].

Pasaulis turi žinoti, kad Williams Rogers Jun.
paveiklės 200,000,000 dolerių!

Ir ruošia puotą Mr. Williams Rogers,
ir palieja savo draugam 100 haškų whisky.
Ir tik vėlia vakare atsimena Mr. Williams Rogers,
kad sandėliuose neatelpa gumos ir kaučukas.
Ir todėl iš Hūlėsio Mr. Williams Rogers
užanko savo draugam dar 100 haškų whisky.
Ir geria vieną hašką už pirmagimio sveikatą,
ir nutaria paaukoti bedarbiams 15 dolerių,
ir nutaria šis didysis Mr. Williams Rogers!

Ir tai nutaręs jis susigriaudina,
ir verkia iš laimės Mr. Williams Rogers.

Klaidžioja badaujanti minia gatvėm
ir skaito parašą:
„Išmokėjimusi pašalpy bedarbiams sustabdymas“.

Ir niukniai dangus viršum
Sidnėjaus...
Londono...
Berlyno...
Lodzės...

Ir kelia naują stroiką vėliavą
Anglijos alkani anglukniai,
kuriems valovauja draugas Cook'as...
Ir nauja revoliucija nudunda Madrido gatvėm,
ir rūksta pelenuos sena Grenada,
ir sėda cypėn nauji amalgamsių būriai.

Viešbuty „Bonjour, Paris!“ yra geras džiazbandas
Ten yra daug atskirų kabinetų:
su specialiais telefonais
ir specialiais water-clozetais.

Ir kartą ten sustoja ponas Deterdingas,
ant jo galvos karūna iš naftos ir šibalo,
išgeria savo šampaną ponas Deterdingas
ir taria tiesiai į telefono triūbelę:

— Alo!
— Jūs sakote? 20 milijonų? Na, ačiū Dievui,
pono ministeri! Aha... Na, šimtas perkūnų —
duokite karą — tuoj neliks nė vieno bedarbio. Che-
che-che...

Fanny!
Fanny!
Fanny! — I love you!
O yes, Fanny, I love you!
O yes, Fanny, I love you!

Ir kai iš naujo užgroja džiazbandas,
jis girdi:
šarvuoti orlaiviai...

banknotyval...
granatos...
woodingos dujos...
bombos...
tankai...

O kiekvieną mechanizmą varo nafta iš sandėlių,
iš sandėlių naftos karaliaus Deterdingo!

Plaukia vilnos iš Australijos,
iškaverpiai plaukia iš Meksikos.
Norvegijos medžiotojai prisaudė auksinių lapių.
Kanadoj —
išta sandėliai nuo žvilgančių kailių.

Ach, sakykite!
Nejau Degerthy dukrelei
užteks 100 paltų
ir 1000 balinų suknelių?!

Mes mirsime, mes mirsime —
pasigailėkite, miss Degerthy!

Sajoras Alba uždare verpalų fabriko,
ir tamaiplaukė Dolores Penado
tris dienas klaidžioja po Buenos Aires.

Kasdien atvyksta nauji emigrantai,
ir nelėr jiem darbo prie geležinkelių.
Ir iš La Platos kas rytą išgriebiami penki lavonai,
prai skenduoliniai bedarbiai,
penkios moterys iš verpalų fabriko sinjoro Alba.

Klaidžioja Buenos Aires gatvėm Dolores Penado
tris dienas ir tris naktis.

O ketvirtą —
„Stars of Hollywood“ smuklėj
si š pezus ją nuperka Don Manuel Laretta.

Tylus ledinuotasis vandenynas.
Vandenynas bedarbių, vaikų, pallegėlių.
Bet!

Ar girdite?
Klauskite!
Kaikas traška,
kaikas juda,
kaikas rieda...
Kieti ledai susprogsta,
šarvuotos skrenda į padangę!

Nela radio per žemę naują žinią —
ir extrašigramą riebios juodos raidės.

Traška,
juda,
rieda,
sugniautų kumščių okeanas.

Protestai,
mitingai,
demonstracijos —
nuklojo plakatais aikštes ir skverus,
nuklojo Europos, Amerikos, Azijos žemę.

Kaune, Ukmergės plente, pompuoja vandenį
Jonas Dapkūnas,
vyras septyniolikos metų.
Vidurnaktis brėžia šešėlius 20 vyrų,
o kanalizacijos grioviai juodi, kaip kapas.
Pompuoja vandenį Jonas Dapkūnas,
vyras septyniolikos metų.
Jo rankos išblyškę ir liesos,
o veide baltus smūgio vagns,
nes jis buvo profsąjungos sekretorium,
tas vaikėzas Jonas Dapkūnas.

Ir jis sako:
— Rytoj mes būsime bedarbiai,
— Rytoj bus mūsų žemė 20,000,000.

Tyliai klauso 20 vyrų
ir žiūri į raudoną liktarną su parašu:
„Pravažiavimo nėra“.
Deja mašytė raudona liktarna:
naktis, šalta, naktis žvaigždėta.
Soferi,
suk vairą atgal!
Čia tavo ponam pravažiavimo nėra.

Žengia armija — 20,000,000.
Žengia armija — kuri pastatė fabrikus ir bankus.
Žengia armija — išalkusi, sublinkusi.
Žengia armija — geismu laimėt pilnai!

(Bet jie užklįjuoja savo mėlynas akis banknotais
ir kartu su Mr. Williams Rogers aukoja 15 dolerių
vargšam našlaišiam sušelpiti.
Ir kai New-Yorko ir Berlyno asfalte pasilieja
kraujus, jų pilni melo laikraščiai rašo: „Im
Westen nichts neues“).

Užrūko pypkę jaunas vyras Jonas Dapkūnas.
Ir 20 draugų žino:
rytoj jie bus 20,000,000
hendron kovon viena didžiulė armija.

Jie stovi tylūs.
Vėjas dainuoja vielose.
Vanduo dainuoja geležinėj pompoj.
Jie skaito parašą,
žiūri į raudoną liktarną
ir žino, —
kad kito pravažiavimo nėra.

Kazys Boruta / Mediniai stebuklai / Apysaka

Tu, Vincai Dovine, tu, dievadirbi, būtum neišvengęs rūstaus likimo priskaitytu būti prie šventųjų skaičiaus;

tu, Vincai Dovine, tu, dievašmeiži, būtum neišvengęs kaitrios liepsnos šventos inkvizicijos ir prakeikimo amžino, —

jei tu, Vincai Dovine, būtum nepasivėlinęs su savo skaisčiaveidėm Dievo Motinom, su medinių spindulių vainikais apie sopulingą galvą, ir su Kristais, tais liūdnais smūtkeliais Kristais, kurie taip panašūs į valstiečius, žemę praradusius;

jeigu tu, dievadirbi, ir dievašmeiži, būtum nepasivėlinęs gyvent mūsų dievobaimingam krašte.

Tada tu nebūtum smagiom pagiriom kartojęs savo amžino pono Dievą šmeičiančio priežodžio: —

„Tu mane, Dieve, sutvėrei, o aš tave padariau, pardaviau ir pragėriau.“

Tada tu būtum suliepsnojęs ant švento lauko atpirkimui nuodėmės didžiosios, kuri galėjo užtraukti Dievo Rykštę ant mūsų ir tavo, bedievi, galvos.

Tačiau vargu jau teks tau, Vincai Dovine, išpirkti savo mirštamą nuodėmės bei užtarnauti palaimą amžiną, pralciai jau savo gyvenimą smagiai begirtuokliuodamas už šventus pinigus, per savo dievdarbišką amatą pelnytus.

Taip jau parašyta ant tavo, tarytum išdrožto, veido, taip tu droži savo smūtkelius, kurie lietuviškose kryžkelėse nesuspauso, katruo keliu patraukti, kaip kad ir tie valstiečiai, kada žemę praranda, — taip ir tau, Vincai Dovine, klaidžioti savo girtos teisybės šunkeliuose. Ir tik bene vienos skaisčiaveidės tavo Dievo Motinos, tokios buinios ir tokios malonios, kaip jaunamartės, sugražins tave ant teisingo kelio, išprašydamos danguje užtarymo, nes jos ir šioje ašarų pakalnėje tau rodo savo gailėtingą širdį: — ne viena jau spėjo stebuklinga pagarsėti ir tavo vėjavaiškią galvą vainikuoti nevystančios garbės vainiku.

Tai tokia tavo nagingo darbo Dievo Motina stovi ir mūsų — Purviškių — kaimo gale, saugodama mūsų laukus nuo speigo,

ledų, krušos ir kitų dangaus prajovų, mūsų kiemus nuo Dievo Rykštės, o mus pačius nuo noglos smerties ir kitokios baisios nelaimės.

Tai tu, Vincai Dovine, išdrožei iš šimtametinės liepos medžio Sopulingą Dievo Motiną su širdžia, septynetos medinių kalavių perverta, ir ji dabar atveda maldininkų minias į Purviškes nuo to laiko, kai stambi, tyra ašara nubyrėjo jos mediniai veidais.

Nuo to laiko kiekvieną pavasarį tūkstančiai pavargusių dūšioje ir kūnu paliepusių žmonių, o ir nepaliepusių, bet šiaip godžių visokiai malonei, ateina į Purviškes pasimelsti Sopulingos Dievo Motinos širdžiai ir per didžiausią nusižeminimą išprašyti užtarymo sau ir visai savo giminei visose nelaimėse imtinai iki trečios kartos.

Todėl nedyvas: —

— jei tūkstančiai vežimų užgrūda tada visus kelius, šunkelius ir vieškelius į Purviškes;

— jei tūkstančiai arklių žvengia pakeliui ir apie mūsų sodybas;

— jei tūkstančiai akių, luošų, raišų, kreivų, kuprotų, nebylių, lozorių, nepagydomų koliekų bei paliegių dejuodami šaukiasi į dangų su stebuklo viltim.

Bet tas dangus paprastai tyli. Dangų temdo dulkių stulpai, sukelti maldininkų kojom. Tačiau maldininkų godžios akys stebuklui pasitenkina Vinco Dovinės medino Dievo Motina, septynetą medinių kalavių perverta ir apipinta vainikų vainikais bei žalumynais iškaišyta, kad tarp tos žalumos ir sopuliai, rodesi, ne taip širdį varsto, ir Stebuklingoji, kaip tikra karalienė nežemiškos karalystės, dairo linksma į maldininkų suklupusią minią, gaivindama tikinčiųjų širdis stebuklo viltim geriau, negu šaltinis, kuris, kaip sako, atsirado iš Dievo Motinos ašaros, nepagydomas žaizdas gaivina.

Tame šaltiny nepagydomi koliekos bei lozoriai plauna savo užsisenėjusias pūliuojančias žaizdas, o tūkstančiai maldininkų, ieškodami sveikatos ir kitokios pono Dievo

malonės, geria iš to šaltinio ir bonkas prisisėmę namo nešasi, nes: —

— šimtai neregijų praregėjo, nebylių prakalbėjo;

— šimtai raišų pradėjo vaikščioti, o kreivų, kuprotų netdre išsitiesė;

— šimtai lozorių, nepagydomų koliekų stebuklingai pasveiko nusiplovę žaizdas ir atsigėrę iš stebuklingo šaltinio stebuklingos ašaros, —

ir ne tai, kad tokios paskalos apie tai eity, bet: —

— tūkstančiai tikinčiųjų savo akim matė tą daugybę stebuklų per tą laiką, kai stebuklingai pravirko pirmą kartą Purviškėse Vinco Dovinės medinė Dievo Motina.

O tai buvo per karą, kai Dievo Rykštė ugnim ir krauju nuplakė ne vien Purviškes ir visų javus negailestingai išdampojo savos ir svetimos kariuomenės, o laukus pavertė kapinėm, kur kas antras žingsnis duobė ligi juostos, — tose duobėse, išnešose armotų šrapneliais, buvo palaidotas visas artojų ramus gyvenimas.

Tada Purviškės išbėgiojo, kur kojos mato ir akys neša, nes armos sodybas nešė į padanges ir medžius plėšė nuo žemės, kad Purviškių kaimo vietoje vieni griuvėsiai ir laužai paliko.

Vėliau sugrįžę gyventojai į savo tėviškes, gyvais numirėliais slankiojo po sodybas, tyrais paverstas. Viena šimtametinė liepa baidykliška dairėsi po griuvėsius, bet ir ji, lyg karėvis, su išneštu šonu, pasvirus, perkrypus, aplaužytas šakas, lyg rankas, sukryžjavusi ir motiniškai sielvarte su linkusi. Bet žuvo ir ji vakarop. Pakilo vėjas, sugriaudė perkūnijos, — paskutinius pelenus tada išnešiojo po sukrūvintus laukus ir paskutinę liepą pargriovė.

Per visą naktį lietus lijo, ir tas lietus maišėsi su ašarom, keiksmiais, dantų griezimu ir maldom, o su austančiu rytu padegėliai, pernakt akių nesudėję, išvarginti baisios nakties ir apimti didžiausio sielvarte ir Dievo baimės, prisiekė, šaukdami į dangų užtarymo, pastatyti savo kaime Dievo Motiną, kuri apsaugotų jų sodybas nuo antros tokios baisios nelaimės.

Dievo Motinos statulų padarė Vineas Dovinė iš griuvusios tą naktį šimtametinės liepos ir, išvakarėse Dievo Motinai paskirto mėnesio, gegužės, padatė savo Sopulingąją galę kaimo, ir Purviškės kitą gražų gegužės pirmosios rytą pamatė stebuklą, kuris išgarsino Purviškes po visą kraštą, o Vincui Dovinei suteikė nemirštamą garbę stebuklingo dievadirbio.

Tai buvo anksti iš ryto, kai piemenys ginė bandą į ganiavas ir, varant galvijus pro naujai pastatytą statulą, buliai pradėjo baubti, karvės mauroti, o piemenys, nekalto piemenų akys, gamatė ašaras, bėgančias per Dievo Motinos medinius veidus.

Parbėgo piemenys uždusdami į kaimą ir pranešė apie stebuklą.

Dievobaimingi Purviškių gyventojai, skaudžiai nuplakti Dievo Rykštės, metėsi atviro širdim stebuklo žiūrėti, ir jų tikinčios akys pamatė stambias ašaras, riedančias per skaisčius Dievo Motinos veidus.

Parpuolė tada visi ant kelių ir, garsiai šaukdami Dievo Motinos užtarymo, klūpojo per visą dieną, — ūkininkai, užmiršdami sėjos metą, o ūkininkės tvartuose žviegiančias nepamertas kiaules.

Tą pat dieną atvažiavo iš Dangiškių bažnytkaimio kunigas Kazimieras Kubiliūnas ir čia pat prie Dievo Motinos po atviru dangum atlaikė iškilmingas mišias ir pasakė graudų pamokslą apie Dievo Motiną gailėtingą, kuri mūsų nuodėmes apverkia, o mes, — žemės kurmiai, kaip atsilyginame švenčiausiai Mergelėi už ašaras ir už jos užtarymą prieš visagalintį Viešpatį Dievą ir jo sūnų Jėzų Kristų ir t. t. Verkite, užkietėję nusidėjėliai! —

— ir pravirko visas Purviškių kaimas ir kiti kaimai ne savo ašarom, lyg lietus lytų: —

— verkė nuodėmių gailėdamiesi ir iš džiaugsmo verkė, kad Dievo Motina parodė jiems per stebuklą savo dangišką malonę.

O medinė Dievo Motina, lyg jaunamartė išsiverkusi, smagiai dairėsi po sugriautas karo tolas, tarytum žadėdama savo užtarymą prieš pono Dievo visokią rūstybę.

Ir tas pažadėtas užtarymas tikrai padaužė pono Dievo rūstybę, kai garsas apie stebuklingąjį toli nuėjo. Griuvėsiuose tuoj atsistatė sodybos ir begaliniai maldininkai tas sodybas visokiariopų gėrybių prikrovė.

Bet ne vienos Purviškės susilaukė pono Dievo malonės. Ir Vincas Dovinė, garsus dievadirbis, amžiną garbę pelnė. Statulų užsakymai Dievo Motinų, Kristų, visokių visokius šventų užtarėjų plaukė iš tolimiausių kraštų, kur tik gandas buvo pasiekęs apie Purviškių Stebuklingąjį, o siekė jis labai toli, — Vincas Dovinė dirbo juos, didelius pinigus ėmė ir smagiom pagiriom kartojo savo dievašmeižišką priežodį.

Tas nelemtas priežodis gal būtų ir pražudęs vėjavaiškią Dovinės galvą, jei ta galva būtų nebuvus po užtarymu Dangiškių klebono Kazimiero Kubiliūno, garsaus pamokslininko, per kurio pamokslus nuo garsaus balso ne tik pasenę moterėlės pravirkdavo, bet ir surembėjusius, tikėjimui užkietėjusius ūkininkus prakaitas išpildavo. Bet, klebono nelaimėi, ne visus. Tie, kurie perėjo per baisesnį apkasų pragarą, negu klebonas su velniais galėtų išgalvoti, tuos klebono pamokslas negrandino. Tie šaipydami klausė, kaip klebonas plėšės vardan Dievo karalystės ir savo eile per dantis leido Purviškių medinės Dievo Motinos stebuklingumą.

— Stebuklų mes ne tokių natėme, — šaipėsi tie netikėliai. — Čia tik zobova, o ne stebukas. Anava, kai mes buvom po Karpatais, o po Mozūrų ežerais...

Tuos Mozūrų ežerus prigėrė lengvatėlių, sugrįžusių iš karo, tikėjimas, ir to tikėjimo dabar jokiais tinklais klebonui nesužvejoti, todėl pono Dievo žodžių skelbėjas perkūnijom švaitėsi iš sakyklos: —

— apie pragarą, su velniais, kurie verda smalą jum, netikėliai, — bedieviai, paleistuviai, laurai, parmazonai, dievašmeižiai ir kiti baisūs nusidėjėliai, pono Dievo rūstintojai... Suvaldys jus, nedorėliai, galingiausias dangaus ir žemės viešpats vienu savo mažuoju pirštu.

Klebonas rodė tikinėiai avinyčiai savo mažąjį pirštą, didįjį pirštą, bet pats ponas Dievas nesiskubino į pagalbą savo žemiškam atstovui su savo galingu mažuoju pirštu suvaldyti tuos netikėlius avinus, kurie kleboną taip plūstami dar labiau leidosi savo nedorybėje poną Dievą rūstinant.

— Kantrus viešpats ponas Dievas galingiausias, bet visokiai kantrybei yra galas, — užtrauks ant jų, bedieviai, ponas Dievas laisvą koroną, badą, marą, karą, kolelą ir visas kitas negeroves. Sakau aš jum, sulauksite Dievo rūstybės.

Bet ir tai nieko nepadėjo. Bedieviai, sušaudę per baisųjį karą poną Dievą, dabar abejingai galvas purtė.

— Dabar jau ant svieto durnių nebėliko. Kam jų prireiks, tegu pekloje ar dangujo pasileško...

Tada klebonas paleido neapykantos gyvatę į žmones.

— Tie prakeiktieji užtrauks ant mūsų visų Dievo Rykštę, kuri už vieną kaltą šimtus nekaltų nuplaks.

Prasidėjo tada vaidai, nesutarimai, bėriai visame krašte, kaimynas su kaimynu negalėjo sugyventi, brolis su broliu, tėvas su sūnum; visas kraštas sujudo, tartum padegtas širšių lizdas. Ir tam galo nebuvo matyti. Kad ir klebonas, pametęs vilį Dievuje, kreipėsi prie kleboniškai pavergtos respublikos policijos. Raitos ir pėsčios policijos būriai prieš pirmą gegužės krėtė po visą kraštą, rankiodami klebono įtartus arba šiaip iš pažiūros atrodančius, kad galėtų tikinčiuosius papiktinti ir nuo švento tikėjimo atitraukti. Bet ir tokios griežtos priemonės negelbėjo, tik pagiežą sėjo, o pono Dievo avinyčia po globa klebono Kazimiero Kubiliūno vis mažėjo, kas nemažo rūpesčio sudarė klebonui.

Buvo kuo susirūpinti ir Vincui Dovinei, bet tas vėjavaiškis, tas vėjo neštas ir pamestas, negi jam tokiais dalykais užsiimti. Jis leido savo lengvą gyvenimą kaip vėją pro pirštus. Tai jo smagus veidas gudriai šypsojosi pas kleboną seklyčioje prie kleboniškos, kai nusileidžiančia saule liūdnai švietė platus klebono veidas.

Tai buvo gegužės pirmosios išvakarėse. Lengvose sūtemose švento vakaro plaukiojo nesmagios klebono mintys ir, kaip į ežerą, skendo gudrūs vėjavaiškio Vincui Dovinės žodžiai.

— O žinai, klebonėli, nieko nebus be antro stebuklo, — pasiūlė jis gudriai primerkdamas.

— Negi, pane meisteri, mum nusidėjėliam, pane, tokią Dievas malonę galėtų parodyti.

— Ale ką čia, klebonėli, kaip užsimanysim, tai parodys. Didelis čia daiktas Dievo galybei.

— Duok Dieve, — atsiduso klebonas.

Tada Vincas Dovinė pakuždėjo į ausį, pralinkamindamas nusiminusių klebono galvą.

— Selmis, pane meisteri, selmis, — pasakė tada pralinksmėjęs klebonas, — bet, pane, viskas didesnei pono Dievo garbei.

Šventas vakaras smagiai prabėgo klebonijoje. Pabaigoj įsismaginęs Vincas Dovinė į popiežius kėlė savo užtarėją, nes tada: — ne taip dar atsigaulytų mūsų tikėjimas šventas katalikiškas.

Klebonas smagiai šypsojosi, bet:

— Popiežium, pane, nesirengiu būt, kūmas, pane, nuodėmingas, bet, pane, pragare sudegtum už savo šelmystę, jei tavo, pane, stebuklingosios tikėjimui šventam katalikiškam nebūtų naudingos, pane.

— Geram vyrui, klebonėli, ir pragaro gal ne taip jau bloga, o šioj ašarų pakalnėj irgi nieko sau beaidarbuojant bažnyčia labai. Už jūsų brangių sveikatėlių, klebonėli.

— Į sveikatą, pane meisteri. Į sveikatą. Rytoj didelė darbymetė pono Dievo avinyčiai. Žiūrėk, pane, su stebuklu, pane... Pralotas, pane, gali atvažiuoti.

— Baikos, klebonėli, Pata vyskupas prieš mūsų stebuklų suklypus, ne tik pralotas, Pasisitengsiu, klebonėli.

Tačiau tavo, Vincui Dovine, įsismaginusiai galvai teko nesmagiai apsirikti. Tas pačių Purviškių pramušgalvis bernas Juras taip nelemtai sutrukdė tavo pastangas.

Kai tu, Vincui Dovine, šventas magaryčias nerūpestingai su klebonu gėrei, tas Juras palaidūnas Purviškių pakluonėm atšargiai nematomas ėjo.

Tavo stebuklinga Dievo Motina medinių spindulių vainiku mėnesienoj melsva šviesu spinduliavo, kai Juras eidamas apie pakluones šnairom į ją žiūrėjo.

Pereitais metais, kai per nesusipratimą dėl jos pateko Juras į kalėjimą, jis tikėjo jos stebuklingumu, kad net buvo galavas savo aštuoniolikinio berno ašarom apie tai paliudyti.

Kalėjimo kamera tada arklių tvartu žvengė.

— Jurai, ar jau verkia tavo stebuklingoji?

— O ką aš žinau, — atsakė gatavas pats pravirkti Juras.

— O ar tu matei, kaip ji verkė? — iš juoko springo kamera.

— Mačiau, — atsakė Juras.

— Na ir ką?

— Nieko. Aš dar piemeniu lavau. Žmonės sakė, kad stebukas. O klebonas mišias laikė ir pamokslų pasakė.

— O dabar ar virkdo?

— Dabar tai ne.

Kamera vėl nusižvengė.

— Kukūžės, — kažkas nusikeikė. — Patikėk, tai per akis stebuklų pridarys.

Jurui tas vakaras kalėjime giliai įsmigo į širdį. Sugrįžęs į tėviškę, nuėjo pirmą naktį stebuklingosios apžiūrėti. Tačiau nieko ypatingo nerado. Tada pasigavo Vincui Dovinę.

— Pasakyk, ko tavo stebuklingosios verkia? — įkibo į akis.

Ir tu čia kaltas, Vincas Dovine, kad Jurui per daug stačiai atsakėi.

— Daug žinosi, per greit pasensai, — nusijuokė tu jam į akis.

— Pasakyk, arba aš ją nakčią nugriaušiu, — įpyko tada bernas.

— Pamėgink, skradžini žemę nueisi, — sugundė tada tu jį.

Tai jis dabar berniškai užsimanė teisybę sužinoti, tai jis, lyg su merga, mėnesienoj su tavo stebuklingąja susitiko ir prašėkino ją, lyg mergą.

— Labas vakaras. Ko gi čia žiopsai prie kelio. Verčiau atšaukimus paplatintum.

Ir taip Juras daug negalvodamas aplipdė tavo, Vincui Dovine, garbingą kūrinių bedieviškais atšaukimais, mėginodamas, ar jis nueis skradžiai žemę.

Dievo Motina nei puse žodžio Jurui neprasitarė, ir jis nuėjo keliais ir vieškeliiais, kuriais auštant atvažiuos maldininkų begalinės daugybės, ieškotamos Purviškių medinės Dievo Motinos užtarymo bei visokios malonės.

Ant vieškelių, einančio nuo Dangiškių, susitiko Juras tavo, Vincui Dovine, neišsitenkantį ant plataus kelio.

Tai jis iš tavęs pasijuokė:

— Kur kelią matuoji?

Tai tu jam atsakėi neatsigrėždamas:

— Stebuklų daryti.

Negirdėjai, kai Juras į saują prunkstelėjo, ir nuėjai, skersai ir išilgai ant kelio

neišitekdamas, piktai pats sau bambėdamas:

— Tu man dar ne taip paverksi. Gryniausią klebonišką verkt pradėsi.

Tačiau, kai tu atėjai prie savo Dievo Motinos, pats savo akim nepatikėjai, strapalinėdamas kumsėiom akis pradėjai trinti.

— Čia dabar kas? Bene bedievie būsi išvirtusi. O aš tau, durnius, tikros kleboniškos dar atnešiau.

Murmėdamas sau po nosia stengeisi savo nelaimėi atsiplėšti atsišaukimą ir savo akim įsitikinti, kokius stebuklus pradėjo tavo kūrinys daryti, bet raidės kraipėsi akyse ir žodžiai šokinėjo, kad tu išsprendei:

— Žinokis, — kišdamasis į kišenių atsišaukimą prablaivėjusiom akim perskaityti. — Dėl to man galva neskaudės. Tik nepelningu amatu pradėjai verstis. Verčiau pavertum rytoj gryniausią Dievo dovana, tikra kleboniška.

Ir čia apsikabintai tu nelaimingai medinį kaklą savo stebuklingosios, ir kleboniškosios pusbonkį išitraukei iš kišenės. Bet čia bene velnias tave sugundė burnelę pačiam išmesti, ranka atsikabino nuo medinio kaklo, ir tave aplėido tavo Dievo Motina, nupuolei tu, garsusią stebuklingųjų dievadirbi, papėdėje stebuklingo savo kūrinio. Kleboniškosios pusbonkis sudūžo ant akmeninių laiptų, ir degtinė mažom srovelėm nubėgo į stebuklingosios ašaros šaltinį.

— Kad tave perkūnai! — nesmagiai tu nusikeikei ir užmigai stipriu miegu didžio dievadirbio.

Tas nevidonas Juras matė tave nelaimėjo ir visa berniška gerkle nusižvengė.

Vai tu Jurai, Jurai, panaktinis kviesly tu auštančių dienų, tai tu taip nelemtai prazūdei garsų dievadirbį, Vincą Dovinę.

Auštant baisi žinia gaisru per Purviškes perėjo, didžiausiu pasibaisėjimu uždegdama tikinčiųjų širdis. Maldininkų minia pasipiktinčius pamatė subiaurotą šventą vietą, stebuklingą Dievo Motiną margai išpuošusių atsišaukimais, Vincą Dovinę girtą miegantį, ir pusbonkį degtinės, sumuštą ant šventų laiptų. Su maldom ir keiksmiais traukėsi atbuli maldininkai, bijodami žemės prasižiojant ir juos prarysiant, platinami gaisru baisią žinią apie negirdėtą bedievystę.

O tu, Vincai Dovine, nekalto kūdikio mie-

gu ramiai miegojai, nenujausdamas, kokia baisi audra renkasi ant tavo galvos.

Tos audros būt neatitolinus ir tavo stebuklingoji, nes tūkstantinės maldos debesys kilo į dangų, reikalaudami rūšiai vietoje nubausti Stebuklingosios Dievo Motinos išniekintojus.

Laimei dangus tylėjo.

Dangaus galybės pavadavo Lietuvos respublikos policija, šurkščiai tave prikeldama ir už pakarpos vilkdama per minią.

Būsiusiais keiksmiais įtūžusi minia tave pasitiko.

— Girtas ar sapnuoju? — tu pats nesu pratai.

— Eik, eik. Ten išsipagiriosi, — skubino tave policija.

Tada tu, Vincai Dovine, išsyk prablaivėjai ir, užsiėmęs galvą, bėgte perlėgėi Purviškes. Paskui tave greitu žingsniu nužgiavo policija.

Ak, Vincai Dovine, garsus dievadirbi, negi galėjai tu tikėtis, kad tavo garbingą gyvenimą tokia didelė nešlovė užgrius.

Teisė tave, Vincai Dovine, dvigubu teismu: apygardos teisme už bedievystę ir nu teisė tave, bedievi, trim metam kalėjimo; karo lauko teisme teisė už proklamacijas, kurios buvo aplipdytos ant tavo paties darbo stebuklingosios, ir nu teisė tave, dievadirbi, mirties bausme, kuri turėjo būt per sušaudymą įvykdyta.

Taip tau, vincai Dovine, ir neteko žūti kaitriose liepanose šventos inkvizicijos, nes tu šventu kankiniu būvai gyvas užmūrytas visam gyvenimui pagal prašymą Dangiškių klebono, garsaus pamokslininko Kazimiero Kubiliūno, aistringo mėgėjo tavo stebuklingųjų, kurios tokio rūstaus atlyginimo iš tavęs pareikalavo, o ir dabar pono Dievo malonei godūs klebonai ir kitos dvasiškos naabos ir ne dvasiškos, bet šiaip spekuliantai neduoda ir kalėjime tau su tom stebuklingojom ramybės, jie ir dabar tau darsėda su savo amžiniais užsakytais skaisčiaveidžių Dievo Motinų nekaltai pradėjusių ir Kristų, tų liūdnų Kristų, su veidais žemę praradusių valstiečių.

Tik tu, garbingas dievadirbi, padirbęs šimtus puikių dievų, kalėjime visai kitokius dievus pradėjai daryti. Gal būt todėl, kad tu užmiršai savo smagu priežodį, kad tu savo padarytų dievų negali nei parduoti, nei pragerti, tik todėl, tur būt, nelaimingas Vincai Dovine, tavo skaisčiosios

PRIE KRINTANČ

Ilgais diržais¹ išsiliesęs atėjo laukas iš pat pamiškės, per geležinkelio liniją ir, nosis įdūręs į kelią, plūto kiek galėdamas šulikele. Kai kelyje daug molio purvo, kai rugių žalia gelumbė pasišiaušia, kai vėjas viršum žaliosios gelumbės ima groti biliardą, tada visi dvaro darbininkai sėja į pūdytą gryną, išsijotą pavasarį ir dygsta: avišos, miežiai, kviečiai, žirniai. O iš prūdo tada per tvanką virsta neapkabinaniais sriautais žalias arba rudas vanduo, ir tame vandeny lydekos, ešeriai ir raudos. Tik putas kažkur apačioj kabinėjasi ant sprogtančių alkonių, kaip milžiniški krekeno galūzulai. Rėkia ant visos apylinkės vėversiai, dangų čiulpdami. Rėkia visas dangus. Taip maždaug iš anapus debesų. Iš po saulės. O paprūdėję špokas, kaip pastogės filosofas, gaudo skambančią dainų medžiagą ir rašo nepabaigiamą operą vinkšnos šakose.

Tuo tarpu nusvyra dūmai į žalią gelumbę nuo lekiančio traukinio. Ratai suklimpsta iki gardžių, ir kumelė betraukdama leidžia po truputį dūsią pro gerklę. Lauko viduriu, šunio lydimas, eina Eglinskas. O visame pūdyme smenga nesuameg-

¹ Apysakos veiksmas eina krūviš, demokratų valdymo laikais, 1920—1925 m.

Dievo Motinos neteko puikumo skaisčiaveidžių ūkininkų ir įgijo nejuokų pavidalą moteriškių, uždarytų kalėjime, o Kristūs, tie liūdni sermėgiai Kristūs, beviltiškai apsirgo džiova visam amžiui nu teisto kalinio.

Ir tik todėl, tur būt, tavo amžinoji garbė didžiojo dievadirbio pradėjo kalėjime vysti ir tu vis mažiau ir mažiau gauni užsakyimų iš godžių klebonų visokiom stebuklingojom. Pamiršo tave ir Dangiškių klebonas, garsus pamokslininkas Kazimieras Kubiliūnas, prasimanęs naują biznį, tegu ne taip šventą, bet ne mažiau pelningą, daro dabar jis stebuklus atsidaręs banką.

O tavo, Vincai Dovine, nelemtas likimas, pamažu sugriovęs garbę didžiojo dievadirbio, vainikavo tavo nelaimingą galvą kankinio vainiku. Priimk todėl mano draugišką užuojautą, Vincai Dovine, širdingai tavo gerbiąs —

Kazys Doruta.

dami kumiečiai. Naginė seka plūgą, o plūgus arklį. Viršum sukus botagas. Bet tas botagas tik šventosios dvasios pareigas eina. Ir arkliai ir kumiečiai.

Centro laukai susiję ir susikabinę kaip smuunkanti buržuazija. O už tų laukų, kur pasibaigia kapėiukai, ten kepurės didumo žemės lopiniai nuduoda vienas kito nebe pažįstą ir vienas į kitą žiūri nusuausios nepriklausomybės akimi.

Eglinskui padėd miestioniškų žūrij visos Dambrovos šeimos su neįdomiom moterim. Į Kauną grįžti nebavo galima. O dvaras buvo neįdomus, kaip 60 metų moteria. Lūda per daug tikėjo ir klausė šio pageltusio išsigimėlio, ir todėl jis, besigilindamas į smulkmenas, aptiko, kad jos šlaunys yra daug storesnės už Elvyros, ir krūtys kažkodėl daugiau patūžę. Nusibodo palaidos ir aplemptos suknelės ant Liudos stuomenio.

Ir tada, kai jis negalėdavo išvažiuoti į apskrities miestuką, išėdavo vagom į pamiškę, ilgai akmenukais daužydavo kurių nors geležinkelio bėgių vietą, palikdavo akmenelką ant bėgių, kad traukinys pervaziuotų, ir pats įlisdavo į žalią pušinį mišką.

Juk tur būt tas žmogus vis dėlto ką nors galvojo. Žiūrėjo į mažas pušis, kaip į Laisvės Alėjos ginnazistes ir čiupterėjas tankių šakų gniūžlę, tardavosi 15 metų mergaitės krūtį aptikęs. Jis pasiūsdavo šunį apibėgti miško kvartalą ir pats lazda mostiguodamas rykiuodavo pušis į eilę, kaip Napolconas grenadyrus. Bet pušys į idiotus maža dėmesio tekreipia, ir pušys nėra mergos, kurių Kaune už 100 litų galima visą kuopą nusamdyti. Kažkur aukštesė pušyse gauštėsi varnos, ir Eglinskas lazda ilgai tvodavo pušies kamieną, baidydamas šiuos proletariškus paukščius. Lazdoj pasigirdavo fokstroto ritmas, o pušis nuduodavo kontrabasą ir lėl umzdavo, kol Eglinsko galvoj gimdavo nauja idėja.

Ir kai prakaitas ir purvas, užvertęs kumiečių pakinklius ir pažastis, pavirsdavo vakaru arba prievakariu, užversdavo Eglinskas ant lovos galo savo pavargusias kojas. Ir jis pagalvodavo, kad šiandie nėra

JONO ŠIMKAUS
II DALIS APYSAKA

daugiau nuvargusio žmogaus visame pasauly kaip jis. Liūda bėgdavo su arbatos puodeliu prie lovos. Paskiau su popirosu ir degtukais. Paskiau su kažkokiais lašais ir pipiriukais. Su proškais, su užuojauta, su pabučiavimu. O Eglinskas nuo „dienos darbo“ alsavo pro nosis ir pro gerklę, dažnai pūsdamas popirosų dūmus ir dūmuose leškodamas dar nematyty moteriškų pavidalų. O kada sugrįždavo ramybė, jis liepdavo Liūdai užpūsti šviesą ir atleisti pas jį. Ir ji ateidavo, kai ponas panorėdavo. Ir išeidavo. Juk jeigu jau kartą paėmė ponas, kodėl besipriešinti?

— Tu turi ką nors su savo krūtīm padaryti. Jos tiesiog nebepakenčiamos. Nežmoniškai padribę.

Liūda suglausdavo baimingai savo krūtinių rankom, ir atrodė, kad kažkoks žulikas ruošiasi iš jos švenčiausių daiktų atimti. Žiūrėdavo kvailom akim, kol vėl ponas nusikvėpdavo.

— Ir užpakalį nežmoniškai atkiši kartais. Nejaugi sunku susitempti. J priekį visuomet reikia pasiduoti.

Liūda paleisdavo rankas nuo krūtinių ir griebdavosi už galvos. Ji nesuprato už ką ją bura. Stuktelėdavo kažkoks granulės į gerklę, ir pilna burna pripildėdavo seilių, o akys ašarų. Ji baimingai nusikandavo ir mėgindavo išėiti iš kambario. Bet apvytę Eglinsko rankos sugriebdavo moterį ir paguldėdavo lovon.

— Kur tu eini? Aš nesakau, kad iš karto reikia viską pataisyti. Taip po truputį, evoliucijos keliu. Bet taisyti reikia!

Vistiek Liūda nežinojo, ką jai reikia taisyti. Kas tas evoliucijos kelias. Iš jos reikalavo kažkokių šlykštynių. Juk ji pati bijodavo savo rantom apčiuopinėti save ir jautėti, kaip ji atrodo. Ji bijojo stebėti ir j Eglinską. Tik kartais pajusdavo, kad šio pono rankos niekuomet negalėtų dobių lauke sukli dalgės bent 5 minutes, ir kad iš kojų blauzdų kažkur visiškai išsekę raumenys.

Jai vyro vardas ir jo rūbai atstojo visas kūno formas ir raumenis. Iš Teliuko ji būtų reikalavusi jėgos, nes reikia dobiškai ar vasarą pauti. Bet kad tą jėgą gamina muskulai, kas jai tą pasakys? O ponui juk nereikia pauti. Nereikalinga jėga. Tad kam reikia jam tų raumenų? Kumiečiai neužpuls. O jei taip, tai raumenim vistiek neatsigins.

O kada iš dvaro išvažiuodavo Eglinskas, Teliukienė susiriesdavo minkštame suole, pasėdavo po sijonu kojas ir galvodavo, kur dabar yra Teliukas. Ar Jurgiukas

sveikas? Ir kaip tik prieidavo tą vietą, kur jai rodydavosi, kad dievas labai baudžia už svetimoterystę, ji sudrebėdavo visa ir imdavo manyti, kad šis ponas, nors ir ministerio brolis, bet negerai ir negražiai su ja elgiasi. Ji sukandavo į visus šonus kedėj, ir mintys vis tos pačios ateidavo. Iš visų pusių virėdavo. Tada ji tarė vieną sykį nusikratysianti ponu. Išeisianti. Bet kai Eglinskas vėl grįždavo, Liūda pabijodavo. O jo dryžos kelnės ir lakierkos taip pat ją nedrąsino.

Ir iš rugių želmenų išplūdavo varpos, ir prūde nusekdavo vanduo, ir kelias pasausdavo bėgdamas per vasarą, rugius ir mišką, Liūda neišdrįsdavo nieko Eglinskui sakyti ir iš jo buto išsikraustyti.

2 Jkrito mažajam Jurgiukui žandai. Akys giliai į pakaktę įsitraukė ir bailiai atsidauždavo į kiekvieną žmogų, kuris į jį pažiūrėdavo. Kažkur užpakaly liko Dambra-va. Paskiau kaimai ir miesteliukai su labai daug nusususių trobelių ir dar daugiau žydų.

Teliukas pateko į miestą, iš tolo du bažnyčios bokštai jau laužėsi savo kryžiais į dangų. O kai bažnyčių apėjo, tai buvo tikrai miesto bažnyčia. Po šventorių vaikštinėjo vienuoliai ir nuobodžiai nosikavo galvom įsikvėpę į maldaknyges.

Mūsų žiniom, tai buvo paprastas apskrities miesčiukas, kurio rinkos vienoj pusėj rėkavo iškabinta didelė apskrities valdybos, o kitoj rinkos pusėj traktieriaus iškaba. Inspektorių, teisėjų, antstolių ir policijos įstaigos buvo sulindę į siauras gatves, apsisėdę tiesiai turgavietės purvu.

Pakelėse, kol priėjo miestą, Teliukas gaudavo iš ūkininkų duonos. Ir nieko niekas nepruė. Jurgiukas parkriisdavo ravo pakrašty su duonos rieke abiejose rankose ir tokiom dėmesingom akim teiravosi:

— Al toli dal miestas?

— Ne. Ar pavargai? Mažiukas...

— Al mama ilgi žino, kul miestas?

Ir Teliukui nusmelkė širdį. Tada jis norėjo užsodinti Jurgiuką ant kupros ir risčiomis bėgti namo. Ko jam trūko namie? Tik Liūda. Tik ta Liūda tokia.

— Al mieste yla plūdas? — vėl ryavo akim būsimą atsakymą.

Teliukui nutrūko neilga mintis, ir jis, savo siaura kaip nagine fantazija apibėgęs nebūtą miestą, tarė:

— Ten ne tik prūdas, bet ir upė yra.

— O kas yla upė?

— Nu upė, vat kur bėga. Nu tai ir yra upė.

— Al kaip kumeliukas namie?

Teliukui įkyrėjo, ir jis nutraukė:

— Nuje!

— Aha! Kumeliukas. Stlikt, pastlikt. Bump!

Duonos trupiniukai sulisdavo į berniuko nosis, aplipdavo skruostus. Pluta nusirisdavo snarglio nupoliruota kelnaičių krūtine. Truputį susiraukdavo.

— Papa, aš noliu eh-eh.

Ir papa atsega ir užsega mažiutes kelnaites.

O paskiau gatvės. Bet miestelyje nebuvo kaimo. Duoną davė tik ubagam, o Teliukas nebuvo ubagas. Ir kada alkanumas paėdė kojas, susėdo didelis ir labai mažas žmogukas ant apskrities valdybos laiptų. Pro šalį bėgo gimnazistai, o gimnazistės sustodavo:

— Koks nusibaigęs gražus berniukas.

— Kur tu kepurę padėjai, mažiuk?

— Koks vargšelis. Basas, nabagėlis.

Paskiau pralėkė būrys. Nulėkė, kaip blezdingos.

Teliukas, paėmęs Jurgiuką, įėjo į valdybą. Prie pirmo langiuko:

— Gal čia kartais yra darbo?

— Čia, tamsta, orderius registruoja, — atsako galva iš už langelio.

— O ar prie ano langelio irgi nėra darbo?

— Ten savivaldybinių dokumentų operacijos atliekamos.

Valdybos grindys buvo slidžios, ir Jurgiukas pradėjo tapšnoti savo basom letenytėm. Taip švelnu, po žvyruoto kelio ir kietų akmeninių grindinių. Paskiau, pasilenkęs paglostė ranka.

— Papa, žiūrėk. Čia taip švelnu, kaip mamos smaklas. Žiūrėk, papa!

O Teliukas sekė abejingai visus langelius. Visur sėdėjo dideli ponai, kaip ministerio brolis, ir tokios gražios išbalusios panos. Jis aiškiai suprato, kad čia žmonės negryni lietuviai, nes pusiau lietuviškai šneka. Jis klausė, ar yra darbo, o jam kažką atsakinėjo.

Bet tuo tarpu priėjo prie jo senas žmogus.

— Ko tamsta nori?

— Darbo, pone.

— Čia nėra tokiem darbo. O iš kur?

— Aš iš Dambrovos dvaro!

— Kodėl iš ten išėjai? Kur tą vaiką radai?

— Čia mano vaikas.

Senas žmogus nuėjo prie vieno langelio: — Kažkoks kvailas žmogus. Susišnekėti negalima. Iš kažkur vaiką ištraukęs. Gal policiją reikėtų pakviesti? Tegu išaiškina dalyką.

Pakvietė. Teliukas atsakė, ko jį klausė. Atsakė, kad vaikas yra jo. Bet protokole policija užrašė, kad jam trūksta proto ir vaiką reikia apsaugoti, kol dalykas bus išaiškintas. Ir atsidūrė Jurgiukas kažkokioj prieglaudoj, kur lakstė ir daugiau vaikų.

Teliuką paleido ir liepė eiti ten, iš kur atėjęs. Jis pats norėjo eiti ten, iš kur atėjęs, bet be Jurgiuko negalėjo grįžti. Todėl pasuko į vieną gatvę, kurią gniaužė iš abiejų pusių mediniai namų stogai, irėjo tol, kol išsitiesė ilgas laukas ir kažkur toli juodas miškų siūlas, prisikabinęs ir prie dangaus ir prie žemės.

Tada jis apsisuko atgal ir vėl praėjo visą gatvę. O kai sugrįžo į rinką, pasuko į kitą gatvę. Kol vakaras atėjo. Kol pakirto kažkokia baimė ir abejojimas pakinklius. Nuvirto į trečią sykį atželiančią žolę ir užmigo.

3 Į Dambrovą atkėlė naują girininką. Į tuos pačius namus, kur pirmasis girininkas gyveno. Kažkas buvo netvarkoj. Ne tiek buvo iškirta medžių miške, kiek dokumentuose pažymėta. Ne tiek išdan įnešta pinigų, kiek dokumentuose parašyta. Todėl ir naujasis girininkas ilgas savaites tikrino knygas. O kai įkyrėdavo, Galvydis išeidavo tikrinti miško. Pušys buvo tokios pat kaip kituose miškuose. Vienur jos bėgo be galo į viršų, o viršų laikė užsidėję žalios kepurės. Kitur pušys buvo plačios su dideliais žalia aksomo paltais apsirengę ir nė kiek nesiskundė, kad jom nepasisekė išbėgti į tokias aukštumas kaip tom pasistiepielėm.

Galvydis apėjo ir tas vietas, kur augo daugiausia eglės ir kur kadugiai didelėm kupetom sukosi apie aukštus pušų kamienus. Surado miške pievas, kur viduvásary žydėta laukinių dobių ir dabar, po žiemos miego, tik jų stagarai ir supuvusių pernykščių žiedų mėšlas klojo lygius miško pievos plotelius.

Vieną dieną jis sutiko miške bekliaukinėjantį Eglinską. Sustojo vienas prieš kitą. Ir miške, susitikę du žmonės, visuomet vienas kitą prakalbina.

— Aš, tamsta, čia dvaro centre gyvenu. Gal teko girdėti?

ŽMOGUS GIMĖ

Laikraščiai didžiausiu šriftu rėkia, telegrafu žinios ateina...
Reporterio skruostai padrėkę, —
telefoną jis daužo: —
Užimta? Kas? Nuo ryto?
Alo!
Šimts velnių, juk valandą čia stoviu,
Būkite žmonės!
Sakau gi — 999. —
Galų gale, galų gale... — jis atsiduso
ir klauso
išpūtęs ausį.
Alo! —
Pono bankininko butas?
Taip... Gal jo sekretorių?
Būkite malonūs... būkite, —
painformuot spaudos atstovą.

„Šiandien bankininko K. žemia susilaukė gražaus įpėdinio, sveriančio 5 kilogramus. Redaktorius ryt įdės platų aprašymą ir naujagimio foto. Mes nuo savęs linkime p. p. K. išaugint puvyžalingą tautai sūnų“...

(Iš laikraščio).

„Vakar S. priemiesty rasta be sąmonės žūns būdoj gimdžiusi moteriškė“.

(Iš laikraščio kronikos).

Leiskit patiekti klausimą: —
gimė poniai sūnus?...
Aha!
Sveikutis... penkis kilogramus sveria?
Atletas, atletas...
Tėvas banko einamon sąskaiton padėjo
jo kraičiui — 900.000?
Daug daktarų iš užsienio...
kada tai bus? —
ir daug svečių. O vardas?
Tiesa, vardas?
Neparinktas... Dar svarsto. Įdomu.
Tuo reikalu šeimynos posėdis.
Šiaip — viskas?
Ponia sveika, tvarkoj temperatūra?
Dėkojame Dievui.
Kaip, kaip? Vienuoliktą?...
Alo!

vienuoliktą valandą pabudo ji...
Gerai, lukterkit, mes užrašysim.
Alo!
Pabudo, suvalgė vynuogių,
12-tą valandą pasakė: —
„Kokia šviesi diena!“
Tiesa krikštynos.
Viščiukštosios visuomenės žiedas bus.
Žinoma, žinoma.
Pranešim pirmame puslapy. —
Adieu!

Brangus reporteri kito laikraščio,
kitos redakcijos,
pasidažyki plunksną,
turiu atraportuoti: —
Vakar mūs priemiesty
12 tą
naktį
darbininkė Antosė, atleista fabriko,
pagimdė gatvėj.
O kad buvo silpna, kojos ją danešė
į tuščią šuns būdą.
Naktis pasibaigė, bet sąmonė užtemo,
kai didelė danguj revoliucija
degė.
Telefonai joki neskambino,
daktarai neatėjo.
Sakyčiau net seserys žvaigždės

išvaikštinėjo.
Tačiau sūnus jau žinda krūtį
ir mokus verkti.
Išmoks ir mamą šaukti,
ir badą kęsti,
ir buržujų keikti.
Nuostabus sūnus, ir nuostabi jo motina.
Jo einamojon sąskaiton padėta —
sunkus gyvenimas.
Reporterai proletariško žodžio,
užsirašyk Antosės sūnaus vardą,
užrašyk kiekvieno vardą, varge gimusio:
„Štai, naujas tau darbo armijos karys
štai naujas žingsnis laimėjimui
Jei nepaluš, [didžiam!]
jei nepaklups
sunkios naštos prislėgtas jis,
ir jei džiova, badas, dirbtuvių dulkės
ar kitas kuris velnias neparaus, —
Antosės sūnus
ranka bus vėliavai nešti,
klįjuot plakatui,
raudoniem miežiam sėti.
Burna gi — kulkosvaidis žodžiam,
armonika sukilusių maršui.
Proletariate!
Sūnus Antosės —
žingsnis didžiam artėjimui
didžios gadynės!

Galvydis atidžiai pažiūrėjo į ministerio
brolių, nes per kelias savaites apie jį buvo
daug kas jam pripasakota.

— Kaip tamstai patinka Dambrava?
Ar nenuobodu?

— Kai yra darbo — nenuobodu. O dar-
bo yra.

— O ar tamsta nepastebėjai vis dėlto,
kad čia be galo nuobodu? Gražioji lytis to-
kia neįdomi.

Galvydis nieko neturėjo atsakyti. Nela-
bai domino jį moterys. Ir toks staigus pri-
ėjimas prie moterų išmušė iš jo lūpų visą
pasikalbėjimą. Tik Eglinskas jam krito į
akis. Suvytęs žmogus geltonu veidu pra-
šėsi, kad į jį atidžiau įsistebėtų.

— Kol kas aš tik per daug išpiaučių me-
džių ir išleistų pinigų pastebėjau. Gal to-
liau įsistebėsiu ir kitus trūkumus.

— Prašom užsukt prievakarais pas ma-
ne į dvarą. Inteligentas žmogus čia maloni
naujiena.

Eglinskas nuėjo, kadugiam viršūnes dau-
žydamas. Galvydis žiūrėjo į kadugius len-
dantį žmogų. Paskiau, pažvelgęs laikrodį,
nuėjo.

Jam buvo gera proga pažinti brolių mi-
nisterio, kuris jį, kaip „neištikimą gaiva-
lą“, kilnojo iš vietos į vietą. Baigęs miškų
akademiją jis ne girininku, urėdu turėjo
būti. Ir dabar Dambravoj jis jautėsi, kaip
transatlantinis garlaivis baloj.

Jis kelias dienas su policijos atstovu ir
valsčiaus žmonėm tikrino miestelio medžio
pirklių supirktus medžius. apžiūrėjo ku-
miečių susivežtas malkas, — dingusiųjų
rastų nebuvo.

Apžiūrėjo ir dvaro centro rąstus. Ir šį
sykį teko antru kartu susitikti Eglinską.
Pageltęs žmogus parodė savo rąstus ir pri-
dūrė:

— Čia, ponai, galite netikrinti. Aš jeigu
norėsiu, pusę miško iškirsiu, ir jums už tai
jokios atsakomybės neteks būti. Ieškokite

pas tuos driskius, kurie spiečiasi apie ma-
no centrą, bo jie vagim ir sukėiais gimę.

Paskiau parodė savo prievaldą ir liepė
su juo kalbėtis. Įžeista ambicija išsprūdo
iš Eglinsko lūpų, kas Galvydžiui maloni
pakuteno paširdžius.



4. Buvę kumiečiai prievakarais, kai baig-
davo dvaro centro darbus, susistatę ožius
ir susikėlę rąstus ant ožių, piovė lentas ir
balkius būsimeim nameliukam. Seniai už
krintančio prūdo vandens ir alknių krū-
mynoju sudildavo saulė. Kartu su žiogais
čirškė pielos, spiaudydamos viršun ir apa-
čion pielmilčius, kaip geltono arklinio
cukraus trupinius. Ir kai jau visiškai su-
temdavo, palengva imdavo mažėti šis pielių
čirškimas, ir likdavo tik vieni žiogai su
krintančio vandens žniokštumu ir tolimu
miestelio ermyderiu.

Žmonės manė, kad sava troba, kad ir ant
pushektario, ant hektaro stovinti, bus daug
malonesnė, negu šios dvaro mūrinės ka-
žarmės. Paskiau bus galima visiškai atsi-
žegnoti nuo dvaro ir tik tada ateiti dirbti,
kai labai gerai sumokės.

Gulėjo ir Teliuko suvežti rąstai. Liuda
nežinojo, kas reikia jai iš tų rąstų daryti.
Ji negalvojo toliau, kaip iki rytdienos. Ir
taipėjo laikas. Bet rąstų parduoti ji ne-
manė. Todėl žolės, dilgynės praaugo pro jų
šonus ir jie susigulę padidino nenaudingus
numirėlius.

Galvydis jau nebe vieną sykį buvo pas
ministerio brolių. Jis apžiūrėjo visą situa-
ciją. Jam kiek parūpo Eglinsko gyvenimo
pažiūra. Parūpo ir jo šeiminkė, apie ku-
rią dvaras ir miestelis daug kalbėjo.

Graži kaimietiška moteris dėvėjo per-
kelinę suknelę, lakstė pono liepiama. Gal-
vydis matė, kad ji nėra mylima ir kad ji
nė pati nemylė. Bet ji pateko į krintantį

vandenį, kuris ją neša vis tolyn. Jis sušnekdamas kartais su ja, bet kai pasirodydavo Eglinskas, ji dingdavo iš svečių kambario.

— Kaip jam patinka mano šeimininkė? Ji būtų nebloga, tarp mūsų šneka, tik labai kaimietiška. Nesuositampo, kas link meilės dalykų visiškai obsekurantė.

— Bet čia jau grynai asmeniškias dalykas ir skonis. Man atrodo, kad ji iš tikro maloni ir gera šeimininkė.

— Malonumas ir gerumas man ne taip įdomu. Moteris turi būti rafinuota. Ji gali man nematant ir nežinant daryti, ką ji nori, bet kai ji su manim, ji turi raišyti kaip gyvatė, o ne laukti, kaip karvė vakare melžėjos.

Nutilo girininkas. Jam šlykštu ką nors prie šios kalbos dar pridėti. Todėl jis suko kitom vėžėm.

— O ar ilgai čia manote likti?

— Matote, čia komplikuoti dalykai. Mano brolis kartais asilas, bet kartais ima ir pasispardo. Vol, spyrė vieną sykį ir atspyrė mane čia. Dabar lauk malonės, kol pasigailės.

— Bet kiek aš patyriau, jis visai ne asilas. Jis net labai gudrus žmogus.

— O iš kur jį pažįstat?

— Tai visoki dalykai. Daugiausia gal politinio pobūdžio.

— O taip! Politikoj jis nusimano ir nesuklysta. Bet meilėje jis kvailas ir aklas. Tokiem ne gražias žmonas turėti, o telyčias.

Kambaryje nuotaika susitvenkdavo ir vėl išsisklaidydavo, o popirosų dėmai raitėsi palubėj ir priplaukę langų stiklus prikljuodavo nosis, stiklą pilkėvai nudažydami.

Prąėjus kuriam laikui Galvydis neblogai pažino Liudą. Jis pradėjo vis dažniau ją kalbinti.

Jis palietė jos padėtį. Jis ilgai jai šnekėdavo, kas ir koks iš tikro yra Eglinskas. O kai daug išpasakojęs, paklausdavo Liudą, ar jis tiesą sakęs, Liuda sutikdavo.

Bet per giliai buvo įaugęs į ją vergas. Ji vis tebekalbėjo prieš guldama poterių.

Ėjo bažnyčion ir stumdydavosi kartu su kitom moterėlėm prie klausyklos. Ir taip kas mėnuo.

O kai po mėnesio ji vėl nueidavo tas pačias nuodėmes pasakyti, kunigai lygiai tokiais pat žodžiais ją graudino ir lygiai tokias pat litanijas liepdavo skaityti, kaip prieš mėnesį.

Bet dabar, kai Galvydis atspėjo jos paklautos dūšios spiruokles, jai kažkaip baž-

nyčia kartu su klebonu ir kamendoriūni susmuko į žemes ir tik bokšto kryžius pasiliko bestovys viršumto didelio bažnyčios kapo.

Ir kai vieną sykį nuėjo išpažinties ir išpasakojus seniai klebonui žinomas savo nuodėmes paklausė:

— Pasakyk, kunigėli, kodėl man didesnės atgailos neduoti? Juk aš vis taip pat nusidedu. Kodėl neliepi man išėiti nuo to pono ir kodėl dovanoji man nusidėjėlius?

— Mano dukterė! Iš kur tokios keistos mintys? Kodėl taip klausai? Juk pati žinai, kad nuodėmė veda į pragarą. Bet kas gailisi už savo nuodėmę, tam Dievas atleidžia. O kad žmogus toliau gyvendamas nusideda, už tai jis yra žmogus. Dėl to ir išpažinties yra. Dėl to ir tau dova. Jama. O tavo ponas juk geras ir krikščioni žmogus. Jis tiek pat kaltas, kiek ir tu. Teigu mes jį bausime, liepdami tau nuo jo pasitraukti, tai kokią bausmę tada mes turėsime tau išgalyti? Juk jis tave myli, ir gal Dievas duos, kad vieną gražią dieną judu atsistosite prieš Dievo altorių, kaip vyras ir žmona. Tada ir pirmosios nuodėmės išdyla. Tokia yra Dievo valia, mano dukterė. Klauptis, mano dukterė, muškis į krūtinę ir gailėkis...

Liuda mušė į krūtinę ir gailėsio negalėjo išsunkti, kaip rudenį sulos iš beržo.

Nors gėda pasakoti išpažinties pokalbį, bet Liuda parsinešė jį namo ir atėjusiam Galvydžiui papasakojo. Ji net apsidžiaugė. Gal ponas iš tikro geras? Gal pasirūpins ja kada nors?

— Kokia jūsų padėtis žmonių tarpe? Kur jūsų alga? Kur jūs žemės sklypukas, kurį turėjote teisę gauti? Kirmėlės ir žolių šaknys grauzia nuvežtus rąstus, kai kiti kumiečiai jau statosi iš jų namus.

Ir jis ieškojo dar daugiau priežasčių.

5 Teliukas rado darbo. Apskrities miesto priemiesčiuose iš Amerikos suvažiavę amerikoniai vežė iš miškų rąstus ir piaudino. Paskiau ketvirtainiški balkiai ir lentos važiavo į miestą. Gulė ant pamatų sienojais. Ant jų kiti. Paskiau stogas. Malonus gyvenimas.

Mažas žmogutis pasilipo ant aukšto ožio ir kinkavo visą dieną. Šiek tiek padrikę raumenys suaugo į krūvą, ir mažas žmogus, stovėdamas ant piaunamo rąsto, visai nesunkiai traukė piūklą.

Savaitės gale jis gaudavo keliolika litų, ir pats nežinodavo, ką su jais daryti. Bet kiekvienai savaitei praėjus, jam atrodė, kad jis darosi turtingas.

Bet vieną šeštadienį pielmilčiais žaidžia vaikai susopino širdį. Ir visą sekmadienį jis vaikščiojo po apskrities centrą, teiraudamasis, ar kas nors nematė mažo vaiko, vadinamo Jurgiuku.

Jis nuėjo ir į prieglaudą.

— Ar tau duoda, Jurgeli, niam niam?

— Duoda, papa. Ale, papa, kul tu bavai taip ilgai? Al mama jau atėjo čia?

— Ne, mama yra namie!

— Tai il aš noliu namie!

Atėjo prižiūrėtoja. Apžiūrėjo Teliuką. Paskiau paaiškino, kad dabar jis galys vaiką atsiimti, jeigu turys kuo užsimokėti.

Teliukas čiupo savo kapitalą. Suskaitė. Bet daug trūko iki tos sumos, kurios prižiūrėtoja reikalavo. Jo kapitalas staiga pavirto į trupinį, kurį kažkoks nepažįstamas kalakutas pasiryžęs suryti.

— Kad tiek neturiu. Neužtenka!

— Ateikite tada, kai užteks. Tik, aišku, tada jau daugiau reikės, kaip dabar.

— O ar tavęs čia nemuša? Ar duoda pienelio?

— Duoda pienelio il pylago. Dal duoda košės baltos. Il dal žalią kumeliuką. Kumeliukas jojo. O ten važiuoja,—parodė į kito vaiko žaislus. — Aš palodysiu.

Išsiskyrė. Teliukas vėl piovė, aukštai ant ožio pasilipęs. Traukė stendėdamas ir nuolat iškišdamas liežuvį. Pasibaigdavo vienas rąstas, krannas užkeldavo kitą. Iš vieno pašalio nyko rąstai, iš kito gulė nauji, ir rąstų eilės neretėjo ir neretėjo.

Skaitė šeštadienį litus. Vis buvo per mažą. Dar vieną šeštadienį. Vėl nuėjo į prieglaudą. Bet pinigų per mažą.

— Ar kur nors tarnaujate? — paklausė prižiūrėtoja.

— Lentas piaunu už miesto, netoli stoties.

Užsirašė darbdavio antrašą ir, nūvilkę nuo Jurgiuko prieglaudos rūbus, atvedė Teliukui.

— Namie, namie, papa! Namie,—striokėjo pipiriukas ir, nučiupęs tėvo ranką, naskatavo ir sukinėjo į visas puses.

— Ten už lango yla baltas ožys su dideliais langais. Papa, al matei ožį?

— Mačiau, mačiau. Einam.

— O ožys al stiplesnis už kumeliuką, papa?

— Einam, tu kumeliuk.

Ir vėl pro bažnyčią, per tuščią turgavietę nuėjo ir nubėgo mažas ir visiškai ma-

žutis žmogeliukai. Akmenys, pakeldami iš purvinos rinkos galvas, žiūrėjo į basas ir klumpiais apautas kojas. Linko namai ir primerkę stiklines langų akis kumsčiojo viens kitą. Ties kampu du žmogeliukai visai sumažėjo ir pasisuko į pakalnę, papuin, kur Teliukas turėjo savo kambariuką su durim ir kumsčiu užkišamu langu.

Jurgiukas vis teiravosi, ar dabar jau pas mamą einama. O kai atsідūrė kambary, tas pats klausimas laužė mažiuko lūpas.

Pinigy nebebuvo. Už klumpiukus ir kepuraitę Jurgiukui atidavė naujos savaitės uždarbio liekanas.

Paskiau centas glaudėsi prie cento, ir kai jų susirinko nemaža: — iki 20 litų, Teliukas vėl pasijuto turtingas.

Jurgiukas vis nuolat dainavo apie mamą. Jam ir obelys pas mamą rodėsi su daug daugiau obuolių. Paskiau, kai atėjo sniegas, jis Jurgiukui neatrodė toks baltas, kaip mamos kaulytės pienelis.

Sniegas užgulė pastogę, perėjo upę, palypėjo į kalną ir nuklojo baltais šalikais visą sodą, kuris ištisą pakalnę vasarą apildavo raudonais ir žaliais obuoliais.

O ant kalno Teliukas vis piovė rąstus, nors jie dabar buvo visi snieginai. Ant dešny seniai sutrūko trečiosios pūslės. Dabar jų vietose užaugo kažkoki puspadžinai, ir piūklė rankena nebeįstengė jų pragaužti. Pečiuose ir pažastyse priaugo nereikalingos mėsos gniužulų, ir Teliukui senas išnešiotas švarkas per pečius atrodė mažas. Rodėsi, vienas mėsos gabalus iš pažasties ima ir prasidauš pro milinę. Rankos priprato prie piūklės, ir tas ilgasis piūklas, kuris suėda tūkstančius glėbių neapkabiamų rąstų, dabar jam buvo visai nesunku ir paprasta valdyti.

Bet kada ateis pavasaris, jis pats sau prižadėjo grįžti.

Sakė ir Jurgiukui.

— Žiūrėk, pypliuk, o ten. Matai, kur sodas su baltu sniegu. Kai bus šilta ir nebebus sniego, kai vanduo vėl ims bėgti va čia, upėj, kai tame sode, o ten, išsprogs medžiai, eisim pas mamą. Pažiūrėsime kumeliuko. Gerai?

— Gelai!

6 — Man įkyrėjo šis gyvenimas! — Liuda spyrėsi Eglinskui.

— O kokio gyvenimo tu nori? Kur tu rasi geresnį?

— Gal blogesnį, bet savo gyvenimą.

— Tai ko tu nori?

— Aš nieko nebeonoriu!
— Koks velnias tau razumą sumaisė? Iš kur ištraukei tą viską? Aš maniau, kad tik man vienam įkyrėjo šis gyvenimas. O ką tu manai daryti? Kur manai dėtis?

— Aš noriu viena gyventi! Aš pasiimsiu iš dvaro man priklausančios žemės sklypą, statysiuos namuką ir gyvenaiu, kaip visi gyvena.

— Čia tai tu visiskai subūdijai. Kas tau pastatys, kas tau padarys?

Liuda visai apie tai negalvojo, bet tvirtino:

— Aš pati pasistatysiu!

— Bet kad tavo žemės sklypo nebėra. Jį primatavo matininkai prie dvaro žemės.

— Aš reikalausiu, kad atmatuotų. Visi gavo, ir aš turin gauti.

— Ne tu, o tavo vyras!

— Ne vyras, o aš!

— Niekai! Šią vasarą tau protelis truputį apsisuko. Na, cikš. — Paėmė Liudą už liemens.

— Ne, aš nehoriu! Užteks!

Eglinskas supyko. Jis pamatė, kad čia kažkas rimčiau negu juokas. Ši paprasta bobalaikė išdrįso pasakyti, kad jai nusibodo su juo. Perdėm dvokianti prakaitu ir kitu nešvariu kvapu. Jai nusibodo!

Pavaikščiojo po kambarį ir lempai užgesus dar ilgai pūtė dūmus į palubę, kurie maišėsi su naktimi ir lipo prie lubų.

Liuda judėjo savo lovoj nesumerkdama akių. Antklodė buvo per šilta. Ir ji vartėsi ant abiejų šonų, kiščama giliai rankas po pagalviu ir ieškodama atvėsio.

Jos sąmonę gulė ir spaudė būsimosios dienos ir tie darbai, kurių plano ji aiškiai nematė. Kad būtų bent Teliukas, Nors ir tas mažytis. Nors ir tas Jurgiukas. Bent jam dirbtų.

Ji sugniaužia antklodės gniužulį ir bučiuoja Jurgiuko baltaplaukę galvutę. Nuvargsta ir gulė nejudėdama keliolika minučių. O paskiau: „Gal eiti atsiprašyti pono? Bus ramiau“. Nuovargis susimeta į pakinkius, į alkūnes.

— Bet ji nebenuėjo. O rytą truputį skaudėjo galvą, bet ji buvo daug drąsesnė ir nebeslankiojo pakampiais kaip pusiau prismaugta katė.

Eglinskas liepė pakinkyti arklius. Nesakė, kur jis išvažiuoja. Tik prievaždžiui liepė viską daboti. Geltoname veide garunkščiavosi raukšlėkės. Atrodė aptikęs didelį žygį.

Arkliai nunešė jį iki traukinio. Prabėg-

damas traukinys pasičiupo jį ir nusinešė Kauno linkui.

Eglinsko kambariuose Liuda galėjo daryti, ką norėdama. Bet ką ji galėjo daryti? Popiečiu, smelkiantis į žemę vakarui, ji apsiėngė paltu ir nuėjo pas girininką.

— Jūs net pas mane atėjote! Gal kokia bėda?

— Ne. Bet aš noriu truputį pasikalbėti. Eglinskas išvažiuojo. Gal į Kauną. Tik neaišku kokiū reikalu.

— Gal jūs jam vakar ką pasakėt?

— Aš su juo susipykau.

— Susipykote? Ir vis dėlto jūs išdrįsote susipykti?

Liuda paraudo. Jai ne visai tilpo galvoj, kodėl šis neseniai atsikrausęs girininkas taip pradėjo jos gyvenimu domėtis.

Moteris visuomet laukia meilės, ir jei kas jai tiekiamas ar padedama, tai ji ir, kad vien dėl meilės. Ji dabar atidžiau pažiūrėjo į Galvydį.

Galvydis jai daugiau patiko, negu ponas Eglinskas.

— Kuo aš galiu jums padėti?

— Aš nieko nenoriu. Bet aš noriu pasiklausti. Mum buvo paskirtas žemės sklypas ir patvirtintas, bet mano vyras išėjo, aš likau pas Eglinską, ir dvaro centras paglemžė mūsų sklypą. Kažin, ar aš dabar galėčiau jį atgauti?

— Galite atgauti, jeigu tik duos. Eglinsko pirštai ilgi, nes jo brolis visas mūsų krašto žemes valdo. Pamėginkite paduoti skundą Žemės Reformos Valdybai.

Galvydis parašė prašymą. Pasiuntė jį Žemės Reformos Valdybai. Apėjo laukuose padalytuosius sklypus. Ir tą sklypiuką, kuris buvo Teliukam atiduotas.

7 Eglinskas Ukrai nuvažiuojo į Kauną. Nuėjo į brolio namus. Rado Elvyrą. Bet vėl grįžo liūdnas.

Ministeris nesigailėjo brolio. Kaunan grįžti neleido.

Kelias dienas gulėjo lovoj, nenusiavęs kurpių. Niekas neatėjo kviesti niekur į balių.

Pakilęs apėjo vėl visas turtingesnes Dambrovos šeimas. Aplankė kleboniją. Visur buvo taip nuobodu.

Tada vėl pradėjo įsistebėti į Liudą. Ir ne taip prasta, ir kartais visiškai įdomi ji pasirodė. Bet Liuda nesileido į ilgesnius pašnekesius su juo.

— Pasakyk, kas tau pasidarė? — klausė ją.

— Noriu gyventi, kaip aš noriu.

Paskiau pasigirdama tarė:

— Padaviau Žemės Reformos Valdybai prašymą, kad atiduotų mano sklypą man.

— Prašymą?! Tu kvaile, kvaile! Aš tau galiu tokius tris sklypus duoti, bet per Reformos Valdybą tu nieko negausi!

— O! pamatysiu. Gausiu ar negausiu!

— Klausyk, būk protinga. Aš tau duosiu sklypą ir net, jei norėsi, namukus pastatysiu.

— Nenoriu! Toks gyvenimas padė mane.

— Ar tik ne naujasis girininkas to viso išmokė?

— Nesvarbu, kas išmokė!

Truputis praslinko. Į valsčių atėjo paduotasis prašymas. Iš apskrities atvažiuo tvarkytojas su matininku. Apžiūrėjo. Pasisarė su Eglinsku. Išvažiuojo. Paskiau iš Kauno atėjo raštas, kad tokio sklypo visiškai nėra. Jeigu norima gauti, kaip visi gavo, žemės, reikia paduoti iš naujo žemės tvarkytojui prašymas. Gal kas nors ir išeis.

Liuda tikrai įpyko. Ji aiškiai matė, kad ponas Eglinskas savo nagus užkišo.

Ir paskiau:

— Matai. Blogumu tik kalėjimo galima gauti. O gerumu — viską.

— Nieko nedarau blogumu.

— Daryk, kaip nori. Bet tu neprotin-gai darai.

Galvydis vėl rašė prašymą. Net apskirty. būdamas užėjo pas žemės tvarkytoją.

Ministerio brolis ėmė nebevaikšėti pas girininką ir nejudžiai atsakinėjo, kai Galvydis pas jį atėjęs šnekėdavo.

Eglinskas išsiaiškino, kad tarp jų kyla dėl Liudos konkurencija. Jis manė, kad Liuda tokios konkurencijos visiškai neverta. Bet kartais, susidarius aplinkybėm, tenka varžytis ir dėl nieko.

Ministerio brolio žandai truputį daugiau padžiūvo. Jis ėmė įsikalbėti, kad Liudą mylįs.

— Argi ne kvaile? Argi ne kvaile? Argi ne kvaile? — kartojo sau po kambarį vaikščiodamas Eglinskas.

Aplinkui daiktai lietėsi prie daiktų. Nuhyrančiais lapais liepos ir klevai palinkdavo vieni į kitus. Bet tik todėl, kad vėjas pūsdavo. Dūmai lūždami nuo kamino užgrūdavo kitų kaminių dūmus, bet tik todėl, kad vėjas pūsdavo. Ir giria ir miškas knarkė laukais nusifubuojančiu knarkimu,

ir debesys bėgo į priekį ir atgal, bet tik todėl, kad vėjas pūsdavo.

Pūtė vėjas paprūdžiu ir apie dvaro trobas. Kartais pro kiaurą langą pasiekė kambario vidų. Bet iš Eglinsko nespėjo išpūsti neramumo.

Kelias naktis jis pusmiegiu sotinosi. Paskiau plyšo. Vakare, kai Liudos kambaryje užgeso lempa, įėjo Eglinskas ir atsėdo ant jos lovos krašto.

— Tu nemiegi? Aš noriu kai ką išaiškinti. Pasakyk, ar tu myli Galvydį?

— O kas tau?

— Man tik tiek, kad aš noriu žinoti!

— Nemyliu ir nemanau mylėti, jei nori žinoti.

— Tai ką tu myli?

— Nieko nemyliu.

— Nebūk tokia išmintinga. Iš tikro. Argi galima nieko nemylėti?

Jis padėjo savo ranką ant jos pečių. Ranka nušliaužė nugara.

— Nelįsk! Atsitruk! — Jis tylėjo, ir jo rankos varžėsi su jos rankom. Jo ataka vis darėsi smarkesnė.

— Atstok, gyvuly! — Ir ji norėjo šaukti pagalbos. Bet vistiek niekas nateitų gelbėti, nes kumiečių trobesiai kupras atstatę tolokai tupėjo nuo dvaro centro trobesių.

Liuda susisupo sudraskytų marškinių pluoštais ir apsimetus paltą išbėgo į virtuvę.

Aušo rytas. Ji sėdėjo kojas surietusi ties virtuve ir žiūrėjo kažin kur į vieną kambario kampą, kuriame pelės nuolatos grimšenojo.

8 Liuda papasakojo Galvydžiui apie tą naktį. Nesgi jei moteris vyrui pasako tik vieną mažulę paslaptį, nepraeis daug laiko, kaip jis sužinos visas jos paslaptis.

— Jei taip, galite persikraustyti gyventi į mano namus. Paskiau pamatysim. Gal aš jums ir darbo surasiu.

Liuda iš pirmo pamatymo girininku patikėjo. Juk būna žmonių.

Paskiau, kai dažnai pradėjo su juo šnekėti, ji išgirdo tokių šnekų, kurių šioj apylinkėj niekas nešneka. Jis juokėsi iš ministerio brolio. Sakė, kad kunigų palaimintos vestuvės niekuo nesiskiria nuo nepalaimintų vestuvių.

Ji nesusprato, kur turi kojas užriesti girininko kalba. Ji jautė, kad girininkas prie kažko einę.

Pas Eglinską nebebuvo galima likti. Galvydis buvo visai kitas. Ir jeigu jai būtų atitekęs pirmakštis likimas, vis dėlto ji būtų nešusi jį su daug mažesniu slėgimu, o gal būt ir su laime.

Nutarė persikelti.

Bet Egliskas pajuto bestovys ant riedančio kamuolio. Jis suvaidino sau smūgį. Gal net tokį pat, kaip Elvyros atėmimas. Iš Kauno jį išvijo brolis. O dabar jį išvijo iš savęs, nes iš dvaro niekas nė nemėgino jo vyti.

Jis trynė dantį į dantį ir nežinojo, kas pradėti. Aiškiai suprato, kad tos permainos kaltininkas yra Galvydis. Ir mielai būtų jį kur nors nustūmęs, kad daugiau nepasirodytų. Bet priežastys nesisekė išgalvojamos.

Kelias dienas jis vaikščiojo pas kleboną. Vaikščiojo pas stoties viršininką ir pasakojo apie girininko kažkokią neištikimybę. Apie tai, kad jis jau kartą dėl politinių dalykų buvo iš vietos pašalintas. Vadinasi, toks paukštis vargu yra reikalingas šioj apylinkėj.

O kai papasakojo viską, gale pridūrė, kad jo šeimui Galvydis visokiais būdais pas save nusiviliojo.

Rūpestis lygia dalim sugniaužė klebo-

ną. Iš tikro, jis naujojo girininko nė karto dar bažnyčioj nebuvo matęs.

— Žinote, ponas Egliskas, aš parašysiu jam, kad jis būtinai jums šeimui grąžintų. Parašysiu, kad kitaip gali kilti konfliktas. O Teliukienę reikia pas save į kleboniją pasikviesti.

Laiškas Galvydžiui nepadarė blusos įkandimo įspūdžio. Laiškų jis labai daug iš visur buvo gavęs savo gyvenime.

Liudai klebonas pasiūlė ir pragarą, ir dangų. Iš šios moters kunigas išlupo net nemaža ašarų, bet grįžus namo ji atsigavo.

Galvydis jai tarp daugelio šnekos tarė:

— Jau prasidėjo. Man grasina. Aš žinau, kad neišvengsiu keršto. Bet aš jo nebijau.

Jis parodė klebono grasinimą.

— Aš nekrisiu kiaurai. Daugiausia — galiu tik vietos netekti. Ir viskas. Ir man bus didžiausias džiaugsmas, jeigu mano skriauda kam nors suteiks tvirtas ir atsparias kojas.

Į valsčių vėl atvažiavo matininkas. Bet Teliukienės sklypui žemės nebuvo galima surasti. Tik už geležinkelio linijos stūksojo smėlio kalniukas, apaugęs kadugių šeimom. Be kadugių ir šily, jame nieks neaugo. Už kalniuko ratu sukosi seni liuteronų kape-

liai. Juose nebebuvo paminklų, tik vienas su kažkokiu parašu ir nelygi žemė vietom klevu, vietom kadugiu apsistačiusi.

Matininkas pasiūlė rinktis. Arba smėlio kalniuką, ar seną liuteronų kapavietę.

— Nereikia. Juk geros žemės sklypas priklausė jums. Savo teises reikia tol ginti, kol gynimosi neišplėsia iš jūsų rankų! — sakė Liudai Galvydis.

Ir Liuda pasakė matininkui, kad nereikia.

Matininkas išmatavo kalniuką. Sukasė kapčius. Paskiau senąsias kapines apsuko kapčių grandino.

Oficialiu raštu pranešė, kad iš dviejų sklypų vienas galima gauti.

— Kol kas daugiau nieko nelaimėsi. Bet nusilenkti nėra reikalo.

Ir Liuda taip padarė.

Gaidys suvarė vištas į tarpdurį ir visa gerklė nusirėkęs dingo kartu su vištom prievakariškai nusiteikusioje vištėdėje.

— Netrukus artėjo Seimo rinkimai. Reikia dėti visas pastangas, kad krašto valdymas vėl nepatektų į tų atžagareivių rankas. — kalbėjo vakarę Galvydis.

— Tuoj prasidės agencijos periodas. Krikočionys turi gauti rimtą antausį.

— O jeigu laimėtų kiti, tai tada aš gautu savo sklypą?

— Taip. Ir grįžtų iš kalėjimo daug nekaltai sėdinčių. Būtų kojom aukštyn pakabintas šventas plėšikavimas ir provokacija. Ir tas idiotas Egliskas tuoj vėlinais žino kur atsidurtų, nes, kiek girdėti, už dvaro centras dar nėra ministerio sumokėti pinigai.

— O aš ar galiu kuo padėti? — klausė Liuda.

— Žinoma. Būkit kiek galima tvirtesnė. Nesilankstykit kunigui nei aptiekoriui. Jums niekas nieko negali padaryti.

Šilta darėsi Liudai.

Į langą barkšnojo viena obelies šaka ir per sodą plaukė palengva naktis.

— Ne visur tokios ištižusios moterys, kaip pas mus. Juk dabar tiek vyras, tiek moteris turi tas pačias teises. Visokiais

Johannes R. Becher

J. Šimkaus vertimas

ASFALTAS

Esu aš asfaltinė upė, kuri per miestą teka
[ir cina.

Aš savo kuproje nešioju autobusus.
Jie klykauja po miestą savo dainą,
kuri atsiskamba many ir užulūžta.

Asfaltas: prie manųjų krantų juk
[piramidės,
lankais ir gigantais iš plieno į padanges
[ištysę.

Aš teku apie jas, o jos žiūri žemyn, kaip
[paklydę
ir atsispindi mano kietose vilnyse.

Gimiau aš iš katilo karšto
ir juodąja smala aš ištryškau iš jų šonų.

Esu aš asfaltinė upė, kaip nesuveržiamas
[varžtas,
kuris prasiveržia pro miestą ir pro kalnus
[betono.

Strykčioja bombos ant sopančio laito.
Aš girdžiu, kaip griūva namai į papėdes.
Cemento šachtos ūžia kažkur po manimi
[įkaitę,
ir viršum manęs metaliniai orlaiviai
[kliedi...

Manim demonstracijaėjo ir grūdosa.
Jaučiau jos žengimą savoje širdy.
Vidūnaktis buvo, kai manasis kūnas
[nubudo,
ir kruvinos vėliavos plakėsi jos vidury.

Esu aš asfaltinė upė, ir rikamai iš miesto
[nubėga,
kurios aš tylėjimu savo seku.
Pro kampus prašliaužiu, kai miestas
[užmiega,
ir lieku gulėti didžiu klaustuku.

Kartą užplūdau ir tokį, kurs peršovė širdį.
Ant mano krūtinės nuvirto jie akmeniu
[šaltu.
Jo kraujas tekėjo ir lūpas man girdė.
Jis buvo toks juodas, toksai kaip asfaltas.

Aš plaukiu už miesto. Kur žydruma dangus
[alsuoja.
Miestas svyruoja tolyn kaip uždangos
[švicsios.
O žmonės dainuodami cina, cina tamsoje.
Jie grįžta asfaltine srove cilėm išsitiesę.

Esu aš asfaltinė upė, liktarnom apaugus,
prie kurių stovi dažnai nusvirusios galvos.

Ir kartais iš toli prožektoriai mane
[nušaugo,
ir grumdamiės pila reklaminių žiburių
[spalvas.

Teku aš per miestą. Ir mano bangomis
svajodami cina į tolimus kalnus,
jei drungnasis vėjas tik jūsų landynėm
[bent kiek susidomi,
jei truputį norit pailsinti deklus.

Jūs cina, ir galo nematosi keliui,
nes upė asfalto jus neša ir traukia.
Užmigti ant upės per naktį jūs galite
ir rytą nubusti kalnuotame lauke.

Esu aš asfaltinė upė. Plaukiu per pasaulį,
[per triukšmą ir tylą.
Kiekvienas vis truputį cina manuoju taku.
Teku aš tolyn... Ir grimsta ir kylo —
Bet savo širdyje atgal aš teku.

prietais surūgusios mūsų moterys tik ra-
žančių dėvėti, spavėdnyčias laužyti ir vy-
ram ištikimai sijonus atiduoti temoka. O,
pamėginkit tik šiem keliem dalykam pasi-
priešint.

Juk moteris yra toks pat žmogus kaip
vyras.

Juk ji gali visuomet taip daryti, kaip
jai patinka. Moteris yra ne tarnas ir ne
padėjęjas vyrui, bet draugas ir lygus vi-
sokiam darbe bendradarbis.

Iš tikro daug kam būtų buvę juokinga
klausyti to aiškinimo. Jis per daug aiš-
kus. Bet šiame krašte yra dar šimtai tūk-
stančių moterų ir vyrų, kurie nė šios pa-
prasčiausios tiesos nežino.

Prasidėjo agitacija prieš naujus Seimo
rinkimus.

Galvydis gavo raštą iš savo partijos
centro, kad jam reikia vieną šventadienį
suruošti Dambrovos mitingą. Jis labai nu-
džiugo, bet kai mitingas buvo paruoštas,
jis atsiminė tarnybą... Jam gresė pavojus.

Bet mitingas įvyko.

Pravirom lūpom Liuda klausėsi kalbos.
Misijonierių pamokslų ji taip niekad ne-
klausydavo. Ir vietom jos saujos susi-
spausdavo į kumštį. Šiurpuliukas nubėgda-
vo iki kulnių.

Galvydis taip aiškiai ir smarkiai puolė
esamąją tvarką, kad iš šventoriaus pa-
sės pasipylė kiaušinių ir akmenų šrapneliai
su šūkliais: „Šalin tą bedievį, paleistu-
vį, bolševiką!“

Liuda ėmė drebėti ir veržtis, pati neži-
nodama kur, pro žmones. Prasiveržė iki
šventoriaus sienos. Ten kelios špitolninkės
su zakristijonu tvarkė visą rėkimo koncer-
tą ir šaudymo priemones.

Mitingo minia ėmė suktis kaip sukury-
s ir plaukti nuo mitinguojančio į šventoriaus
pusę.

Isimaisė tvarkos dabotojai. Mitingas nu-
trūko. Galvydis pastebėjo, kad Liudą bo-
bų būrys, kaip jūros bangos varlę, mėto
iš vienos vietos į kitą.

Tvarkos dabotojas išskirstė.

Liuda grįžo namo drebančiom rankom ir
kojom. Viso miestelio žmonės jau ją pa-
žino. O kitą sekmadienį kunigas per pa-
mokslą pasakė viešai jos pavardę ir liepė
visiem saugotis velnio, kad neapsėstų, kaip
tą moteriškę apsėdo. Tarp kitko uždavė su-
kalbėti kelias „Sveika Marija“ už jos at-
sivertimą.

Paprasta moterėlė, kumiečio Teliuko
žmona, pagarsėjo ant visos parapijos.

O Galvydžiui buvo kai kas įdomesnio
ruošiam. Klebonijoj įvyko pasitarimas ir,

visai Dambrovos ponijai prašant, paskir-
ta klebonui ir Eglinskui pasirūpinti, kad
toki tautos išgamos ir piktos sėklos sąji-
kai kaip girininkas Galvydis būtų su šak-
nim iš Dambrovos apylinkės išrauti.

Ir nutarė klebonas su ministerio broliu,
kad reikia kaip nors prie jo prikibti. Vė-
liau jau viskas savaime pasidarys.

Eglinskas taip pat nubudo iš savo kasdi-
niškumo. Į jo galvą šiek tiek įlindo ir
politikos.

Eglinskas parašė broliui ministeriui
laišką. Tokį, kuris prašo pagalbos.

Ir iš tikro. Po kelių savaičių atvažiavo
revizija. Ar ji rado ką, ar nerado, o Gal-
vydį išvežė.

Mušė būgną visi krikščioniški laikraš-
čiai, o priešrinkiminei agitacijai tai bu-
vo daugiau negu geras kulkosvydis prieš
opoziciją.

Vežimags pravažiavo pro Dambrovos
dvaro centrą su areštuotu Galvydžiu. Dva-
ro trobesių lange kažkas pasižiūrėjo nosį
priprojęs prie stiklo.

Paskiau per miškelį, pro krintantį Dam-
brovos prūdo vandenį, pro malūną.

10 Teliuko rankų delnuose nebebuvo taip
stora oda kaip pirmiau. Jis jau gana seniai
nebepiovė medžių.

Jo pastogės šeimininkas įsiūlė jam savo
galastuvą. Tokį, kuris su ratu, kurį mi-
nant sukasi keli tekėlai ir čirškia žiežirbas
mėtydami, kai prikiši kirvį ar peilį.

Kelias dienas jis suko ratą ir galando
kažkokį seną gelžgalį. Iš buko gelžgalio
pasidarė kažkokis plonas peilis. Paskiau
visiškai sudilo.

Jurgiukas sekė darbą atsidėjęs. Kai tē-
vas pasitraukdavo, jis nedidelę savo lete-
ną uždėjęs mynė ir mynė, o tekėlai taip
aukosi, kad atitraukus nuo jų akis ir pa-
žiūrėjęs į langus, į duris, viskas aplink
imdavo suktis.

Bet šeimininkas dar aiškino Teliukui,
kad reikia išmokti balsingai šaukti vieną
žodį „Pagaląsiu!“

Tai buvo niekniekis.

Pirmą dieną išėjęs į miestelį ties keliais
namais jis sušuko: „Pagaląsiu! Pagalą-
siu!“ Bet jis pats neišgirdo savo balsu.
Tada padėjęs tekėlą įėjo į namus ir pa-
klausė, be nereiks ko nors pagaląsti.

Kitą dieną jis nusileido į paupį ir ėmė
įsidrąsinęs šaukti: „Pagaląsiu! Pagalą-
siu!“ Balsas tvinktelėdavo į upės paviršių

ir atsidauždavo anoj pusėj upės, pakal-
vėj.

Jį ėmė džiaugsmas, kad jo gerklė vis
stiprėja. Bet tėvui berėkaujant, atbėgo
Jurgiukas. Klausėsi, ką tėvas šaukia.

— Ką, papa, tu šauki?

— Reikia išmokt garsiai šaukti: „Paga-
ląsiu!“ Tada žmonės duos daug darbo, ir
galėsim nueit pas mamą.

— Il nš šauksiu „Pagaląsiu!“ — kalbėjo
berniūkštis.

— Gerklę prašauksi.

— Aš noliu.

Ir kai tėvas apystoriu balsu rėkė: „Pa-
galąsiu!“, Jurgiukas plonu balsu neatsilik-
damas klykė: „Pagaląsiu!“ Pagaląsiu!“

Tėvo ir sūnaus rėkimas sutartine ūbavo
atšlaitėje, kol abiem pavargo gerklės.

Ir po kelių dienų Teliukas jau visur ve-
dėsi Jurgiuką, ir jie, sustoję ties namais,
abu — vienas storu, kitas plonu balsu —
rėkė: „Pagaląsiu! Pagaląsiu!“

Žmonės, nustebinti keisto koncerto, ir
appaštrius peilius, ir kirvius duodavo šiem
valkatom galąsti.

Kai baigdavos darbas ties vienais na-
mais, koncertas nuskambėdavo ties naujų
namų durim. Jom prasiveriant, stovi du
sutvėrimai ir laukia, kiek peilių, ar kirvių
šie namai patieks.

Darbas buvo nesunkus ir daugiau buvo
galima uždirbti negu pliaunant rąstus.

Apgalandę visą apskrities centrą, du su-
tvėrimai, įsikabinę kuproj tekėlą, nuėjo į
kitą miestelį.

11 Apėjo visą Dambrovos miestelį darbo
ieškodama Liuda, bet niekur tokiai ištvir-
kelei darbo neatsirado. Ir žydai bijojo mo-
ters, kuri nebeina į bažnyčią.

Perėjo ir keletą sodžių, bet ten per pa-
mokslą įgrasindavo žmonės tik melstis ir
pakūtavoti pasiūlydavo jai. O bažnyčios
smetonėlė, šventasai davatkų ir pusda-
vatkių korpusas, lojojo ją, kai jai bent
gatve tekdavo pro jas praėiti.

Eglinskas pasiūlė jai grįžti į dvarą. Liu-
da nusijuokė. Ir tada ją kai kas palaikė
išėjusia iš proto. Kiti sakė, kad velniai ap-
sėdę.

Ir kai niekur nebebuvo galima rasti vie-
tos, ji užėjo pas malūnininką, seną liute-
roną.

Susirado vieta. Nelengva. Bet duoną
darbininkas visuomet sunkiai uždirba.

Slavė ir valė malūną. Šėrė malūnininko
kiaules. Virė valgį, ir pagaliau malūninin-

kas visiškai pamėgo savo naująją samdi-
ninkę.

Liuda ėmė galvoti, kaip atgauti žemės
sklypą. Kad ir tą kalvą. Kad ir tuos senus
kapelius.

Malūnininkas parašė jai prašymą. Vėl
byla atsinaujino, ir po kurio laiko ji buvo
senos liuteronų kapavietės savininkė. Ir
tik tada malūnininkas ėmė ją kalbinti, kad
ji atsisakytų nuo savo sklypo.

Kai kur beržas, kai kur klevas sviro vie-
nas į kitą ir iš sausų šakų ar žalių lapų
statė seniai mirusiem šakų antkapius.

Už to sklypo atsidėjęs malūnininkas
siūlė Liudai nedidelį žemės sklypą netoli
malūno prie tvankos, kur be perstojimo
krito žalias arba rudas prūdo vanduo.

Su skundu, su nauju prašymu grįžo do-
kumentai kažkur pas notarus, pas žemės
tvarkytojus, ir pagaliau žemės sklypą su-
tiko malūnininkui pakeisti.

Prie to nuolat krintančio vandens išvir-
to alksnių nemaža šeima. Liuda piaudino
iš savo rąstų balkius ir lentas. O kai ku-
riuos tik kirviais aptašytus suveždino į
savo sklypą ir apklojo stogu. Ji išaugo į
naują moterį, kuri nieko nebebijo ir nie-
kam nebesilenkia. Tik kai atvažiuodavo
opozicijos agitatori, ji atidžiai klausy-
davos jo ir, jam nulipus, pasekusi jį ilgai
klausinėdavo apie tai, ar bus paleisti iš
kalėjimų nekalti žmonės.

Kartą atėjo į Dambrovą kirvius ir pei-
lius galąsdamas Teliukas su savo Jurgiuku.
Jį apipuolė miestelio ir dvaro moterys ir
liepė saugotis. Nes jo žmona virtusi tikra
ragana.

Bet kai visus pasakojimus Teliukas iš-
klausė, jam iš tikro pagailo žmonos ir,
Jurgiuką vedinas, jis nuėjo į malūną.

Jo kišeniuose buvo net keli šimtai litų.
Jis jautėsi turtingas ir nebe toks bailus.

Liuda nei nustebė, nei nudžiugo jį pa-
mačiusi.

— Aš girdėjau, kad tau labai negera,
Liudyt. Aš tau dovanuju viską, ir gyven-
kim toliau, kaip pirmiau gyvenome.

O Jurgiukas apkabino motinos koją ir
vis sakė:

— Mama, kiek daug yra peilių. Aš su
papu daug namų mačiau.

Bet mažasis Jurgiukas visiškai neklausė,
kaip mamai sekasi. Jis buvo vėl pas ma-
mą.

Liuda pačiupo Jurgiuką ant rankų.

— Tu nebeisi. Aišku, kad nebeisi.

Paskiau ilgai tylėjusi ji tarė Teliukui:

— Tau nėra ko man dovanoti, nes ku-
o aš prasikaltau? Su tokiu vyru gyventi,

LINARDAS LAICENS VIENS NAKTĮ BELDĖSI

VERTĖ K. KORSAKAS

*Viens naktį beldėsi prie savo durų,
Prie durų nusiminęs ir beveik pamiręs
Viens naktį beldėsi.
Tylėjo lubų spyriai ir snaudė sargai,
Mėnesienoje ant grindų motėly
Kryžiaus lango šlangos ir tuščias visiškai
[dangus
Pro geležis buvo matyti,
Kai naktį beldėsi prie savo durų:
„Gelbėkite, mane nužaus!“
Ir beldė dar stipriau ir verkė čmė.
„Tau nėra dar sprendimo. Ko kriuki!“
Pasakė sargas, atėjęs ties juodom durim.
„Ašai bijau, cik čin, pasikalbėsim!“
Ir nuolat beldėsi prie savo durų
Ir nuolat ant grindų kryžiaus lango
[šlangos.
Kažkur toli koridorius žingsniai duoksdėjo
Ir varstėsi vartai, ir šauksmas,*

kaip su tavimi gali tos ilgais liežuviais davatkos. Aš pasiilgau Jurgiuko, bet ne tavęs. Turi amatą ir nežūsi.

Sudribo Teliukas kedėj ir jo bepradedas reikštis išdidumas nulėkė, kaip per malūno ratą išėjęs vanduo. Tada jis pradėjo trinti ašarotas akis ir maldauti Liudą, kad ji jo nevarytų nuo savęs.

Beį gyvenimo dienos įkalė į Liudos širdį kitą jausmą ir kitą galvojimą.

Ji neatsileido.

Išėjo Teliukas su savo tekėlu į Dambravą. Jis sustojo ties kai kuriais namais ir pasiūlė pagalvoti. Kai kas išėjo pažiūrėti ir užšnekinęs vėl grįždavo vidun.

Kelias dienas jis ėjo savo tekėlą nešinas per Dambravą. Sustodavo ant tilto į vandenį pasižiūrėti.

Beį vieną dieną kažkoks žmogus jį matė einant su tekėlu kuproj vėl į apskrities miestą.

O tuo tarpu vis dažniau važiuo agitatoriai. Vis dažniau buvo mėtomi kiaušiniai ir mušami seni trumeliai. Keikėsi klebonas - kunigas per pamokslą prieš bedievius ir bolševikus.

*Tarytumci komanda, tarytum
[prakeikimas —
Ir žūviai —
Kai naktį beldėsi prie savo durų.*

ANDREJS KURCIJS POETAS

VERTĖ K. KORSAKAS

*Aš taip pat darbininkas:
Kasuos savoį širdį
Giliau,
Tik giliau,
Matot, jau daugelis metų,
Žvarbiai pučia vėjai iš gilumų,
Smarkiai veržiasi dujos,
Jūs šaukiat:
Persikas jis per žemę kiaurai!
Ne per žemę, o per širdį tiktai —
Ir žinau aš viską,
Žinau, kad gyvybės tikrojo žodžio
Nemoka ištart nei dievai, nei dangus.
Tik sapnų klidesy,
Tik kankinančiam alkui, ir darbe, ir
[skausmuos
Jį krūtinė išugdo,
Išrėkia jį gorklės ir ištaria burnos,
Pasaulio darbininkų burnos,
Ir išverčia poeto širdis,
Kuris numiršta, kad pasakytų jam
[viską...*

*Jūs tylit —
Šaukit: Jis gyvena!*

APSESDĖLS NA, GERAI

VERTĖ K. KORSAKAS

*na, gerai! —:
aš skelbiu žmogų,
— „kur yra jis, kada jis bus?
ironiškai jūs klausiat,
gal būt, už šimto, už tūkstančio gal metų,
kai net tavęs jau nebebus!“ —
na, gerai! — aš skelbiu,
bet šiandien jau myliu ir neapkenčiu
[tatai, kas yra,
ir laukiu, kas bus,
visvien, ar rytoj
ar už šimto bei tūkstančio metų,
aš laukiu, kas bus, ir — sulauksiu,
bet šiandien jau myliu ir neapkenčiu to,
[kas yra,
ir skelbiu aš žmogų.*

TENDENCIJA IR LITERATŪRA

Kiekvieną kiek aktingesnę pažangiosios literatūros reiškinį, kai tik nebeturima kitokių argumentų jį suniekinti ar papeikti, mūsų buržuazinė kritika tuojau apšaukia tendencijos, agitacijos vardais ir oriai užkelia jam vartus į mūsų raštiją, išdidžiai skelbdama, jog joje vieta tik „grynojo meno“ produktam.

Šit, nespėjo prieš trejetą metų K. Boruta išleisti savo „Kryžių Lietuva“, kai tuoj Putino „Židinys“ jį puolė už tendencingumą, pranašaudamas jam, jei jis ir toliau nesiliaus taip dainavęs, iš tikrųjų nepavydėtiną Jovaro likimą. Išleido B. Raila savo eilėraščius, ir vėl tame pat „Židinyje“ giliai išmintingas ponas V. Bičiūnas juos apšaukė su „grynuoju menu“ nieko bendro neturincios tendencijos vardu. Susiorganizavo pažangiosios literatūros kolektyvas, ir mandrusis ponas Herbačiauskas, puolęs savo garsiom filipikom iš aukštos „Gaisų“ tribūnos tą kolektyvą, nerado jam apkaltinti jokio tvirtesnio argumento, kaip vėl tą pačią tendenciją ir agitaciją. Pagaliau, išleido A. Venclova (kuriam, kaip ir man, didysis E. Radzikauskas buvo teikęsis pripažinti galėjimą sveikai protauti. — „Gaisai“, 1930 m. N 3, 277 psl.) novelių knygą, kaip ir vėl ponas V. Bičiūnas apšaukė ją esant vienut vienos tendencijos prikimatą. Žodžiu, beveik prieš kiekvieną mūsų pažangiosios literatūros reiškinį buržuazinė kritika išjoja su tendencijos arkliuku. Ir tas vargšas arkliukas paskutinių laiku tapo taip nujodinėtas, kad iš jo beliko viena skūra ir kaulai. Tegū gi bus-leista mum vardan gaillestingumo jį visiškai pribaigti.

Žinoma, mes nesam tiek naivūs, jog manytume, kad po šito mūsų akto mūsų buržuazinė kritika pritils zaunijusi apie tendencingumą. Mes taipjau nesitikime jį bent ajek pakreipti kitokion protavimo linkmėn. Reikalas čia čia ne dėl įtikinimų. Reikalas čia liečia literatūrinę auditoriją ir literatūrinę tiesą. Mes kalbam ne buržuazinei kritikai, bet skaitančiajai visuomenei. Kas turės akis — tas pamatys, kur tiesa. Kam bus pakeliui su mum — tas paseks mus. Neveltui gi dar senis Levas

Tolstojus sakė, kad šviesa lieka šviesa, nors aklas jos ir nemato.

Kiekvieno literatūros kūrinio biografoj yra svarbūs du momentai: jo gimimas ir jo gyvenimas, t. y. — kaip jis rašytojo sukuriamas ir kaip jis skaitytojo priimamas.

Būsim konkretiški. Mes manom mokslinės kritikos esant pakankamai tvirtai įrodyta, jog kiekvienas rašytojas, kiek jis genialus bebūtų ir kurioj epochoj ar šaly jis begyventų, — vis vien priklauso kuriai nors visuomeninei klasei, yra daugiau ar mažiau determinuojamas jos pasauliožiūros ir pasauliojautos, savo kūryboj išreiškia ne visiem kurios nors epochos žmonėm bendrus jausmus ir mintis, savo kūrybiniame darbe priklauso daugelio labai prozaikų, nieko bendro su Parnasu ar „tyruoju įkvėpimu“ neturincių sąlygų, ir daugely atvejų savo kūrybinį talentą gali išplėtoti tik tiek plačiai ir turėti tik tiek pasisekimo, kiek tatau leidžia tos pačios gyvenimiškos sąlygos bei aplinkybės. Ir visai teisingai sako prof. L. Schückingas, kad ieškant literatūrinio skonio plėtotės pagrindinių priežasčių, „socialinė dirva neturi būti palikta be dėmesio. Aišku, ne ta dirva sukuria meną. Dumblas nesukuria vingurio, kaip tvirtino Aristotelis, bet vis dėlto jau daug arčiau tiesos pareiškinas, jog ten, kur nėra dumblo, nėra nė vingurio. Arlia tariant Fosserio metafora: šalty ir leduose neauga gėlės, net ir literatūrinės...“ Tas pats Leipzigo universiteto prof. L. Schückingas, žinomas filologas-anglistas, garsus šekspyrologas, galva vadinamosios sociologinės krypties paskutiniojo meto vokiečių kritiko, savo pagrindinėj knygoj „Die Soziologie der literarischen Geschmacksbildung“ puikiai įrodo šekspyro pavyzdžiu, kaip „socialinė dirva“ veikia literatūros ūgį, plėtotę ir tos plėtotės linkmę. Mum taip ir niežti nagai išrašyti iš jo knygos tuo klausimu porą trejetą puslapių, bet tik būtinas reikalas kalbėti trumpai neleidžia pasmaguriauti.

Mūsų estetai à la V. Bičiūnas ir Herbačiauskas, žinoma, nenusileidžia tiek „žemai“, kad „grynąjį meną“ pajungtų kaž-

kokiai sociologijai. Didžiausias kompromisas, kurį jie daro, tai pripažinimas, jog literatūra išreiškianti „epochos dvasią“ arba, kaip sako V. Bičiūnas, jog ji visais laikais yra „vienos, neišskiriamos tautos kūrybinį pajėgumą reiškiančių grandžių virtinė“ („Gaisai“, 1930 m. 8 nr., 345 p.). Bet ir vėl pasipainioja prof. L. Schückingas, kurio moksliniu autoritetu, deja, mes esam linkę labiau pasitikėti, kaip pono V. Bičiūno idealistine sofistika. Jau minėtoj knygoj L. Schückingas pastebi:

„Tokiū būdu, jeigu kurios nors galdynės meno stilius yra laikomas tiesioginiu „epochos dvasios“ atspindžiu, tai visiškai turi pagrindo kai kurie abejojimai, kas gi, pagaliau, savo esmėje yra ta „epochos dvasia“. Bet norint atsakyti į šį klausimą, pirmiausia reikia atsakyti dar į kitą klausimą: „apie kokią socialinę grupę eina kalba?“ Nes reikia tik nusteidėti žvilgsnį į tautą, kaip visumą, kad tuoj pastebėtumėm esant joje ryškių skirtumų pažiūrose į pasaulio supratimą, į jo įvertinimą ir į gyvenimiško elgimosi principus. Tos tautinės visumos atskiros dalys tiek skirtingos, jog jų protavimo formas ne taip jau lengva subrūkti vienon formulėn. Geriausia atveju čia galima kalbėti apie tas ar kitas grupes.“

Ir tik atsakęs, jog socialiniu atžvilgiu negali būti vieningos tautos, L. Schückingas atsako, jog „negali būti ir vienos epochos dvasios“. Pateikęs tam teigimui įrodyti atitinkamus pavyzdžius, jis teigia: „Iš čia aiškiausiai išeina: visiškai nėra „epochos dvasios“, o yra — tariant — ištiesa eilė „epochos dvasių“. Visuose istorijos perioduose galima pastebėti griežtai skirtingas grupes su skirtingais gyvenimiškais ir visuomeniškais idealais. Su kuria iš tų grupių to meto menas būna glaudžiausiai sutapęs — tatau pareina nuo įvairių priežasčių, ir tik tai tas, kuris gyvena ne žemėje, bet debesyse, visa tai aiškina grynai ideologinių faktorių poveikiais.“ Ir savo minėtoj knygoj L. Schückingas nesugriaunamai įrodo, kokį didelį poveikį meniniam skoniui ir literatūrai turi ne tik pagrindinis faktorius — socialinė aplinka bei visuomeninės sąlygos, bet ir kiti šalutiniai veiksniai, kaip: įvairūs mecenatai (viduramžiais), leidėjai (pradedant XVIII amž.), skaitytojų būreliai, literatūrinė mada, kritika, mokyklos, universitetai cct. Viso to akivaizdoj „grynasis įkvėpimas“ ir „nepriklausomas menas“ apleidžia vargšę mūsų žemelę ir nusikelia viešpatauti kur nors į Marsą, jeigu tik, žinoma, ten yra tokių estetų bei „tyrojo meno“ žynių, kokių, deja, vis dar tebesiveisia pas mus — nelaimingoj Lietuvėlėj.

Jeigu by kuris literatūros kūrinyje jau užgindamas ataineša savo „gimtąją nuodėmę“ — tam tikrą socialinį charakterį, jeigu jis savy išreiškia ne visos epochos dvasią, o tik kurio nors visuomenės grupės, toj epochoj egzistuojančios, „dvasią“, tai savaime aišku, kad tas kūrinyje ir gyvenamas negali būti visų vienodai priimamas. Jo įvertinime, pažiūrose — jį taip pat pasireiškia visuomeniški, klasiniai ir kitoki faktoriai. Sakysim, Maironio poemą „Jaunoji Lietuva“ vienaip priėmė ano meto lietuviai patriotai iš dešinės, kitaip iš kairės, vienaip į ją pažiūrėjo lenkomanai dvarininkai, kitaip ją sutiko monarchistai rusai, vienaip ji buvo vertinama lietuviybės kovų galdynėj, o vėl visiškai kitaip turėtų būti vertinama šiandien. Ir ne tik Maironio poemą vertindami mes nepreicutume vienodų nuomonių, bet, kaip teisingai pastebį pats L. Schückingas, „vargu ar pasisektų tūkčių vienodų nuomonių įsigyti net vadinamųjų klasikų atžvilgiu. Pirmiausia, juk ir čia vyrauja fikcija, jog egzistuojąs toks menas, kuris stovįs aukščiau visokių pažiūrų ir skonių skirtumo. Sakysim, iš mūsų matymo taško žiūrint, Šekspyras išties amžių bėgyje nebuvo deramai vertinamas. Panašūs pavyzdžiai yra žinomi ir tapyboje. Mes matome, pavyzdžiui, iš lordo Česterfildo laišku sūnui, kad tas aukštai kultūringas XVIII amž. atstovas visiškai kitaip manė ne tik apie literatūrą, bet ir apie plastiškąjį meną, negu kad manom dabar mes. Taip, į sūnaus klausimą, ar verta naudojantis patogia proga įsigyti keletą Rembrandto kūrinių, jis atsakė, jog to daryti visiškai neišsimoka, nes minimas dailininkas netapė nieko vertesnio, kaip vienas karikatūras. Net ir tada, kai menininko reikšmė niekieno nėra ginčijama, ko geriausia pavyzdžiu gali būti Gėtė, net ir tada akylus tyrinėtojas pastebės procesą, primenantį mėnulio fazijų kaitaliojimąsi: nuolatos nykstantį ir augantį populiarumą. Taip jau nesunku pastebėti, kad ir ten, kur publikos susižavėjimas nemažėja, jis vis dėlto ne visuomet yra sukliamas tų pačių meno kūrinių ypatybių. Elzbietaičiai, — tai yra daugiausia publika, o daug mažiau tos epochos literatai, — be abejojimo, suprato Šekspyro didybę, be to juos domino visiškai kitos jo kūrybos pusės negu mus“.

Ir kai V. Bičiūnas „Gaisuose“ kviečia visus mūsų kritikus be pažiūrų skirtumo imtis visų mūsų literatūros „vertybių“ perkainojimo, kad tuo patarnautų mūsų kei skaitančiai visuomenei, tai mum kyla

pora rimtų abejojimų: 1. kokiū būdu V. Bičiūnas mano visiem tiem skirtingų pažiūrų kritikam surasti vieną bendrą „vertybių“ povertinimo kriterijų ir 2. kuo remdamasis jis tiki, jog visa skaitančioji visuomenė bus vienodos nuomonės apie kurį nors literatūros bei kūrybos reiškinį, tegu ir kritiko įvertintą? Juk įvertino, pavyzdžiui, pats V. Bičiūnas B. Railos eilėraščius, kaip tendencingą daiktą, tam jo įvertinimui, gal būt, visiškai pritaria mūsų buržuazinė publika, bet, sakysim, mes su šitokiu įvertinimu griežtai nesutinkam ir tą tendenciją, kurią surado V. Bičiūnas tuose eilėraščiuose, suprantam visai kitokia prasme, o taip jau manom, jog ir pažangusis skaitytojas B. Railos eilėraščius sutiko kiek kitaip, negu buržuazinė visuomenė. Arba dar, įvertino, sakysim, J. Dobilas Vienožinskio lyriką ir, kalbėdamas apie jo dainelę „Kaip gi gražus gražus tolimasis dangus“, sako:

„Prisipažinsiu: be ašarų nė tos dainelės negaliu skaityti. Jei kam dar neiškiu, jog visa tai išvogta iš lietuvių dvasios gelmių, jog joje tikrai... ne žodžios skaitome, tik gyvus, garuojančius jausmus ir kuo širdingiausias įsitikinimus, — tai stačiai reikia pasakyti, jog su tokiu žmogum nėra ko šnekėtis, nes įrodymais jo neįtikinsi. Čia tiesa taip aiški, kaip diena ir tokios tiesos nieks neįrodinėja ir negali įrodyti“ („Skaitymai“, XVII, 104 p.).

Tuo tarpu drąsiai galima tvirtinti, kad koks nors aršus ateistas, bet ir ne mažiau karštas lietuvis patriotas à la dr. Šliūpas, paskaitęs tą Vienožinskio dainelę, jokiū būdu su J. Dobilo komentarais nesutiks ir net rizikuodamas su pačiu kritiku susipykęs nebesikalbėti, vis dėlto pasakys, jog čia tik krikščioniška, dar net klerikališka tendencija tedinuojama. Griežtai tendencinga šios Vienožinskio dainelės mes nepavadinsim, nes mes kiek kitaip suprantam tikrosios tendencijos sąvoką (apie tai pasakui), bet vis dėlto viena aiški išvada savaime prašosi išvedama: gyvenimo praktika rodo, jog kiekviena visuomeninė grupė „grynom“, netendenciškom idėjom mene laiko tik tas idėjas, tas mintis ir tuos jausmus, kurie priklauso jai pačiai, o kitų visuomenės grupių idėjas, mintis ir jausmus, jei tik jie ima išeiti aikštėn apsidarę meno formom, tuoj apšaukia tendencijos, agitacijos vardais. Tokia taktika ypač naudojasi žmonės tų visuomeninių grupių, kurios yra by kurios epochos ir by kurio krašto vyraujančios grupės, ir ta taktika dažniausiai būna nukreipta prieš tas vi-

suomenines grupes, kurios dar tik pradeda išėli gyvenimą, kovodamos už savo būvį ir už savo teises.

Tokia gyvenimiška praktika, visai pavirtinama ir mūsų menkutos literatūros faktų.

Bet juk sakoma, kad praktika ne visuomet sutinka su teorija, ir todėl mes norėtume tendencijos literatūroj klausimą paliesti dar šiek tiek ir iš teoretinės pusės.

Imdamasis šio dalyko, I. Maca¹ visiškai teisingai pirmiausia stato klausimą: kas tai yra literatūra?

Literatūra yra meniškas atspindys bendro visos visuomenės arba atskiros kurios visuomeninės klasės stengimosi pasiekti kiek galint pilnesnę pusiausvirą visų visuomeninių (arba klasinių) psichologijos ir ideologijos elementų, vyraujančių toj epochoj ir išreiškiančių tos visuomenės (arba klasės) materialinių ir ekonominių jėgų dialektiką.

Šitoj definicijoje yra du svarbūs teiginiai: vienas — metodiško, antras — principališko pobūdžio.

Žiūrėdami į literatūrą kaip į atspindį bendro visos visuomenės ar atskiros kurios visuomeninės klasės stengimosi pasiekti kiek galint pilnesnę visų visuomeninės (arba klasinės) psichologijos ir ideologijos elementų pusiausvirą, mes tuo pačiu susidarom ir tam tikrą literatūros reiškinų nagrinėjimo metodą. Mes turim tada remtis griežtai objektingu reališku faktu, būtent, klausimu: ką išreiškia nagrinėjamas kūrinyje ir kaip jis tai išreiškia? Tokiu būdu mes esam verčiami pateikti objektyvišką įvertinimą visų psichologinių ir materialinių jėgų, veikiančių nagrinėjamame kūrinyje, o taip jau išaiškinti ir klasinius to kūrinio pagrindus (obuslovennostį). Bet tuo pačiu juk atsakoma ir į tolimesnį klausimą: kaip gali ir turi tą kūrinyje priimti tos ar kitos visuomeninės klasės skaitytojas, kokia to kūrinio visuomeniška reikšmė?

Tai metodika.

Principališko pobūdžio teigimas: tvirtindami, kad literatūra išreiškia stengimąsi pasiekti kiek galint pilnesnę klasinės psichologijos ir ideologijos elementų pusiausvirą, mes pabrėžiame visokių rūšių ir visokių epochų literatūros tendencingumą.

Tas tendencingumas gali reikštis šiais etapais:

1. Jeigu klasių prieštaravimai tam tikro epochoj tampa taip griežti, jog atsi-

¹ Toliau mes naudojames I. Maca teigimais.

randa istorišką visuomeniškąjį perversmo būtinumą, tai literatūra, kaip ir visi kiti visuomeninio gyvenimo reiškiniai, griežčiausiom formom išreiškia savo klasinį veidą. Tada literatūroje ideologiniai elementai *viršija* psichologinius. Tada visos rašytojo pastangos yra koncentruojamos nors kuo ryškiau ir griežčiau pabrėžti savo ideologinę poziciją, atstovaujančią jo atstovaujamos klasės idealus, programą ir aktualias problemas. Tendencija — sąmoninga. Literatūra sužadina, t. y. padeda skaitytojui suvokti ligi tol dar nesuvalkų jo emocionalių santykių su visuomeninio gyvenimo svarbiais klausimais. Literatūra pirmą kartą veikia skaitytojo sąmonę.

[Tokio pobūdžio literatūra mes galime laikyti visą mūsų „Aušros“, „Apžvalgos“ eilę, gadinę literatūrą. Jei turėsime galvoti atskirus asmenis, pirmiausia čia tekėtų, kaip ryškiausių pavyzdžių, nurodyti V. Kudirką. Reiktų juk mums, pagaliau, suprasti ir tai, kad vadinamoji mūsų tautiškojo atgimimo laikų literatūra, pradedant net pačiu K. Donelaičiu, turėjo ne tik patriotinių, bet ir visuomeninių tendencijų. Lietuvių tautinis atgimimas prasidėjo maždaug kartu su mūsų valstiečių ir mūsų buržuazijos *socialine kova* (tegu ji ilgus metus — beveik ligi 1905 metų — ir nesireiškė kiek griežtesnėmis revoliucinėmis formomis). Pirmieji kovojo prieš feodalizmą, liekanas — dvarininkus ir jų privilegijas, antrieji — prieš biurokratinę, monarchistą carizmo sistemą, kuri, stipriai liudijama Lietuvoje, itin varžė mūsų „trečiojo laimėjimo“ socialinius ir medžiaginius interesus, nebekalbant jau apie ideologinius.

Tokio pobūdžio yra ir visa mūsų pažangioji literatūra (anksčiau atstovauta: J. Janonio, K. Jasiukaičio, J. Biliūno, dabar atstovaujama: K. Borutos, B. Railos, Ant. Venclovos, P. Cvirkos eilė), išreiškianti mūsiškio proletariato ir revoliucinės inteligentijos pasauliožiūrą bei pasauliojantą, kurioje — tiesa — dar galima pastebėti daug smulkiosios buržuazijos ir valstietiškos psichoideologinių elementų].

2. Kai laimėjusi politines ir socialines kovas klasė užima visas visuomeninio gyvenimo sritis, t. y., kai jos ideologija jau taip stipriai paviečia visuomenės psichologiją, kad viešpatuojančios klasės ideologijos principai visai įsiskverbė visos visuomenės psichologijon, — tada literatūra išreiškia jau ne stengimąsi pasiekti psichologinių ir ideologinių elementų pusiausvirą, o stengimąsi užfiksuoti, užkonservuoti

šią pusiausvirą, pasiektą praėjusiose kovose. Tokio periodo literatūroje psichologiniai ir ideologiniai elementai — lygiaverčiai ir lygiaverčiai. Tendencija — sąmoninga, bet nepabrėžiama. Literatūra tada įgyja daugiau etiško ir estetiško pobūdį, t. y. padeda gerinti (aišku, iš viešpatuojančios klasės matymo taško) ir dailinti kaip sąmoningus, taip ir emocionalių skaitytojo santykius su visuomeninio gyvenimo svarbiais klausimais, tuo tarpu, kai problemos, sudarančios tematišką literatūros turinį, vis labiau ir labiau darosi švelnesnės, „grilesnės“. Literatūra vienodai veikia tiek skaitytojo sąmonę, tiek jo pasąmonę, emocijas.

(Tokio pobūdžio literatūra galima laikyti visą — išskyrus, žinoma, anksčiau minėtą pažangiąją — mūsų literatūrą, pradedant maždaug spaudos atgavimu ir baigiant pirmuoju nepriklausomybės dešimtmėčiu, žinia, atsimenant, jog mes turim galvoj ne atskiras išimtis, o bendrą visumą).

3. Kai, pagaliau, viešpatuojanti klasė istorišką prasmę išgyvena save, t. y., kai ji, veikiamą savo padėties gamyboje, ideologiniu atžvilgiu nebegali duoti daugiau nieko teigiamai naujo ir kai visuomeninė arenoje pasirodo naujos visuomeninės klasės sąmoningosios jėgos (ideologija), — tada literatūra tampa „idėjinio visuomenės turtingumo“ „pagilimumo“ priemonė. Literatūroje tada psichologiniai elementai viršija ideologinius. Literatūra žavi, nasina, vilioja, linkmina. Tendencija nesąmoninga: ji skaitytoją veikia išimtinai per pasąmonę. Literatūra įgyja gryną estetinį pobūdį, t. y. padeda pergyventi jau ne kartą pergyventą, bet tik švelnesnėmis, griežtesnėmis ir — svarbiausia — naujesnėmis formomis. Literatūra veikia skaitytojo pasąmonę.

[Tokio pobūdžio literatūros simptomų Lietuvoje matom tam tikra prasme mūsų simbolikų-dekadentų, impresionistų, ekspresionistų kūryboje (B. Sruoga, F. Kirša, Putinas — vėlesniame periode; J. Savickis, J. Zmuidzinis, Vytolis Alantas, V. Romanas) ir tuose jaunuosiuose rašytojuose, kurie garsinasi visokių stilizuotojų („Granitas“ in corpore) arba estėtų (A. Miškinis, J. Kossu — Aleksandravičius) vardais].

Bet tuo pačiu metu pasirodžiusi nauja visuomenės klasė ir suvokusi savo istorinę misiją, vėl ima gaminti tos rūšies literatūrą, kurią mes trumpai charakterizavome pirmame punkte, tiksliai su tuo pagrindiniu

skirtumu, kuris išplaukia iš tos klasės socialinio charakterio, skiriančio ją visais atžvilgiais nuo tos ar kitos iškylančios klasės.

Be abejo, tarp tų aukščiau minėtų trijų etapų yra dar išsila eilė pereinančių laikotarpių, kurie kartais turi itin savotišką charakterį ir negali būti įsprausti į tą schemą. Tačiau mes čia nebūsim jų.

Gyvenimo faktai rodo, kad „grynojo meno“ šalininkais pasiskelbia beveik išimtinai tie žmonės, kurių atstovaujamos visuomeninės klasės jau yra pasiekusios antrą ar trečią aukščiau minėtų savo istorinės plėtotės etapų, žmonės, kuriems tenka dalis gyventi „ramesniais“ laikais, kada klasių santykių prieštaravimai nėra toki griežti. Ir „tendencijos“ menan nesėjais dažniausiai yra apšaukiami žmonės, kurie priklauso dar tik gyvenimui išeinančiai klasei. „Grynojo meno“ šalininkai šiuo atveju iš tikrųjų turi tam tikrą *raison d'être*, lygiai kaip ir „tendencinio“ meno šalininkai tą tendenciją menan įneša visiškai ne vien todėl, kad to reikalaujama tik jų atstovaujamos klasės agitaciniai interesai. Reikalas čia daug sudėtingesnis.

Jeigu apie literatūros kūrinių tendencijos klasinį charakterį spręstume tiksliai iš tų idėjų, kurios reiškiamos tame kūriny, imdami tas idėjas tokias, kokios jos yra *statiškame* savo pavidale, tai literatūros reiškiniai galėtume suklasifikuoti daug griežtesnėmis schemomis. Bet čia reikalas glūdi kaip tik tame, kad meno kūriny sąmoningai pasirinktą pagrindinę idėją menininkas išreiškia *dinamiškoj* formoj, ir skaitytojas arba žiūrėtojas ją priima ne „gryname pavidale“, ne tiesiog, o per tarpininkus — psichologinius bei emocionalių vaizdus, kurių parinkimą ir suformavimą nustato *visa* rašytojo *psichoideologija*, paimta visumoje, ir kurių sukeliama galutinis įspūdis taip pat veikia visą skaitytojo psichoideologiją apskritai. Tuo būdu mes turim reikalą su sąmoningų ir nesąmoningų psichikos elementų sudėtingų funkcijų dinamika, su dinamika elementų tokios psichikos, kurios pagrindines ypatybes ir bendrą charakterį nustato sociologiniai faktoriai.

Išsiaiškinę tai, mes daug lengviau suprasime, kodėl „grynajame mene“ bet kuri tendencija iš tikrųjų pasireiškia ne taip rėkiančiu būdu kaip vadinamame „tendencingame“ mene.

Literatūroje tų periodų, kai vyksta visuomeninis perversmas, mes matome psichiką sudarančiųjų dalių dinamiką, kurio-

je nesąmoningieji elementai, kaip psichologinis paveldėjimas iš *svelimos* klasės, trukdo pasireikšti tiems sąmoningiem psichikos elementams, kurie kaip tik yra *svelimos* klasės ideologijos pradmenys. Tokiu būdu — iš klasinio matymo taško žiūrint — susidaro nevieninga psichika, turinti savyje sąmoningųjų ir nesąmoningųjų elementų prieštaravimą ir tuo išreiškianti tikrąją socialinę gyvenimą dar vos tik išeinančios klasės būklę. Šita viduje psichinių funkcijų dinamika padėtis ir socialinis būtinumas vienos klasės idėjas sąmoningai pastatyti prieš kitos klasės idėjas — ir nustato literatūros kūrinių „tendencingumo“ formas, kuriose sąmoningieji, ideologiniai elementai viršija nesąmoninguosius psichinius.

Kitu atsitikimu, būtent, socialiniu atžvilgiu jau sustiprėjusios klasės literatūroje mes matome dinamiką tokios psichikos, kuri — iš klasinio matymo taško žiūrint — yra vieninga, tačiau kurioje atsispindi *vidujai savo* klasės prieštaravimai. Šitie vidujai prieštaravimai yra atspindys tų socialinio-psichologinio pobūdžio išdavy, kurias pagimdo nevienoda visuomeninio organizmo materialinių (gamybinių bei ekonominių) ir psichinių pusių plėtotė. Šitokios literatūros kūrinių tendencija paprastai išreiškia tų *vidujų klasinį konfliktą* tarp vieningos psichologijos tradicinių ir modernųjų formų¹. Bet kaip tik todėl, kad rašytojo psichikoj nėra orutinio antagonizmo, antagonizmo, atsirandančio — paprastai — tada, kai gyvenime pasireiškia *svelimos* klasės psichologiniai elementai, — taigi, kaip tik todėl sąmoninga tendencija gali pasireikšti netrukdoma nesąmoningųjų psichikos elementų ir įgyti „grynesnį“, menišką pavidalą, nes šiuo atveju psichologiniai elementai kaip tik ir padeda tolimesniam tendencijos pasireikšimui.

Šituo antruoju atsitikimu menininkas savo psichikos socialinio vieningumo dėka gali daug lengviau meniškai apdirbti tą kūrinių pagrindinę padėtį tendenciją, tuo tarpu, kai anuo, pirmuoju, atsitikimu daugely atvejų tati padaryti nepasiseka, nes nėra pakankamo vieningumo psichologinių elementų procese. Rašytojas tokiu atsitikimu, Jurgio Plechanovo žodžiais tariant, blogai „susivokia tose idėjose, ku-

¹ Tenka tik prisiminti Strindbergo, Ibseno, Sou, Hauptmanno kūrybą Vakaruose, arba V. Krėvis „Lėkimo keltus“ (II tom.), F. Kiršos „Pelenus“, P. Vaičiūno dramą — pas mus.

rias jis garsina", nes gerai jose susivoki-
jam trukdo tie jo psichikos elementai, ku-
riuos jis paveldėjo iš svetimos klasės.

Tokiu būdu, skirtumas tarp „grynojo“
ir „tendencingojo“ meno bei literatūros
glūdi tame, kad „grynojo“ meno tenden-
cija yra nukreipta ne prieš aktingąsias
kitos klasės ar visuomeninės santvarkos
tendencijas apskritai, bet prieš *pasve-
nus pobūdžio reiškinius, kurie trukdo arba tor-
mozuoja tos pačios klasės vidinį plėtotį.*
„Tendencingame“ mene mes matome iš-
reikštas tokias idėjas, kurios yra nukreip-
tos prieš *aktingas kitos klasės reiškinius.*
Tendencija (t. y. primygtinis pagrindinės
idėjos išsireiškimas) „tendencingame“ me-
ne visuomet yra sąmoninga, tuo tarpu, kai
„grynajame“ mene ji gali būti nesąmonin-
ga tiek pas autorių, tiek pas skaitytoją ar
žiūrovą.

Taigi, terminas „tendencingas“ yra pa-
teisinamas ir vartotinas tik šitokia sąly-
gine prasme.

Ir jei mes, šitaip suprasdami tendencin-
gumą, pasidairysime mūsų literatūroje,
mes joje tikrai nerasime nė vieno reiškini-
o, kuris šokia ar tokia prasme nebūtų
tendencingas.

Kas, rodosi, begali būti bendresnio vi-
siem žmonių, kaip tie jausmai, kurie su-
kyla grožėjantis gamta, gamtos reiškini-
ais? Ir kas gali būti tendencingo tokiuo-
se literatūros dalykuose, kurie vaizduoja,
sakysim, tokią nekaltą temą kaip — pa-
vasaris?

O vis dėlto neapsieinama be tendencijos
ir čia. Prašom keletą konkrečių faktų.

Prieš mus tokio dydžio poetas kaip Du-
nelaitis. Jo klasiški posmai:

Jau sulelė vėl atkopusiu būdimo svieta

Ir žiemon kaltas trūsus pargyraudama juokė,

be abejojimo, yra meistriški. Mes savo li-
teratūroje neturim kity tokių posmų, ku-
riuose žerėtų tiek daug atipraus episkumo,
tiek realistiško kruopštumo ir net neap-
rėpiamos poetiškos platumos. Rodosi, prieš
mūsų akis turėtų būti grynų grynų me-
nas. Bet kiekvienas akylesnis Duonelaičio
klasiškųjų heksametrų skaitytojas lengvai
pastebės, jog juose neapsieita be tenden-
cijos, jog ir čia stipriojo mūsų epiko plunks-
na tarnauja ne „grynajam menui“, o kam
kitam. Tenka tik įsiskaityti kad ir į pir-
muosius du šimtus „Pavasario linksmy-
bių“ eilučių, kad visu ryškumu pamatytū-
me, jog poetas, dainuodamas pavasario
gamtos prisikėlimą, kreipia skaitytojo
mintis ir jausmus į dievą, skaitytojo są-
monę organizuoja krikščioniškos pasaulio-

žiūros linkme. Juk kaipgi kitaip suprasti
šitokius posmus —

Tuo potam pašallai visi krūbūdėti pagavo,

Irgi, belėkaujant pulkam, ošins pasikėlė:

Viens storai, o kits laibai dainuoti mokėdams

Ir linksmai lakstydamis iš debesų kopinėjo,

O kita ant šakų kopinėdams garbina Dievą.

Krūmas ir girias visokios ošino dainos,

O lankas visur bei pievas skambino garsai.

Gegužės ir strazdai sumišai lakstydamis žaidė

Ir Satectoj, linksmai rykaudami, gyrė.

Taip potam abu (gandrai — J. R.) daug dirbė

[bei triušinėje,

Valgį sau sužvejoj pas klaušūnė greitai,

Ir kelias varles bei rupūžes paragavę,

Dievui iš širdies visas vienišai dėkavojo.

Ta, žmogau niekings, mokykis čia pasikakint

Ir pasipotindams garbinau n'aušvirėk savo Dievą.

Ir tarsi K. Duonelaičio reiškiamą ten-
denciją buvo visiškai logiškai diktuojama
jo atstovaujamos klasės socialinės būklės
ir tos būklės poveiky susiformavusios pa-
sauliožiūros, nebeminint jau to, kad poeto
profesija taip pat galėjo turėti tam tikros
įtakos šių posmų pagrindinei minčiai. Du-
nelaitis, atstovaudamas savo poemų bū-
rus, t. y. tą visuomeninę klasę, kuri buvo
mūsų dabartinės ūkininkijos pirmatakū-
nas, atstovaudamas klasę, kuri tada kaip
tik ėmė veržtis gyvenime ir siekė racio-
nalinės bei politinės revoliucijos (baudžia-
vos panaikinimo, demokratijos), tiesiog
buvo spirte spiriamas sąmoningai apeliuo-
ti į dievą. Ar skaitydami Duonelaičio „Pa-
vasario linksmybes“ (tą 200 eilučių) jūs
nejaudinate minties, jog visoj gamtoj yra
tik vienas „viršininkas“, kuriam visi turi
nusilenkti ir pasikliauti, neišskiriant nė
žmogaus, ir prieš kurį visi lygūs? Ir ar
jūs nedasiprotėjat, kieno naudon šieka
šis teiginys: baudžiauninko būro, ar pono
dvarininko, kuris juk kaip tik neretai
reikšdavo pretenzijų būti vieninteliu ir
aukščiausiu vargšo baudžiauninko „virši-
ninku“? Ir ar jūs nepastebit, kaip pro ne-
kaltas „pavasario linksmybes“ išlenda la-
bai kalta (ano meto feodalo akim žiūrint)
demokratizmo tendencija —

Mūsė ir vabalai, uodai su kaimene blūsų

Mūs jau vargint vėl pulkais visur susirinko

Ir ponas taip, kaip būrus įgelt išsižiojo.

Juk svieta visas, ar balt būras, ar pona įsirengs,

Kožnas ir kiekviens tavo (inkštینگalos — J. R.)

[šauką garbina dainą.

† Pabraukimai čia ir toliau mūsų — J. R.

Taigi, konstatuojam faktą: Duonelaičio
„pavasariškuose“ posmuose ryškiai žymu
aiški, klasiška, *sąmoningai* pabrėžiama
tendencija. Tada, žinoma, nemažina ty
posmų meniškiosios vertės, o tik pažymi,
jog net ir toks didelis poetas „iš dievo ma-
lonės“, kaip K. Duonelaitis, atidavė duok-
lę prakeiktai tendencijai ir nedasikasė ligi
„grynojo meno“...

Bet eikim toliau.

Prabėga kelios dešimtys metų, ir Du-
nelaičio apdainuotas būras įveikia feodala
dvarininką. Baudžiava panaikinta. Socia-
linė revoliucija tam tikra prasme įvykusi.
Mūsų valstietis ūkininkas pasijunta sto-
vys gyvenimo priešaky. Tegu jis dar ir nė-
ra pasiekęs visų savo tikslų, tegu politinė
valdžia dar ir ne jo rankose, tegu jam dar
ir reikia kovoti, bet socialiniu atžvilgiu jis
stovi jau daug tvirčiau. Mūsų literatūroj
tas periodas tam tikra prasme gali būti
pavadintas „maironiniu“. Ateina Maironis,
ir vėl tarp kitko uždainuoja apie pavasarį.
Vienintelio jo eilėraščio, pakrikštyto „Pa-
vasario“ vardu (Maironio raštai, I tom.
17 psl.), pagrindinis posmas skamba:

Taip giedra ir linksmai Tiek žviečia vilties!

Vien meilę norėtum dainuoti,

Apinti pasaulį, priglaust prie širdies,

Su meile saldžiai pabačiuoti!

Be abejo, tatau grynai lyriški žodžiai.
Bet būtų akla nematyti, jog tą asmenišką
poeto nuotaiką determinuoja jo klasinė
prigimtis, jog poetas čia yra tik savo kla-
sės „burna“. Pagrindinis šio posmo, kaip
ir viso eilėraščio, bruožas: kažkoks pak-
lus, linksmas, giedras džiangamas, niekie-
no nedrumsčiama nuotaika. Klasinių prie-
taravimų, kovos, protesto vietoj vyrauja
meilė (ne erotinė, o socialinė). Laomų ar
klasių vietoj — kažkoks panteistinis jaus-
mas, apimęs visus žmones, be klasinio jų
skirtumo, apimęs *visą* pasaulį. Bet visa ta
nuotaika ir jausmai kaip tik yra charakte-
ringi pasauliožiūrai ir pasauliojautai tos
klasės, kuri jau pasiekė tam tikros savo
istorinės plėtotės laipsnį, kuri jau jaučiasi
sociališkai sutvirtėjusi, kuri šalia savęs
dar nemato naujai kylančio klasinio priešo
ir kurios ideologijos elementai jau įsisun-
kė visos visuomenės psichologijon, kas
įgalina ją identifikuoti save su visa visuo-
mene *apskritai* ir tuo būdu persiimti tam
tikru panteizmu. Be abejo, tatau juk savo-
iška tendencija (skaitytojo sąmonė čia
organizuojama „taikingumo“ linkme), ta-
čiau toji tendencija dėl aukščiau sumintų

priežasčių čia pasireiškia nesąmoninga
forma, neryškiai, meno kūrinys tampa
kažkaip „gilus“ ir tuo pačiu atrodo „me-
niškesnis“, artesnis „grynajam menui“.
Bet juk dalyko esmė vis dėlto ir čiauo atve-
ju yra kiekybinė, o ne kokybinė prasme.

Yra pastebėta, kad erotinių jausmų,
kaip pagrindinio bendros nuotaikos bruo-
žo, vyravimas visuomet pasireiškia kū-
boj tos klasės, kuri idėjine ir istorine pra-
me pradeda išsigimti, žlugti, kuri perėina
mirimo, dekadanso stadijon. Krosas, tar-
tum koks voras, savo tinklu apraizgo kone
visus tokių stadijų prigyvenusios klasės
buities reiškinius, o ypač jos kūrybą. Yra
pakankamai rimto pagrindo manyti, kad
kaip tik tokioj dekadanso būklėj paskuti-
niuojū dešimtmecėjū atsidūrė mūsų iš kai-
mo ūkininkijos kilusi buržuazija ir mies-
čioniškoji inteligentija, kurios kūrybinės
nuotaikos bei užsinešimų reiškių tarpe
Putinui, be abejo, priklauso viena pirmųjų
vietų. Ir užtat kažkokių griežtu nuoseklu-
mu skamba šie jo posmai, paskirti „pava-
sario žemei“! —

Pavasario žemei aistri kaip meilutė

Andringais sapnais mūs dienas pranašauja.

Bučinivimui pradengę kvepiantį kūną

Ir saulėtai žvilgesniu svilina kraują.

Vidurnakties dangų ir ūkanų klonus

† Šitos pavasariškos nuotaikos „susierotizavi-
mo“ paskutiniojo periodo Putino kūryboj negali-
ma išaiškinti, kaip kai kas gal mėgintų daryti,
vien tuo, kad poetas šitaip nusiteikti galėjo pa-
skatinti toji analogija, kuri iš tikrųjų yra tary-
viską atgimdandė pavasario žemės ir moteriš-
kės-motinos, savo meilės aistroje taip pat atne-
šandė pasaulin naują gyvybę. — negalima to
išaiškinti šitaip todėl, kad tolygi nuotaika vyrauja
ir kituose Putino „pavasariškuose“ posmuose
(pav., „Romansas“, „Pavasario saulė“, Ibid., 9,
10 psl.), kurių pagrindo glūdi jau ne toji ana-
logija. O, be to, kaip daug pasako tas faktas, jog,
sakysim, ano meto Putino kūryboj (žiūr. Putino
raštai, I tom. 15—23 psl.), kai poetas dar tebe-
buvo mūsų „kovojančio patriotizmo“ dainius, pa-
vasaris apdainuotas visiškai kitokia nuotaika!
Beje, šioj vietoj tebus mum leista pastebėti ir tai,
— kaip faktą, tam tikra prasme paremiantį mū-
sų teiginys, — jog toks mūsų dekadentiškojo
estecizmo atstovas iš jaunųjų kartos, kaip J. Kos-
su-Aleksandravičius, savo eilėraščiuose apie pa-
vasarį (Piūvis, II, 53 p.) taip jau sukasi toj pa-
čioj orbitoj (plg. „Obelis, vyšinina, lyg jaunąją. —
Apnėrė balto šilko tulius. — Mergaitė kojus an-
nas! — Ir slepias nuo motulės“).

Apsėjo Kūrėjas palaiminta sauja —
Ir kvepianti žemė aištri kaip meilė
Audringas sapnais mūsų dienas pranašauja.

arba:
Nuo juodbruvo veido saulėleidžio skarą nutraukus,
Tu šiltą pavasario naktį manim apacaipti:
Jaučiau tavo plakančią širdį ir kvepiančias
| pabaukus,
Kaip galvą avalgina, lyg žydinčių pievų ūkas.
Applėbiau tavę, kaip nė vienam apylėpti negalėty,
Jungau tavin chaotiškų geismų šaknims,
Kaip pasakos augalai kilsiu lig rūmų žvaigždėty,
O kramanamas žiedas tavąja gyvybe išmės.
(„Tarp dviejų aulų“, III ir III p.).

Čia mes kaip tik turim pavyzdį tokios literatūros, kurioj emocijos viršija idėjas, kurios vyriausias uždavinys žavėti, mąsinti, jausminti skaitytoją, kuri siekia „meniškesnė“, „gilesnė“, „moderniškesnė“ lytyse atnaujinti tai, kas jau kartą buvo pergyventa ne taip „giliai“.

Tendencija čia užlara, paslėpta ir veikia ne skaitytojo sąmonę, bet jo pasąmonę, emocijas. Tokiu būdu, ir čia tendencija atitinka būklę tos klasės, kurios naudai ji organizuoja skaitytoją.

Bet dar toliau. — Atėjo mūsų literatūron „futuristas“ K. Binkis ir savo futuristiškąjį užgimimą pradėjo „šimtu pavasarių“. Parodijuodamas tą patį Duonelaitį, jis tiksliausiai išreiškė savo literatūrinę misiją ir savo klasinį voidą. —

Ir tu, žmogau niekiu, išgerk kiek tau priklauso
Ir bulsą savo sprausk | ūlantį ermyderį.
Zinok, jog auso nieks neklauso, —
Išgerk pavasario sulės
Ir stek | vidurį.

Velionis P. Janeliūnas „Keturiuose Vėjuose“ (Nr. 1, 48 p.) sakė, jog šie žodžiai vienam K. Binkiui tegali priklausyti. Ir tai yra daugiau negu vykęs pastebėjimas. Nesunku įžiūrėti, kad kaip šitame, taip ir kituose Binkio — futuristo „pavasariškuose posmuose vyraujantis bruožas — individualizmas, išdidus, kiek maištingas „aš“, agitavimas už žmogų, kaip individą. Bet juk neginčijamas faktas, kurį patvirtina visa modernišką literatūra, kad tokio individualizmo kulto nešėju buvo smulkioji buržuazija ir kiek anarchistiškai nusitei-

kusi smulkioji buržuazinė inteligentija, kuri Didžiojo karo metu nusivylusi stambiojo kapitalizmo plėtotės išdavam (ekonominė katastrofa, karas, armijų, apkasų kolektyvizmas, moderniškai nusimotas fabrikas, užmušas individualinę iniciatyvą...) išstojo prieš tai kapitalizmą vardan žmogaus, vardan individualizmo. O futurizmas, kaip ir daugelis kitokių moderniškujų „izmu“, buvo tipingas tos smulkiosios buržuazijos nuotaikos išreiškėjas tiek svetimojoj, tiek mūsų literatūroj².

Tendencija čia pusiau sąmoninga, daugiau linkstanti veikti skaitytojo sąmonę, o ne jausmus. Bet visu aktyvumu ir konsekventišku aiškumu (iš klasinio matymo taško žiūrint) pasireikšti jai kliudo tie svetimos klasės ideologiniai ir psichologiniai elementai, nuo kurių dar nėra laisva poeto psichika. Taigi, tendencija ir čia visai atitinka klasinę poeto prigimtį ir istorinę jo klasės būklę.

Bet šit pasirodo gyvenime nauja visuomenės klasė — proletariatas, kuri kasdien vis labiau ir labiau sąmonėja savo ideologijoj ir auga savo istorinė reikšmė, kuri tolydžio ir labiau ima virsti, tariant K. Markso žodžiais, iš „klasės sąvyje“ — „klase dėl savęs“. Tegu Lietuvos proletariatas dar ir labai silpnutis, bet jis vis dėlto nebėra tiek silpnas, kad neturėtų nė vieno savo žmogaus literatūroj. Atsiranda toks žmogus ir „pavasario proga“ pasako:

Ki, bernai! Berkit grūdą dirvon pilnom saujom,
ryt oras bus žavimas.
Ant skardžio iškilnamas bliauja
pavasario avinas.
Meskit skrandas, —
te srovėna nuo sūnarių prakaitas kandantis.
I debesį avinas raga galanda,
kaip pieno noragų, pavasario žemėn įsmen-
| gantį.

Dirškite, gyventojai!
Sėkit bulves, avizas, griechius...
Kad atečiai gyvi gyventume —
reik maisto ir kaimui, ir miestui.
Juk žmogui ir bepročiai gyvuliai
reik parūpinti duonos ir pašaro.
Tad —
energiškai kūną susyvinkit
naujai gamybai naujo pavasario!

² Plg. kad ir V. Majakovskį, turėjusį didelės įtakos mūsų Binkiui. Žiūr. tuo reikalu puikų V. Polonskio škieą apie V. Majakovskį žurnale „Novyj mir“, 1930 met. 6 knyga, 173-198 psl.

KĄ DIRBAME

K. Boruta dirba naujas apysakas — „Gyvenimas kaip obuolys“ ir kt. A. Bičiūnas pavasarį išleidžia apysakų knygą. Butkų Juzė netrukus žada pasirodyti su naujom knygom. P. Cvirka dirba romaną ir naujas apysakas. K. Korsakas, J. Radžvilas paruošė didelę latvių novelių vert. knygą ir rengia spaudai savo kritikos straipsnių knygą. V. Drazdauskas rašo platų straipsnį apie K. Duonelaitį. Pr. Morkūnas rašo romaną. Eilėraščių nebeleis. J. Simkus paruošė apysakų knygą. Br. Raila dirba didelę apys. „Pienas ir lizdai“ ir verčia E. M. Remarko „Kelias atgal“. A. Venclova dirba naujas apysakas ir rašo ilgą straipsnį apie U. Sinclair.

Aplamai pasakytina:

jūs vieni kultivuojate dirvą.

Broliai!

Vieną pavasario rytą — surikit

skambančiom gerklinėm virvėm:

— Pasauli, bulvėm penimam!

Tau kelinta

naujas, nuostabus gyvenimas.

Siame B. Railos eilėraštyje, kurį V. Bičiūnas, be abejo, pavadintų gryna agitacija, iš tikrųjų nesunku pastebėti maždaug aiški (aiškesnė būti jai trukdo svetimos klasės psichoidėjiniai elementai, dar tebesireiškių poeto sąmonėj, sąmoningai pabrėžiama klasinė tendencija. Istorijos ratas nuo Duonelaitė-o atsaisuko ligi čia, ir literatūroj ideologija vėl ima viršyti psichologiją, literatūros kūrinys vėl ima veikti daugiau skaitytojo sąmonę, o ne emocijas, jausmus. „Grynas menas“ yra verčiamas užleisti vietą „tendencingam“ menui. Ir toji tendencija čia vėl maždaug (kodėl ne visiškai — mes jau pasakėm) atitinka pasauliožiūrą bei pasauliojautą, o taip jau ir istorinę būklę tos klasės, kurios naudai ji organizuoja skaitytojo sąmonę. Juk nesunku šiame eilėrašty pastebėti ištisą eilę motyvų, kaip tik charakteringų proletariato psichoidėjinai: darbo kultas, dirbančio žmogaus išaukštinimas, jauna, pilna energijos nuotaika, sąmoningas kolektyvizmas, tikėjimas nauja ateimi, kuri priklausys tik darbo žmogui, pagaliau, kvietimas kovoti už tą ateitį — juk visa tai didesne ar mažesne prasme, J. Dobilo žodžiais tariant, išvogta iš proletaro „sielos gelmių“ (plg. kad ir prolet. rašytojo A. Gastevo tezes apie proletarinės kultūros tendencijas, „Literaturnyje manifes-

ty“, 131 p.). Ir kai ponas V. Bičiūnas labai filosofiskai samprotauja, kad „bulvėm penimam pasauliui niekad nebuvo lemta ir nebus nuostabųjį naują gyvenimą išvysti, nes gyvenime nuostabumai ne per bulves, bet per dvasinį kilnumą, per kūrybinį pajėgumą ateina“ („Gaisrai“, 1930 m., Nr. 8, 338 p.), tai num taip ir norisi priminti, rodos, vieno vyskupo pasakymą, jog tiesiausias kelias į širdį per pilvą. Tegu pamėgina ponas V. Bičiūnas gerą amželio gabalą pamisti vienom „bulvėm“, ir mes pasiūrėsim, kiek daug dvasinio „kilnumo“ bei „kūrybinio pajėgumo“ jame bepaliks! Ir tas pasaulis, kuris iš liūdnų, iš kumetytų, iš fabriky kvartalų dabar siekia naujo gyvenimo, pražystančio šviešias pavasariasis, tas pasaulis jau nebenori misti vien bulvėm! Šio punkto ponas V. Bičiūnas sąmoningai nepastebėjo, ir tai yra toks faktas, kuris jokia būdu nerodo mūsų buržuazinio kritiko „dvasinio kilnumo“.

Mes baigiam.

Jeigu jau, rodosi, niekuo nekaltas pavasaris kalba tokiom kaltom tendencijom, tai imtis ieškoti „grynojo meno“ mūsų patriotinėj lyrikoj arba tose „maldose į Kūrėją“, kurių pilni visi poetų-kunigų eilėraščių rinkiniai, imtis ieškoti to „grynojo meno“, sakysim, tokiose knygose, kaip pono V. Bičiūno „Mano apysakos“ arba Herbachauskio „Dievo šypsenos“ — būtų daugiau, negu tuščios pastangos. Tai būtų tiesiog užsimojimas iš ožio gauti pieno.

Jei po šitų trumpų žodžių mūsų buržuazinė kritika dar ir toliau jos kovon su progresyviąja literatūra tendencijos arkluku, — tegu joja (tai jos reikalas), bet mes nė trupučio neabejojame, jog dabar tas arklukas eis atbulą.

¹ Pavyzdžiui:

Visi paukščiai sujudę pakrūmenimis balsuoja,
Tur būt renka mane savo vicapodis.
O, žandien aš skrajot ir dainuot pasirengęs!
Ei tu, lengvasai vėjavau iš priešpiečių,
Nuvalyk tik greičiau man padanges.

ir po rašius, ir po senovę su aistrumu ieškojami „didžių ir šventų idėjų“. Įžengus nepriklausomam gyvenimui, dedas kitiškai: buržuazija ir jo, taip sakant, intelektualinės pajėgos — visokiariopa inteligentija, o jos tarpe ir rašytojai — idėjų ir nebeturi, ir nereikalingi. Nugis mūsų įsigalėjusios buržuazijos obalsis — *mes turim ramiai tukti*. Aiškus daktas, kad ir šio obalsio su mūsų buržuazine visuomene giminingai susijęs rašytojas kibirkščių išskelti, jei jam ir užėity ukvata, negali. Kiti obalsiai ir kitos idėjos mūsų rašytojam, kaip mūsų tuokančios buržuazijos dvasios vaikam, ir neįmanomi, ir svetimi, ir nepakenčiami. Iš čia nūdienis persimetimas į impresionizmą ir estetizmą. Kadais Lietuvos rašytojo žodis buvo „širdim uždegti“, nugis svarbu, kad tas žodis kutenantų mūsų miesčionies papilvę. Žodžio prasmė, jei taip galima išsircikšti, daros vis labiau nereikalingas balastas. Iškeliami aikštėn, likviduojant prasmę, žodžio esteliniai ir emociiniai prašmatnumai.

Pastangos paverst prasmės žodžius nieko nereikšiančiais produktingos. Prirašyti šimtai puslapių, pasilikant ištikimu aukštam literatūros snoby obalsiui: „*meus menui*“. Pasiekimai žymūs. Savickio knygos — ty pasiekimų liudijimas. Tuščiaviduris riešutas, kiekvienos knygos puslapis. Patsam, kurs kalba ar drįstų kalbėti apie kokią nors ideologiją. Ją gali turėti kaminkrėtis, koks nors komunistas ar anarchistas, bet ne Dievo pateptas rašytojas. „Ideologijos“ dar neseniai galima buvo išgirsti nuo bačų, bet nuo pat 18-ty metų netenka ieškot bent kokios ideologijos buržuazinės literatūros knygoje. Ten grynas menas! Ten aukštas menas! Ten nutukusios miesčionijos aiškus bankroto dokumentas. Mūsų miesčionijos reikalas kalbėti ir nieko nepasakyti, ir Savickis patenkintas. Ten nėra drąsios svajonės, nebėr „drąsiai aukštai pakils balsai“. Visur tuščiavidurės varpos. Tūkstančiai žodžių nieko nekalba, tik beprasmiskai truputį bovindami aidai.

Iki šiol buvo abejotinas lietuviškos saloninės literatūros galimumas. Savickis susirūpinęs užpildyti šitą „trūkumą“ — varo mūsų literatūros suaristokratinimo darbą. Ir galime džiaugtis. Pasirodo, ir iš lietuviškų žodžių galima parašyt nieko nekaltą saloniniai daktai.

II

Rašytojas mąsto vaizdais. Taip buvo manoma. Rašytojas stebina triukais. Taip

dabar manoma. O galutinai įsitikinama paskaičius Savickį.

Savickis perdėm prašmatnus, ne paprastas, bet ceremoniškas, su uodegaitėm ir su panašiais blogo tono padarais. Žodžiu, stiliuje de bonne campagne. Dažnai nesupranti, su kuo turi reikalą: ar su menininku, ar komedijonfu. Perdėm palinkimas prie butaforiško, prie navatno, prie nenaturalaus. Vietoj kruujo burokų rasalas. Savickis didis tik saktumu. Pagal Moskarilio ir Moljero komedijas Savickis bus: „un esprit chaussé tout à rebours“. Ir visa tai dėl pikantiškumo. Toks Savickis ir kitiškai bāt negali. Knygoj „Ties Aukštu Sostu“ matyti noro prastėti, bet paprastumo tačiau nėra. Savickio bandymas nusiimti šposininko kaukę mėjo niekais. Ir reikia pripažinti, jei galima kalbėti apie Savickį, kaip menininką, tai tik ten, kur jis saktas. Kur paprastas ir realistinis, vertas pasigailėjimo. Sukčiausias Savickio daktas — „komedijontai“ — gerinusias daktas. Nepaprastumų ir netikėtinumų kupina tos humoreskos perdėm pesimistinė nuotauka. Čia viskas: ir lietuvių kaimiečio palyginimas su besiblaškančia Toscana, ir „grakšti parafino rankutė su mėlynom gyslom ir mėlynu krauju“, ir panašus rafinuotumas.

Savickio ir jam panašių dėka pastaru laiku Lietuvoj ima reikštis didis ir nemalonus nesusipratimas. Kai kas, apgušinti savickiško sakinio ir vaizduotės bombastika ima „giliai įsitikinti“, kad Valančius joks menininkas, kad žemaitė tik fotografė. O tačiau padoriam Lietuvos piliečiui „Antano Tretininko pasakojimai“ ir „Marti“ suteikia kur kas daugiau estetinio pasigėrėjimo, kaip kad Savickio šventadieniškiausias sonetas. Paprasta ir nesukta žemaitės ir Valančiaus: — šiem turint tam tikrą dūšios kapitalą nereikėjo dvasios ubagystės, tartum figos lapelinis, dengti stilius saktumais.

Dabar svarbiausia — išmislumas. Bet kokios „mintys“ šios gadynės buržuaziam menininkui nebeprivalomos. Dabar būtinas ne formos ir turinio sinkretizmas, bet formos dominavimas. Nesvarbu „kas“, bet svarbu „kaip“. Tegu bus ir brudas, bet tik reikia pagaminti taip, kaip kad Paryžių prie Bois de Boulogne restorane „Au Chapon Fin“ dažnai iš dvėsėlienės, pagaminamas „dieviško kvapo kolletas“ (le gigot de mouton piqué au divin Parfum), ir bus menas. Mąstymo amatui neva esą skirti filosofai, ekonomistai, sociologai ir panašūs eiliniai žmonės. Menininkui svarbu

ne daktas esmė, bet forma. Todėl menininkui būtinas tik išmislumas.

Paprastumui priešpastatomas rafinuotumas. Gražu, kas prašmatnu; puiku, kas pikantiška. Nėra nieko gražesnio už dirbtines ugnis, — taip mano nutukęs lietuviškas buržuazija. Tą žino elegantiškas Savickis. Nors pigu, bet efektinga, ir todėl daugiau dirbtinės šviesos! To reikalauja mūsų miesčionijos „geras skonis“.

III

Anatas komedijonto — liūdnas. Dažnai tragiškas, Juokdario „liėinos“ dengiamas sopulingas veidas. Atitrūkę nuo laudies, proletariato nepriaugę menininkai, — šių dienų buržuazinė visuomenė dažniausiai komedijontai, — jaučiasi vieniši ir visų apieisti. Ir noris paguodos, ir nėra kur dėtis. Bovint nutukusią, namų statymo ir automobilių pirkimo interesuose paskendusią miesčioniją nubosta. Tuomet griebiamasi „neapsakomos žemės mistikos“.

Noras ištrūkti iš supančios aplinkos — aršus noras. Kad nors retkarčiais persimest į anapus ribos — pasaulin šiltesnis, neg mūsų žemė“. „Ties Aukštu Sostu“ autorius iš viso vieko jaukia vaizdus ir stengiasi pasivyti Andrej Belyj, dėdamas rimtas pastangas atmet realistinius apmatius idealistiniiais ataudais. Andrej Belyj, vienas iš garsiosios rusų simbolistų traicės, laikomas rusų simbolistinės prozos tėvu, kurios pagrinde yra supynimas realaus pasaulio su irrealiniu pirmojo nenaudai. Savickio asmeny Andrej Belyj turi Lietuvos simbolistinės prozos lietuviško mūsto atstovą. Ir „šventadienio Sonetai“, ir „Ties Aukštu Sostu“ perdėm ta pati „impresionistiškeskaja razdrobennost“ realistiškeskich tem, prenzannyh povtorajuščoisia temoj irreal'nosti (I. Joffe „Kultūra i stil“), kaip ir Andrej Belyj romane „Peterburg“. Ieškojimas navatno ir kartu neapsakomostoks Savickio užsimojimas ir kelias.

Neturėdama aiškių perspektyvų ateičiai ir laikydamosi tik ant dievo žodžio, mūsų buržuazija linkus drauge su savo menininkais, ypač rūpesčių valandom, pagyvent „kraštuose, šiltesniuose, negu mūsų žemė“. Lietuvoj, berods, tylu, ramu be sukretimų, gyvenimo miesčioniškumas lyg ir patvarus, bet iš anapus sienų atskrenda dažnas gandas, nieko gero nežadās. Realus pasaulis, o dar labiau mūsų miesčionijai, atrodo realūs ir amžini santykiai tarp žmonių pradeda atrodyti nebe taip jau įtikinamai pastovūs. Nerasdama savo istorinio buvimo pateisinimo objektingoj tikrumoj,

mūsų buržuazija ir jos menininkai ieško nusiramintimo ir atsparos. „kur dangiškos ganyklos dėl žmogaus“. Ne lietuvių ūkininko, o juo labiau darbininko gielę, bet mūsų miesčionies nebesuvokiančią durį dūžį galima ir tenka palyginti su besiblaškančia Toscana.

Menininkai, iškeldami „šiltesnius pasaulius negu mūsų žemė“, stengiasi tuose šiltesniuose pasauliuose susidlyti namus bestatant, pinigus bekalant, automobilius beperkant, sušalusias miesčionių dūšias, šios mielaširdingos menininkų pastangos vertos pagarbos ir pasigailėjimo.

IV

Prie to viso dar prisideda: — nebenašku, kas gera ir kas bloga. Vienodai šaltai sutinkamas ir tiesos žvilgimis, ir žiolo nusišypsojimas. Atsistojama „Ties Aukštu Sostu“, vadinas, užimama padėtis „anapus gero ir blogo“. Visur kur ir visame kame atidengiana tik menkyšta. Gyvenimas negeras ir neblogas, bet tik mizermas. Ginčyti, kad Savickio miesčioniškas gyvenimas bent ko nors vertas, netenka.

Gyvenimo anekdotai ir triukai, buities šposai ir nonsensai dabar literatūros objektas. Ir tik į tuos gyvenimo momentus tekreipiamas dėmesys, iš kurių gal ir galima sarkastiškai ar bent artistikiškai nusišypsoot. Gyvenimas perdėm nonsensas arba „tref“ — tvirtina Savickis. „Tad kokie jau gali būti liūdnai tekančiai saulei!“.

Visos dirbtinės šviesos, kuriom Savickis apšviečia gyvenimą, visos fejerverkiškos ugnys, kurios kibirkštīm išsipila Savickio knygy puslapiuose, eikvojamos tik tam, kad kiek galint labiau pabrėžt visokiariopą gyvenimo menkyštą. Didis skirtumas tarp žemaitės ir Biliūno gyvenime malomo vargo ir skurdo ir tarp pono Savickio suvokiamos gyvenimo mizerijos. Ten vargas ir skurdas dėl to, kad trūksta duonos, kad tamsu, kad sunku vargšai žmogui rast ant svioto teisybė. Čia miesčioniškas perteklius, čia noras poniško laiko leidimo ir todėl čia ir menkyšta, ir mizerija. Nea čia nematyti kovos už bet kokias žmogaus teises, nes čia nebėr skirta žmogui jokių pareigų ir nes čia nieks nebeieško bet kokios teisybės. Taip, kol vaikas mažas, jis dar stengiasi tėvo sukruvintą ir suspardytą vagį paliuosuot, bet palaikit, vaikas paugs, pajus „šventos nuosavybės teises“, ir nebebus vagies šmotui mielaširdystės. Viskas, kas gražu, kas kilnu, kas žmoniška, randama buržuazinėj visuomenėj tik vaikų svajojimuose ir dar neva ten toli, —

„pasaulį, šiltesniam, negu mūsų žemė“. Su dideliu pasišventimu Savickis stengiasi likviduoti „pavasario balų“ nuotaką iš mūsų buržuazinės literatūros. Tai nėra Savickio kūrybos tikslas, bet tokios ten kūrybos išdavos.

Praeitis liūdna, dabartis brudna, atriečiai jokios — toka adaptas viduriniai kiekvieno miesčionies jautikiniai. Taip ir Savickiui rodos. Kiekvienas Savickio knygų paelapia kalba: — nieko gero nėra ir negali būti, ir todėl gal liūdna, bet duok pajų!

V

Gyvenimas viešas, ir slapas, ir visuotinis nesusipratimas, be žymių pasiekimų, vien menkų, nė skatiko nevertų užsimojimų kupinas. Toks gyvenimas Savickio „iškelto pasaulio“ piliečių gyvenimas. Visi ir kiekvienas gyvena ir kenčia, ir džiaugias, ir žūva beprasmiškai. Liūdnai baigia savo gyvenimo dienas operos fleitistas, Žiogas, nereikalingai, kaimiečių batų suspardytas, miršta vagis, banališkai skęsta įstumtas į eketę Dalbos šuo. Toks pat beprasmiškas gyvenimas ir likimas linksmo vyro V. Pridotko, dirvonų dulkintojo K. Smilgos, gyvenimu patenkinto kapitono Burbos ir visų kitų. Visur ir perdėm aiški, bet didvyrių individuališkai nesuvokiama gyvenimo „nikčėmnost“. Jei protarpiais ir pasitaiko koks gilesnis ir nuoširdesnis užsimojimas, tai tas užsimojimas skubiai žūva niekam nei naudos, nei džiaugsmo neatnešęs.

Gyvenimui ir žmonėm metamas kaltinimas visa ko pigumas. Viskas, nėra to, kas būtų negalima, Savickio nuomone, nupirkti už pusbutelį geros maderos. Ginčytis netenka, Smilgos svajonės šokti valsą — pigus daiktas. Niekam nereikalingas ir pono Eimučio, „mėgusio pasijuokti ir žmonėm, ir poezija“ neva labdariškas darbas — prostitutės vedimas su povestuvine kelione Paryžium, kur rasta reikalo aplankyti Palais de Venus. Labai praktiški, bet lyg ir mažos vertės ponios Janinos Suchodolskienės gyvenimiški sumetimai. Viskas perdėm pigu ir „ersatz“. Tačiau, rodos, čia bus ne pro šalį klausimas: ar toks gyvenimas ir žmonės, kokius Savickis mato, ar tik tokį gyvenimą ir žmones Savickis temato? Atrodo, kad buržuazinė visuomenė krinta į akis tik brudas ir tik atsitiktiniai, niekam nereikalingi ir nežinia kuo savo buvimą pateisiną žmonės.

„Jaunasis Mr. Kriukas buvo nusistovėjusių gyvenimo pažiūrų — rašo Savickis.

— Pavyzdžiui, jis adoravo tik blondines. Ir jokių kitų! Jis tenėjo moteris, vilkinčias juoda šilko skalbiniiais, — (buvo tokiu madu). Juoda ir jokio kito. Tarytum jam teigristavo moterys, vilkinčios juodai dažyto šilko skalbiniiais, — vieną kategoriją, ir tokiais nevilkinčiomis — antra kategorija“.

Toki žmonė, o tokios ir į šias panašios „nusistovėjusios gyvenimo pažiūros“ ir pono kapitono Burbos, ir „moteriškumo, elegancijos ir didžiausio jukumo pavyzdžio“ ponios de Savigny ir besimokančio „stebėtinai valso“ dirvonų dulkintojo Kajetono Smilgos, ir visų kitų Savickio apysakiečių gyventojų beveik imtinai. Keisti ir navatni svečiai Savickio apysakiečių didvyriai mūsų buržuazinėje literatūroje, bet ne netikėti. Įgyvendinus mūsų buržuazijai vadinamąsias tautiškas idėjas, „svarbiausiuose momentuose“, turėjo išsibaigti mūsų buržuazinėje literatūroje ir vadinamosios tautiškos idėjos skelbėjas, apaštalas ir kankinys — Rainiai, Gintautai, Sutkai, kurių „nusistovėjusios gyvenimo pažiūros“ buvo:

Tėvynei — skolą išmokėti!
Dėl jos gyventi ir kentėti!

ir kurie iš pertvinkusios patriotiškas jausmais širdies šaukė gimstančiai buržuazinei Lietuvai:

Tik į darbą greičiau!
Tik mylėkiba kerščiau!
Tik, vyrai, pažadinkim žemę!

išsigimė į Mr. Kriukas, ponus Albertus Smilgas, Pridotkus, kapitonus Burbos ir panašius „didvyrius“. Tai žmonės, kurie neturi jokio gyvenimo tikalo, kurį kadaise nesisarmatijo turėt ir būtinai turėjo kiekvienas Rainys, Gintautas, Sutkus ir kurį dabar būtinai turi kiekvienas savo istorinį vaidmenį nuvokiąs proletaras. Žmonės patenkinti ar nepatenkinti savim ir tuo, kas apsukui, bet perdėm be tendencijos peržengti per gyvenimo pilkumą, nūdunus, per pačią save. Gyvenimas liūdnas, beprasmiškas, brudnas, bet niekas neranda reikalo pareikšti, kad tas miesčioniškas gyvenimas niekam vertas ir todėl kruštinas perdėm. Ir juo labiau niekas neranda jėgų gyvenimo neteisybės ir klastas nugalėti. Savickio apysakų pilietis arba miesčionis, kurs, atrodo, gyvena išimtinai seksualinių užuogaidų tenkinimu, arba žmogus menkysta, kurs nedaug nori, bet dar mažiau gali. Šios rūšies tipo pavydėt netenka.

Dažnai mūsų buržuazinėje literatūroje ir didvyriai atrodė ir atrodo mizerijos, bet žmonių aiškių menkystų ir žmonių „į gyvenimo reiškinius žiūrinčių blavimai“ ten dar trūko. Savickis tarp kitų lygiai garbingų spragų užkišo ir šią spragą. Vietoj „tėvynės darbininkų“ vadinamosios idealistų kartos Savickis įveisė, vadovaudamasis dabartinės mūsų buržuazijos aukštais idealais, ponios de Savigny, ponus Žiogus, ponus Eimučius ir panašius menkystas ir rakalius.

„Tautos atgimimo“ laikotarpio didvyriai mūsų tautiškos buržuazijos literatūroje (vadinama, ir gyvenime) padarė evoliuciją, kuri šiandienai primena „evoliuciją“ žmogaus iš šešto aukšto lekiandžio žemyngalviais.

VI

Iš viso išeina keistas, bet nuolat ir perdėm pasikartojąs vaizdas: menininkas buržuazinėje visuomenėje nemato ir neberanda individualybės. Vadinasi, jos nėra. Žmonės be būtinos pareigos dabarėiai ir be žadančios perspektyvos atiečiai gyvenimo centre. Ir nieko čia nepadarysi. Sunikiai sekasi, bet Savickis skrupulingai stengiasi tuos prieš nieką neatsakingus ir niekam nereikalingus žmones parodyti. Pastangos, galimas daiktas, vertos pagarbos.

Savickio tipažas — „kaip negyvos lėlės šoka“. Tai nėra žmonės bent kuria to žodžio prasme, bet artistai, statistai, o dar dažniau užsukami automatai ir skiriasi vienas nuo kito tik savo numeriais. „Pasuk rankeną kairėn, visi pasisuks, pasuk dešinėn, visi atsigręš“. Šių manekenių veiksmai mechaniški, beprasmiški, vadinasi, komiški. Savickis „mėgsta pasijuokti ir žmonėm ir poezija“.

Žinoma, Smilgos, Burbos, Žiogai — nepadorūs gaivalai, navatni sutvėrimai, bet ir jiem reikėtų turėti mielaširdystės ar bent pasibiaurėjimo bent už ditkę ar bent už grašį. Bet Savickis perdėm objektingas, prasmė šaltas. Smilgos, Burbos, Žiogai neįstengia išnarplioti susivėlusios būties: visur klumpa, nuolat atsimuša į gyvenimo kietumas arba vėl verčias laimės mirksniais, „sukuriamais su pusbuteliu geros maderos“. Todėl ne pro šalį būtų truputį susirūpinti. Bet Savickiui visa šita didi menkysta teduoda progos „visokiom aplinkybėm gražiai šypsotis“. Toks ir panašus priėjimas ir pažiūra į žmogų įmanoma tik rafinuotam miesčioniui.

„Gyvenimo manekeni“, artistai ir statistai, „žengdami plačiais manieruotais žingsniais taktan“, nuolat ir perdėm daro nešvankius „pas“, bet Savickis kantrus balietmeisteris ir nepasipiktina, nes tur būt to kilnaus įsilikinimo: „ekstravagantiškas ir elegancija — tai idilija atitinkanti paskutiniems reikalavimams progreso, žmonijos ir kultūros“. Atrodo, kad „žmonės leisti vien tik tam, kad pavaidintų nonšelantiškai (m. p. V. D.) suaugusių žmonių roles“. Savickis iš viso labai abejingas žiūri į žmones ir tik retkarčiais gal tai tikro etiketo sumetimais sau leidžia „la cordialité théâtrale“. Rodos, iš susigraužimo ir susirūpinimo reikėtų galvą apšibarsyti pelenais. Aluslyvai ir drąsiai pareikšti: trokšta žmogus miesčionijos srutose, todėl už naują gyvenimą ir naują žmogų! Tačiau Savickis perdėm ištikimas pats sau, o juo labiau savo klasei. Būtų gyvas stebuklas, jei toks perdėm suktai prašmatnus ir elegantiškai nonšelantiškas miesčionis drįstų „rebelieren“.

Vispusiškas ir visokiariopas nusigyvenimas. Buvo gadynės, kada menininkas ir pranašas buvo viens ir tas pats. Tarti žodį, kurio pagalba būtų galima nugalėti dabartis vardan ateities buvo menininko garbės reikalas. Dabar „virto kita gadynė“ Dabar buržuazinio menininko kūrybos centre „individualybė“ ir jos prieuoliai. Vadinasi, savo aukštas „kūrybiškas“ žodis teiseikiama tarti tik tokiais „individualiniais“ ir intymiškais klausimais, kaip kad nusigyvenusiu tipų širdies ir pilvo tragedijos. O kad būtų skanu, tos tragedijos patiekiamos prašmatniai: — kaip šventadienio sonetai ir būtinai ties aukštu sostu.

VII

Gražu pažiūrėti, kaip mūsų miesčionija, tiek laiko muiliniusi buržuazine kultūra savo priešam akis, bankrutuoja. Kiekvienas naujas mūsų buržuazijos žygis kultūros srity — papildomas bankroto dokumentas. Kaip aiškus ir neabejotinas mūsų buržuazinės kultūros bankroto dokumentas, J. Savickis tenka vartyt su dideliu pasimėgimu: Savickis savo „kūryba“ teisingai rodo, kad pamažu, bet nuosekliai išplėdomas tempą virsta nuo cokolio buržuazinės kultūros balvonas.

Jakštas-Lyrika. Herbačiauskas-Dievo Šypsėnos. Literaturnaja Enciklopedija I-IV tomai. Venclova - Beržai Vėtroje. Ilja Selvinskij - Puštorg.

Nuostabu, kaip taikiai knygy lentynoje gyvėna priešingų mokyklų ir priešingų pažiūrų „autoritetai“. Pavyzdžiui, didelis malonumas matyti šalia Jakšto-Dambrausko Lyrikos p. Herbačiausko Dievo Šypsėnos. Jauti, kad ir vienas, ir antras šia kaimynyste nepatenkintas, bet lentynoj abu mandagūs ir nesilojoja. Ramiai ir taikiai gelsta ir trumija tos kupinos „kitnių minčių“ ir „krištolinės poezijos“ knygos. Kad būtų bent kas nors supianstęs, tai gal būt nebūtų taip skaudu. O dabar pagels ir su-trumys net nesupianstytos. Koks tai žiaurus iš „kūrybos“ pasityčiojimas! — anot pono Herbačiausko.

Norėdamas įsitikinti, kad ne vien Lietuvoj toks impotentiškas brudas gaminamas, ieškau visuose keturiuose iš spaudos išėjusiose Literaturnaja Enciklopedija tomuose (išleido: „Komunistinės Akademija, Sekcija Literatūra, Išmokslo ir Jauška“) ar kur nors kitur nėra ko nors panašaus. Pasirodo, kad nėra. Ir, kas liūdniausia, šios enciklopedijos liudijimu, Dambrausko ir Herbačiausko irgi nėra. Keista, kad toks „gilus kritikas“ ir toks didelis „gyvenimo artistas“ nesuminėti. O tačiau pasaulinė literatūra gal pirmą kartą enciklopedijoj taip turtingai surinkta ir mokliškai sudorota. Ypač puikiai nušviesti naujesia vadinamoji moderninė literatūra. Tačiau nei vietos, nei darbo nepagailėta ir didiesiems klasikams. Įdomu, kad šios enciklopedijos darbininkai, būdami itinai ar bent dangiausia rusai, įstengia išvengti šalingo patriotizmo — rusofilizmo. Vartant „Literaturnaja Enciklopedija“ atrodo, kad prancūzų literatūra šioj enciklopedijoj paduota net geriau kaip rusų. Šios rūšies kosmopolitinė dvasia tą didelį darbą (iš viso, rodos, bus 16 t.) daro ypatingai objektyvišką, malonų. Tik vienas ir, be rodo, gan stambus trūkumas: literatūros teorija šioj enciklopedijoj atrodo kaip ir jnamė.

Tačiau nusimint nereikia — Vaižgantui paskirta visa skiltis su kaupu. Tarp kitko trumpai ir aiškiai pasakyta, kad Vaižgantus aiškus ir atviras lietuviško buržuazėji-

mo idealizatorius, betgi neužmiršti „Pragiedrulių“ stiliaus ir kalbos gerumai. Tarp mūsų kalbant, mes apie poną Vaižgantą net kiek blogesnę nuomonę negu „Komunistinės Akademija“. Užtat tenka visai sulikti su duota Duonclaičio „Mėty“ charakteristika. Neblogai, tik gal per kukliai įvertinta žemaitė. Kai Vaižiūnui skiriama net 20 cilučių, Duonclaitis ir žemaitė turi teisę jaustis nuskriausti victos atžvilgiu. Ponas Vaižiūnas aiškus ciliakalis ir nedakpęs plaukaker'is galėjo būti ir nepaminėtas. Tas pats ir dėl Vaitkaus. Visai nedovanotinas daiktas, kad ucrasta victos ar užmiršta toks kad ir nedidelis ir arganus, bet žveikus ir lietuvių literatūrai brangus poetas kaip Bičiūnas. Gal pirmo tomo prisiminta lietuviško „futurizmo galva“ — Kazys Binkis. Šio gimimo metai nurodyti. Mirimo metų nėra. Keista. Trumpai, bet gan įtikinamai pakalbėta ir apie Girą. Nežiūrint į atskirus mažus, taip sakant, perspektyvos pobūdžio trūkumus, duotas bendras atskirų lietuviškų autorių ir aplamai lietuvių literatūros vaizdas teisingas. B. Pranskus (iš simpatijų Vaižgantui atrodo, kad tai Kapsukas-Mickevičius) gan nuoširdžiai ir nuoširdžiai kalba apie lietuviškus autorius. Kuklu ir paprasta.

Ši Literaturnaja Enciklopedija — demonstravimas marksistinio metodo literatūros klausimuose. Pasirodo, kad marksistinis metodas visai nepanašus į p. Bičiūno ir p. Juodelio „ekonominį materializmą“, iš kurių vienos „estetikai“ aiškina, kad „Tamošius Bekepuris“ — lašinių skutimas literatūroj, o kitas siūlo rimų pasikartojimą aiškinti kainų kilimu ir kritimu maisto produktam (bulvėm, kopūstam ir pan.).

Išėjus visai enciklopedijai iš spaudos, teks dar kartą pakalbėti bent kiek plačiau. O dabar...

O dabar truputį apie A. Venclovos Beržai Vėtroje. Pona Šimėnas, Bičiūnas, Juodelis (ir tas juk šį tą gali!) labai nepatenkinti draugu Venclova. Rašytų Venclova taip, kaip Inčiūra, Grušas, Paukštelis ar koks nors mizerija Banaitis, tai nieks ne-

rastų reikalo ir prie progos, ir be progos lojotis. Tuomet tie ponai dovanotų Venclovai net pornografiją, kurią jis, vaizduodamas miesčionių gyvenimą ir būdamas objektingas, negali nuslėpti („iš dainos žodžio neišmesti“), dovanotų, nes minėti ponai dėl panašių daiktų nežirsta: jie prie panašių delikatesų pripratę. Ir Venclovą jie lojoja už panašius daiktus, taip sakant, tik prie progos, o tuo labiau, kad tai trečiafrontininkas ir ne „savo žmogus“. Tas toks nepaprastas tų ponų pasipiklinimas galima paaiškinti tik tuo, kad draugas Venclova užsimojęs lietuvių literatūroje įvesti, net baisy pasakyt, „socialisto tipą“, nuo ko p. Bičiūnui plaukai nebuvėliai stojasi. Teisingu p. Bičiūnų, Juodelių, Šimėnų samprotavimu, tas socialistas tipas lietuvių literatūroj „tautiškam tipui“ būtų labai nepatogus konkurentas. Todėl ponų „tautiškos kultūros ugdytojų“ nerimas visai suprantamas ir patiesinamas. Kol kas Venclovai tas tipas ne visur pavyksta, bet net įsivaizduot gražu, kiek išlies tulžies mūsų kritikos žiurkės à la Bičiūnas, Šimėnas, Juodelis ir kiti, jei Venclovai tas užsimojimas pasiseks. O pasisekt gali ir turi.

Tik reikia padaryt mažą, bet rimtą ideologijos pataisą. Kad Venclovai tikslas aiškus, abejot netenka, bet atrodo, kad jam vis dar neiškilios susisiekimo priemonės su tuo tikslu. Užtuo perėjęs tiesiog prie darbininko, Venclova orientuojasi vis dar į inteligentų (menininkai, muzikai, studentės, gimnazistai, gimnazistės ir k.). Venclova vis dar stengias suvest sąskaitas su įvairiausiais miesčionim. Pagaliau gal tai ir reikalinga, bet, kas neabejotina, tos sąskaitos reikia suvest socialinėj, o ne estetinėj plotmėj. Draugu Venclovai miesčioniška visuomenė ne dėl to nepatinka, kad ji gyvena iš svetimo prakaito, o dėl to, kad ji neestetiška, „negražiai“ gyvena. Venclova stengėsi miesčioniškumą parodyt tik iš „estetinės“, o ne socialinės pusės. Toks faktas, kad Miniola kvėpia švecia duona arba kad jam vaikas ant sprando lipa, arba tai, kad jį žmona apgaudinėja, jo miesčioniškumo neįrodo. Aš bent manau, kad net 100% susipratusiam darbininkui vaikas ant sprando užlipa, ir ne labai patogų abejot, jog būva, kad ir žmona apgaudinėja. Miniotos miesčioniškumą sudaro ne tai, kad jis švecia duona kvėpia, ir ne tai, kad jį žmona apgaudinėja, bet tai, kad jis stovi vietoj, kad prieš jį nėra jokių perspektyvų (išskiriant ordo ir panašius daiktus) kad jis tik paklusnus šriubelis visuomenėj, kuri iš viršvertės gyvena.

Miesčioniškumas ne tiek šeimyninis, kiek visuomeninis reiškinys. Šeimyninio gyvenimo miesčioniškumas yra visuomeninio gyvenimo miesčioniškumo atgarsis. Arba dar tiksliau: tik visuomeniniam gyvenime miesčionis bus ir šeimyniniam gyvenime miesčionis. Tas, kuris visuomeniniam gyvenime įstengia nugalėti ir savo, ir kitų buržuaziniams prietarus ir grumtis už plačiųjų masių reikalus, gyvendamas ir labai miesčioniškoj šeimyninėj atmosferoj negalės būti vadinamas miesčioniu. Nes jis bus aukščiau tos šeimyniškos miesčioniškos atmosferos.

Be to, Venclovai tenka padirbėt su de-tale.

Tam tikrų laimėjimų, nežiūrint į temos tariamąjį pasėnimą, rodo Venclovos apysaka: „Jei versmė išdžiūta“. Ši apysaka kalba, kad su gerais įprociai Venclova įstengs ir tuos „baisius socialistų tipus“ įkurdinti lietuviškoj ideatiškai tautiškoj literatūroj. Ir iš viso, nors su tuo p. Bičiūnas ir nesutiks, draugu Venclovos klaidos įdomesnės už ponų Paukštelių, Banaičių, Grušų ir net tokių romanistų kaip Putinas laimėjimus. Tačiau, kad p. Bičiūno visai neišvesčiau iš pusiausvros, baigiu, bet Venclovos knygos Beržai Vėtroje dėli lentynon, kad ten trumytų, nepatarin. Verta ir labai verta susidomėt. Tikėkit, kartais žmonės daro labai ir labai įdomias „klaidas“.

Gaila, kad Literaturnaja Enciklopedija teišėjo iš spaudos dar tik keturi tomai. Labai ukvata būtų pažiūrėt, kaip ten musakomas Ilja Selvinskij. Iš lentynos į mane žiūri to aršaus konstruktivistu dvi knygos: Puštorg ir Zapiski pisatelio, o biografijos ir bibliografijos žinių apie tą Majakovskio kandy priešą aš beveik neturiu. Būtų enciklopedijos tomas raidės „S“, galima būtų užvest su Uliajevičiaus autorium artima pažintis.

O dabar aiškiai težinoma tik tiek, kad Ilja Selvinskij 1899 metais gimė Simferopolio mieste poctu. Nėra jokių žinių, kad turėjo tėvą ir motiną ir ar vedęs. Tik dar viena aiškiai žinoma, kad Ilja Selvinskij ne žydas, nors ir „predsedatel“ (konstruktivistų grupės) ir net, gal būt, katalikas (kad būtų lietuvis, neatrodo), nes savo laiku, vadinas, prieš karą, mokėsi Konstantinopoly katalikų vicnoolynce. Tarp kitko irgi savo laiku dalyvavo pilietiniam karui „v kuchne voiny kipiatil pulemety“, dirbo fabrike, 1921 m. įstojo Maskvos universitetan, kurį, reikia tikėtis, jau ir baigė. Pir-

MENO PARODOS

Pastaruoju laiku Kaune buvo atidarytos trys meno parodos: dvi kolektyvinės ir viena savanokalia, meno mėgėjo, matyt prie pastarųjų nepritačiusio (Bortkevičiaus paroda). Apie šį „chudožnikų“ plačiau neteks kalbėti. Bortkevičius, atsižodamas savo savanoksliau, gudriu būdu nori paimti žiūrovą ir kritiką. Matyt, jam žinoma versija, kad mokykla ir akademija gamina talentus, pražudo juos sąmoningai. Nesiginčysime.

Vis dėlto Bortkevičiaus darbai rodo jų autorių esant ne tik be minimalio akademinio išprusinimo, bet rodo ir gyvenimiško menininko įgudimo stoką. Jei plastinis menas ir bendrai menas eina prie formos prastinimo, jei šių laikų menas darosi savo forma primityviškas, — tai vis dėlto per didelę dailininko dvasios kultūrą. Tuo tarpu nemokios primityviškumas, — toks ir paliks.

Viena gera p. Bortkevičiaus savybė, — neblogas paveikslų įrėminimas.

Kitoje vad. Nepriklausomų Dailininkų Drjos parodoje imtinai dalyvauja jauni, plačiau nežinomi vardai. Viena kiti jų matė Paryžiaus, Berlyno meno gyvenimą, ir specifinis, vyravęs senosios impresionistinės mokyklos bruožas lyg ir pakitėjos...

Vizgirdos ir Samulevičiaus darbuose esama kažkokio protesto prieš vadinnąjį tautišką mo-

tyvą ir „valstybinį“ žanrą mūsų tapyboje. Jau kažkoks ilgesys ir nepasitenkinimas matėvėtais „taulinės“ tapybos atributais bei visa šia butaforija: bokštėliai, pilinkalniai, kryžiai, betavaitėliai, kunigaikštėliai ir t. t. Vizgirdos ir Samulevičiaus kelias — kelias turėtų būti kur kas toliau.

Kiti, — Kalpokas, Valeška, Kazakevičius — mažiau imponuoja. Šių turinys nors reikšmingas mūsų gyvenimui akcijos nesudoda, tai nors jaučiamas ilgesys, stengimasis būti geresniais ir surast savaimingus vieškelius, kelias — platesnės auditorijos. Baugu, kad vienas kitas čia minėtų nedingty.

Visi kiti — perdėm silpnai. Žiliūskas savo „prabėgusių mišinių“ alegorijom tiesiog juokina. Jaučiama, kaip per didelės pastangos padirbti rimtą darbą išėjo „vapsviškės“ karikatūros.

Lietuvių ir latvių žydų sujungtoji paroda žiūrovą imponuoja kur kas stipriau negu mūsų dailininkų. Jie savo išeitom arba einamom mokyklom skiriasi nuo viens kito kaip koloritu, kompozicija, taip žanru bei įgytu prityrimu. Tačiau yra vardų, kurie galima atsiminti: M. Dembo, Školnikas, Markusas, Kazlauskas. Vienas iš jų skiriasi savo turiniu, tema — kauniškis Becheris. Jis vaizduoja žydų proletariatą. Nekalbanti apie pinigų silpnumą, koloritą vienodumą — būtų išsinešamas iš šios parodos tik per daug liūdnai, pilnė, melancholiškai, nusivyle rachiškai jo žmėnė. Jo proletariate nėra pasiryžimo, akcijos ir pastangos kovoti bei geriau gyventi. Jie veikia daugiau nuotaika ir sentimentaliskumu.

Išėjus iš parodos, man atsitiktinai kilo vienas tikras ir gal būt tikslus, analogiškas kitai meno rūšiai visų tų parodų reikalingumo išsprendimas. Išėjus viskas išgaruoja, užmirštama.

Tapyba nedekoratyviška, nepritaikomas menas šiandie lieka nereikalingu luxusu. Meno mėgėjas žiūrovas nyksta, — nyks ir mėgėjam menas kurią žmonėms. Štai, reikalas ir problema, kuri vakaruose seniai aktuali ir seniai pradėjama įgyvendinti praktiškiam tikslam.

Ta proga norėtum atsiminti du parodos dalyvius — šepetį ir Jonyną, kurie išatė savo grafiškus darbus (vynai etiketes, knygom viršelius, įvairias vinjetes) atrodo praktiškai juos pritaikę gyvenimui. Dar „praktiškesnis“ šiuo dalyvini savo darbus gal būt pritaikė V. D. melam, nes iš įvairių jų karalių ir karalienių „įvelkte dvelkia“ anis romantiškieji, galtingoji laikai...

Vis dėlto, jei ir nuolirdžiai teska num pripažinti jauniesiems tam tikrų nuopelnų, kaip reacionieriam prieš „senius“, — bet mūsų kolektyvas, labai gyvai sekąs politinio, visuomeninio ir meno gyvenimo reiškinius, negalės kol kas nuolirdžiai jų pasveikinti...

Jie, einą impresionistinės, tegu ekspresionistinės mokyklos pėdom ir vaizduoja mūsų dienų gyvenimą, imant objektu kaip teigiamą tąją dabarties tautinę kultūrą... Ie jokio protesto šiam gyvenimui ir griežtesnės paralelės kitam gyvenimui...

Puodynėm, obuoliais, lėšėm, mergelėm su lietuviškais sijonais, smūtkoliais, sopulingom Marijom, ir kitais darbais toliau neuvažiuosim, vy-

rai, kaip iki Čiurlionies galerijos, to mūsų meno kapinyne, kurį taip smugo savo mistiška, pūvančia, nesveika dvasia visų aukštintamas Čiurlionis.

Gyvenimas ir jo vaidis veša savo. Gal mūsų sąmonėjimas, gal tai atmosferai, visuomeninės ir visos kitos būtinios sąlygos pakreips jaunų meno darbininkų kadrų kita vagn, radikališkai kitiškai tėkme.

Tada mes togalėtume juos tik sveikinti.
Petr. Cvirka.

„JAUNATVĖS KLAIDOS“ IR „SENATVĖS GRIEKAI“

Mūsų buržuazinė literatūros kritika, šia nuosekliu, čia pripažindama literatūros krizį, vis dažniau ir dažniau tuo reikalu kalba. Net ima rodytis, kad tom apėžiai tušėiom kalbom nebėbus galo. Iš viso gražu vaizduoti: p. I. Gira, „kurs kaip tik atanko Europos Vakarų kultikos supratimui“ (taip bent p. Krėvė mano), savo „kritikos pavyzėjimais“ (to paties Krėvės Gira vainikuojęs terminas), iš viso neigia bent kokį krizį mūsų buržuazinė literatūroj. P. Bičiūnas ir mūsų buržuazinės kritikos nauja pajėga p. Juodelis kitokioms nuomonėms. Tas toks griežtas buržuazinės literatūros kritikų nuomonių skirtumas tarp kitko rodo, kad mūsų buržuazinė visuomenė blogai organizuotas ir kritikos šikis.

Šiuo metu mūsų buržuazinės literatūros krizio reikalu rimtai susirūpino rekordinis mieslėp-

mq cilėraščių knygų išleido 1928 metais, būdamas 27 metų amžiaus; o šiandie dar vos tik keturių knygų autorius: be minėtų, dar jo parašyta knyga Komandarm 2.

Neproduktingas ir todėl, inčičių supratimu, netalentingas. Tačiau atrodo, kad genialus. Galimas daktas, kad ir banalus. Kalba labai paprastai apie tai, kad negalima kurti be apolito gyventi. Be to, nors parašė ciliuotą romaną Puštorg 200-ty puslapių su lyriškais nutoliniais, bet labai pasipiktinęs Majakovskio lyrizmu ir iškilmingai parciška: „Počest' vozdam scen'koj proze“. Ir reikia pripažinti, kad, palyginus su paneles Orintaitės Vingių Vingiais, Selvinskij nepoetiškias. Kad ir šie posmai:

(Глава V, 6)
О юность моя! Я заглох, зачах.
Я рвусь, я танусь к тебе неукротимо,
Но ты затонула в татарских ночах,
В маринах густых золотистого Крыма,
Где облепелена ко мне навсегда
Женских глаз голубой вода.

Глава X, 59)
Женщины Запада, вы, буржуазки,
Георги Спенсон, Барбара де-Мар!
Нода на кино хоть конейной палдеи
Вас не отдам под колеса иден.
Что из того, что август не март,
Что из того, что вы в пудре и краске!
Да здравствует краска если она
На обложке насасена.

Aiškus ir režiantys „prozaizmai“. Čia nėra nieko panašaus į „amžių žingsnius“, nėra nei rūtelių, nei radastų, nei „džiaugsmo puotų“, nei „ilgesio“ rasalo. Ponai Bičiūnai ir p. Banevičiai turi racijos: nėra proletarinė Rusijoje „krištolinės poezijos“. Romano Puštorg siužetas irgi kuo banališkiausias: biurokrato įsigalėjimas ir nepartinio speco susilikvidavimas (nusižudo). „Prozaiška“, „banalu“, o tačiau Puštorg ne tik rusų literatūros, bet ir pasaulinės literatūros įvykis.

Visur ir perdėm palyginimų aštrumas, frazės sūdrumas, drąsumas ritmiko

(Devstvennost' metra, siukopoj vvi! O dissonans i raznoudarnik, Vy, pryžki a šestych etažej) kiekvienam Selvinskio romano Puštorg posme. O tokių posmų po 8 cilutes („sovetskije okliny“) romane Puštorg su viršum 700! Jei dar nesciniai Lermontovas rašė: „Po sinim volnam okcana“ — Selvinskis dabar rašo: „Zelenoj linoju poluočnych vod“. Jei Puškinas rašė ar rašytų: „I židkim zolotom iskrilasia vobna“ — Selvinskis rašo: „I žirnym zolotom losnilasia volna“. Vadinas, p. Herbačiauskas ir p. Bičiūnas, ne sekt klasikus, bet juos mokyti, juos pataisyti, juos nugaldėti šių dienų poeto pareiga. Ilja Selvinskis rusų proletarinė literatūroj — pasukimas prie sudėtingesnės poezijos. Dem'jan Bednyj korta mušta!

Нет революция не с тем кто требует
Предьявно славить наше отребье,
Не с теми, кто хочет поднимть на шты
Социализм шибетны;
Ведь лучше изеться режнан ограда,

И внаде расинника эволюция совет —
Не критикуайте у пролетариата
Жалом того, что у нас нет.

Ir vis dėlto, ponai iš „Gaisų“, romanas Puštorg — perdėm „socialinis uždavinys“. Tas taip p. Bičiūno nemėgstamas socialinis užsakymas visur: ir siužeta pasirinkime, ir net ten, kur kalbama apie Gloria Svenson ir Barbara la Mar. Dabar Rusijos poezijoje vis dažniau girdėti toks „socialinis uždavinys“: — „dajod' iziažėnėju žizn“. Majakovskis mirė, bet gyvena Selvinskis!

Dar ketinam pakalbėti apie Zapiski Pinstelija, bet kad šį kartą Selvinskio nebūtų per daug, pasilikim kitam kartui. Padėsim tą ne mažiau vertą dėmesio knygą leitynon, ir tegu ten išsis. Žinoma, mažas malonumas tokiai knygai būti Herbačiauskų ir Dambrauskų kompanijoje, bet ką darysi. Iš viso gerai ir seniai žinoma, kad liūdnas Lietuvoj kiekvienos geros knygos likimas.

V. Dr. ...

niskumo žurnalas „Gaisai“. P. Bičiūnas „Gaisų“ 8 nr. „Išsitarė“ (15 „Gaisų“ puslapių) įvairiausias reikalais. Visa tai, Bičiūno nuomone, tiesiog ar bent artimai liečia mūsų buržuazinės literatūros negalavimus. Iš pono Bičiūno apstaustaipio sužinome įvairiausių dalykų, būtent: apie dvigubą atstumo dėsnį iš perspektyvos mokslo, apie „skirtumą vokiečių ir prancūzų dailės“, iš „kartą girėdėjau“, apie tai, kad Bičiūnas esąs buvęs „tolimam pavolgio mieste Kazanijū“ ir tarp kitko dar ir apie tai, kad be „Puškino nebūtų buvę proletarinio Majakovskio“ (koks gilus literatūros plėtotės supratimas!). Visa tai labai įdomu ir visa tai akla teisybė. Tenka prisipažinti: — didelis malonumas turėt reikalus su tokios giles erudicijos žmogum.

Tačiau liūdnas žmogaus likimas. Anot patarėlis: amžių gyvenk, amžių mokykis, o betgi kvaifan mirsi. P. Bičiūno erudicija, pasižymėjama nepaprastais privačiais, ne be spragų. Labai gerai atsimindamas smulkmenas iš savo biografijos, Bičiūnas sunkiai atsimeina faktus iš mūsų buržuazinės skurdžios literatūros istorijos. Tvirtindamas, kad „naujos meninės kryptys mūsų poezijoje, dėka drąsiai Koturių Vėjų pradžia, nepaprastai lengvai iš svetur atnešamos ir asimiliuojamos“, Bičiūnas paneigia Herbačiauskų, Vydūnų, Krėvių ir aplamai senųjų barininkų, o dabartinių gaisininkų nuopelnus. Užtenka paskaityti Čiurlionienės „Lietuvoje“ ir bent truputį A. Jakšto „Mūsų naujoji literatūra“, kad nebūtų mažiausių abejonų dėl importinio pobūdžio mūsų „lietuviškos“, „tautiškos“ barininkų ir gaisininkų „kūrybos“. Vadinasi, ir ponai gaisininkai ne be „apgailėtinų jaunatvės klaidų“. Tačiau nieko nepadarysi, tokia jau tvarka, kad seniai, savo laiku ne mažiau griežtę už jaunuosius, senatvę, impotencijos pakirsti, piktnaš jaunosios kartos „jaunatvės klaidom“. Kai ponai iš „Gaisų“ ėjo į lietuviškos literatūros dirvonus, A. Jakšto nesiklausė, ar galima importuoti lietuviškos literatūros simbolizmas, estetizmas, individualizmas ir panašius micsioniškai psichologijai artimas izmas. Tačiau dabar mano turį teisę rodyt savo nepasitenkinimą, kada „Trečias Frontas“ be ponų iš „Gaisų“ palaiminimo bando duot Lietuvos darbo žmonėms aktingą konstruktyvišką literatūrą. Navatsna tų ponų iš „Gaisų“ logika!

Ypač p. Bičiūnui „Trečio Fronto“ „importas“ daug susirūpinimo ir nerimo teikia. Neniškus jam lietuviško „barbaro rikamas“, nesuprantamas „Trečio Fronto“ aktyvizmas. P. Bičiūnas pripažįsta (koks drąsumas!), kad Majakovskio žodžiuose „buvo jausti artėjimas kažkokio „kosminio“ (!) momento“, bet tuo pat metu jis nenori tikėti, kad aktyvizmas Lietuvoj užkariautų sau ateitį. Čia nieko nuostabaus nėra, nes ponas Bičiūnas, būdamas ponas Bičiūnas, neturi mažiausio pagrindo manyti, kad Dievo malonai maža mūsų naudai.

Protarpinis Bičiūnas stato genialitkus klausimus. Jam neišėku, ką iškelė aiškėn „nuosava, ryškų, savaimingą naujoji mūsų poezija“. Atakymo vietoj tegu bus leista pasiūst tų patį klausimą truputį kitu adresu: „ką iškelė aiškėn nuosava, ryškų, savaimingą“ simbolistinė „Gaisų“ poezija? Kol bus gautas atsakymas, mes drįsime manyt, kad simbolistinė poezija „iškelė aiškėn“ liandies dalyų „aiškų, ryškų, savaimingų“ žėgėnėnų. Nėr kas sakyti, kilmus tų ponų „Gaisų“ poetų amatas, tai tau ne koks nors „socialinis uždavinys“!

Iš viso „objektyviškai imant“ mes pralytus ponus iš „Gaisų“ — la Bičiūnas prie tvarkos užnot apgailentavę mūsų „jaunatvės klaidas“, tegu susirūpina savo pačių grieknis. Tuomet, reikis manyt, tie ponai darytų mažiau „apgailėtinų senatvės klaidų“.

Viena tokių „apgailėtinų klaidų“ — tai Bičiūno straipsnis. Galima buvo laukti, kad jis „iškelė aiškėn“ mūsų buržuazinės literatūros literatūrinę temų pasenięną, literatūrinio siužeto nebuvimą, literatūrinės kalbos šlampuotumą. Galima buvo tikėtis, kad Bičiūnas, kurs taip mėgsta vartoti posakį „objektyviai imant“, įstengs įvertint „Trečio Fronto“ pastangas surast naujas temas, naujus siužetus, atsikratyt mūsų buržuazinės, inteligentinės kalbos šlampų. Galima buvo laukt, galima buvo tikėtis, bet mes nei laukėm, nei tikėjėmės. Perdaug jau gerai mum ponas Bičiūnas pažįstamas.

Bičiūno nuomone, „atliekamųjų rašytojų ir raštų daugėjimas už vis daugiau sudaro klėdėn tikrom kūrybinėm pajėgom tarpū“. Todėl Bičiūnas siūlo „paskelbtį griežtą ir atvirą kovą visam abejotinom vertybėn, visiam literatūrinėm priešankėliam“. Šia prega Bičiūnas prisimena net prieš dešimtį metų Liudo Gira — Radzikausko mestą paraginiamą (fenomenališka to Bičiūno atmintis!) vartį rašytojus „per kritikos ugnį“, daryt „senųjų reviziją“. Su panašiais sumanymais negalima nesutikt. Tačiau jei Liudas Gira — Radzikauskas („kurs kaip tik atsako Europos Vakarų kritikos supratimui“ — anot Krėvės) ir Bičiūnas ir toliau tenkinsis vien paraginiamais (viens antrai) ir ketinimais ir tokiu pat tempu darys „reviziją“, tai gali atsitikt, kad jaunųjų, o ypač „senųjų revizijos“ iniciatyva pateks į „Trečio Fronto“ rankas, ir tuomet nė vienas Bičiūnui ir Radzikauskui mielas „Gaisų“ ponas gali atidurti „atliekamųjų rašytojų“ sknielėj.

Berods, liūdnų Bičiūnų, Radzikauskų ir aplamai „Gaisų“ padėtį bent kiek stengiasi išgelbėt jauna „Gaisų“ pajėga — Juodelis. Atrodo, kad Juodelis tos nuomosės: jei jis jau iš tikrųjų melis, tai jo vienintelė prasmė stovėt užpakaly vieto. „Gaisų“ 9-10 Nr. Juodelis aiškina toliau (pradžią išėrėk „Piūvio“ dviejų nr. komplekte) lietuviškos literatūros ir kultūros krikį. Kadang

dar ateity numatomos tų „aiškinių“ įvairios variacijos, tai kol kas tonka nuo jų vertinimo susilaikyt.

Galginat prisimena dar maža smulkmena iš Bičiūno straipsnio, Bičiūnas tvirtina, kad futurizmas sutapo su bolševikų valdžios politika dėl to, kad bado metu Rusijoje proletary poetam buvo „patogi būklė“. Vadinasi, poema „150.000.000“ poetas Majakovskis parašė eidamas pilvo sumetimais. Be to, Bičiūnas tvirtina, kad Kazio Binkio „Temosius Bekepuris“ — „ne kūrybos vaisius, bet pinigų reikalas“. Visa tai, kaip paprastai pas Bičiūnų, labai įdomu ir visų tai akla teisybė. Pasirodo, p. Bičiūnas, kad „ekonominio materializmo“ pagalba labai lengva išaiškint literatūros faktus. Bet, p. Bičiūnas, taip „materialistiškai“ samprotaujant, tamtos straipsnio ligumo panaikinimo tektų ieškot „Vokiečių Komercijos Banke“ „Gaisų“ einamojį sąskaityt. P. Bičiūnai, „ekonominis materializmas“ — lazda su dviem galais.
V. Drazdaukas.

LIETUVIŠKI SLUNKIAI IR PELĖDOS

Pereitais metais mes buvom įdomių reiškinų liudininkai. Apvaikštinėjome p. V. Bičiūno, E. Škliaro, A. Jakšto, K. Pušlos ir kitokių jubiliejus. Daug gražių žodžių teko išgirsti apie gerb. jubiliatas. Daug nupelnytų ir nenupelnytų komplimentų malonūs jubiliatai prisiklausė, daug būto ir nebūto apie save prikalbėjo laikraščių reporteriam, o reporteriai, be abeje, nebūgai uždirbo ir... išsigėrė. Viakas praėjo kultūringai, gražiai, elegantiškai.

Tik vienas jubiliatas, dilysis „chamas“ ir „cinikas“ buvo užmirštas. Tas „chamas“ ir „cinikas“, kuris buvo toli nuo mūsų ponų rašytojų mėginamo simbolizmo ir estetizmo, kuris būdamas ne mažesnis nepraustaburnis už „Trečią Frontą“, be abeje, netiko mūsų malonių ponų kompanijoje, nes galėjo juos savo rėžiančiu atvirumu šokiruoti, yra Kristijonas Duonelaitis. Jam pernai nuo mirties sukako 150 metų. Mes atsidadę sekėm mūsų ponų jubiliejus, aiškiai nujausdami, kad mūsų ponai neras laiko Duonelaičiui paminėti. Ir iš tikrųjų neatsiminė jo nei Bičiūnas, nei Pušla, nei Jakštis, nei kiti mūsų „patentuoti“ kritikai bei literatūros mokaivali laikraščiuos bei universitete.

Liūdnas tikrųjų Lietuvos kultūros darbininkų likimas: — užtenka visokių žmogystų, kurių jubiliejus bešvenčiant, tostus bekeliant ir panegyrikuos berašant linksmai prabirbina metai, anot Duonelaitio.

Matyt, liet. tautiškai rafinuotai kultūrai tas „nepraustaburnis“ svetimas ir nereikalingas. Todėl „Trečias Frontas“, pats taip pat būdamas, anot

tų ponų „genijų“, ne mažiau „ciniskas“ ir „chamiškas“ už Duonelaitį, drįsta manyti, kad apie Duonelaitį teks kalbėti tik „Trečiam Frontui“.

BUKIETAS JUBILIEJAUS PROGA

Pereitais metais „Trečias Frontas“ nesuskubo paminėti gerb. Jakšto 70 m. jubiliejus. Tėlus mum atleista, jei mes tik dabar tentiliksime šią malonių pareigą.

1930 m. išėjusioje jubiliejinėj Jakšto „Lyrikoj“ greta „Šv. Pranciškaus himno“ (25 p.), greta „Himno šv. Kizietes mirties sukakėliai“ (64 p.), greta „Sen eikit, krikščionys!“ (41 p.), „Giesmės Jėzui kūdikėliui“ (44 p.) ir k. yra himnas ir... „Trečiam Frontui“ bei aktyvistam. Manome, kad gerb. jubiliatą kaip poetą, kritiką ir kaip žmogų geriausiai charakterizuos žeminu cituojamos jo paties nupinto poezijos bukieto eilutės:

... nesat echistai, nei konstruktyvistai,
Bet tarit naują vardą, esate ž. žunistai.
Jis (tas vardas. Red.) publikai pateisint bus
[visai lengvoka,
Skelbkit tik: mūs poezėi žunilės totinka...
Taip pat, kad jau ir vertė žunprozės pašoko...
... pritari daug kas ir šūktels: valio, mūs žunistai!
Gera taip pat pradžioje rašinio paklausti:
— Vyrai, kuo būt geriau man: žunim ar [poetu...]

ir t. t. ir t. t.

Rodos, prie pacituotų žodžių nėra kas pridėti: taip ir matai tą gerą, pilną doros ir krikščioniškos artimo meilės kunigą, gero skonio poetą ir kritiką. Iš tikrųjų, visais atžvilgiais sėktingą pavyzdį parodai mum, gerb. jubiliate!

KONKURENTAI

Gerb. dailininkas A. Žmuidzinavičius - Zemaitis, nežinia, ar norėdamas padidinti savo nuopelnų, ar Lietuvos grafomanų skaičių, surinko per kelias dešimtis metų rašytus eilėraščius ir išleido knygą „Gyvenimo takais“, neabejotinai užimdamas garbingą vietą šalia Gilbonio, Arėjo Vitkausko ir kitų iymių patriotiškų vyrų. Kad būtų stipriau, pridėjo savo fotografiją, o geraširdis Liudas Gira parašė ilgą įvadą ir uždėjo autoriui laurų vainiką. Mum nieko nelieka, kaip tik lenkti galvą prieš urną, kurioje ilsisi galutinis bankrotas, ir užgiedoti „Requiem aeternam“.

Taip pat su gilia godone lenkiame galvą prieš a. a. futuristą Kazį Binkį, kuris ne taip seniai išvertė į lietuvių kalbą Internacionala, o dabar... Mutantur tempora, ponas Binki, ne pravda li?

UŽ LIETUVOS SIENŲ IŠ VOKIEČIŲ ŽEMĖS

Apie Werfelį
ir
Edschmidą

Kad ekspresionizmas Vokietijoje atgyveno savo amžių, tai vieny pripažinta. Bet knip nyksta iš literatūros judėjimas ir knip kuriasi naujas literatūros plėtotės etapas, — šis klausimas reikia panagrinti. Mes paimsimė du ryškiausius pavyzdžius.

Franz Werfel buvo ekstatikliausias, bešablaškas, istoriškas ekspresionistas. Jis buvo radikališkas „dievo ieškojimo“, „dievo ieškojimo“ atstovas. Drama „Žmogus iš veidrodžio“, vienas įdomiausių ekspresionizmo dokumentų, mum rodo visą Werfelio „dievo ieškojimo“ gilumą, neramumą ir pasmerktą žūti blaškymąsi. Tokia pat buvo ir jo lyrika.

Ekspresionizmas buvo buržuazijos gyvenamo krizio revoliucijos sambrūzdžio ir infliacijos laikų išreiškimas. Werfelio kūryba buvo kraštutinė šios nuotaikos reiškinys.

KRAUJO PERPYLIMAS IR KITOS MEDICINIŠKOS OPERACIJOS

„Gaisai“, paganti didelės anemijos, kurios savo skystimu nestengia pašalinti nė p. Bičūnas, perpildinėja kraują į save iš Miškio, Kossu-Aleksandravičiaus, Salomėjos Neris, Juodelio ir k. Jei mokama, visada atsiras norinčių būti operuojamais...

Matyti, „Gaisuose“ nuolat reikalingi ir dezinfektoriai, ypač „Trečio Fronto“ bacilom užmušti. Šias garbingas pareiškus iš praužlių ožo ponas Puidas, paskui ponas Herbačiauskas, ponas Bičūnas, o pastaruojų laiku (žiūr. „Gaisų“ N 9—10) visus juos, pavargusius sunkiame darbe, sutiko pavaduoti jaunutis ponas Juodelis, kurio gražus straipsnis apie „Permanentinį krizį“ savo „aukštų skoniu“ ir „didelė išmintim“ drąsiai gali varžytis su kuriuo nors minėtų ponų skoniu ir išmintim.

Tarp kitko, įdomu konstatuoti, kad „Gaisai“ pumpuoja sau kraują ir iš kitų veremių spausdina iš „Ryto“ jau anksčiau spausdintą T. Manno „Mažą poną Fridemanno“ vertimą (žiūr. 1930 m. „Ryto“ N N 182—184), ima straipsnelukus iš vok. vaikam skiriamu žurnaliuko „Weltstimmen“ ir iš kitur. Duok dangau, kad bent šios operacijos

Visa tai praėjo. Dabar, kada stabilizuota aukso markė, magaziniai perpildyti prekių, ekstatikliai „dievo ieškojimas“ atrodo komiškas ir per daug pasenęs daiktas.

Reikia apsiginkluoti naujais ginklais. Reikia prisitaikinti. Reikia ieškoti naujų vaizdų ir žodžių.

Werfelis palinksta į prozą. Pirmame jo romane „Verdi“ (1924 m.) dar įsivedamas naujo kelio ieškojimas. Daikto schematizmas, abstraktiškumas, pabrėžtas sumanymo romantiškumas, pernelyg atsargi ir nedrąsi kompozicija. Šis romanas buvo preludija į tokias Werfelio knygas, kaip „Smulkaus buržuazijos mirtis“, „Vieno žmogaus paslaptis“, „Abiturientų diena“, kur naujoji proza įgyja visai pastovius bruožus.

Svarbiausias Werfelio naujųjų prozos darbų bruožas — buitiskumas. Werfelis vokiečių burgerio gyvenimą vaizduoja su atsidėjimu ir smulkmeniškumu. Jis rodo mum pokarinės epochos miesčionis, pergyvenusius infliaciją ir priaitaikiusius prie stabilizacijos, kurių pilkoj buity jis nori įžiūrėti heroizmo bruožus.

išgelbėtų mūsų gerb. ponų žurnala nuo mirties, nes be jo būtų liūdna ne tik jiems, bet ir mes ne tektume linksmo pasiskaitymo.

GYVENIMAS KAIP PASAKA

Ir nusileido išganymas į mūsų šalį. Toks didelis, knip soboras. Kasdien mūsų Parnasan kopia nauji talentų būriai, vieni smarkiai spardydamiesi, kiti paklusniai Aukičiausajam giesmes triūbydami. Bet džiaukimės! Nes tas viskas kopia į mūsų Parnasą.

Ir nusileido darbas į mūsų šalį. Pilna įvairiųjų inkraštų, — ūkiškų, bulvariškų, tautiškų, liberališkų ir klerikališkų. Ir visi jie visada prirašyti. Visuose reikiama lietuviškas gentis, kuris kada nors nušvies mūsų krašto vardą visame pasauly.

Ir nusileido geras gyvenimas į mūsų šalį. Nes kurie rašo *naujingus* eilėraščius — uždirba po pusantro lito už eilutę, kurie rašo *naujingą* prozą, taip pat ne mažiau gauna, idant praslyvyty patys ir šeimos niekuomet nebūtų alkanos.

Todėl džiaukitės! Džiaukitės visa širdimi ir visais penktais kūno pajautimais. Tie, kurie spardosi, tie susipras kada nors, nes juk ir jiems reiks prasižyvyti! Tada tik mokėkime prie jų švelnios odos atitinkamus popierius priklifuoti. Tai jų, senų, darbas. O dabar... dabar dar arbata ne visa išgerta...

šiuo atžvilgiu charakteringiausia jo „Smulkaus buržuazijos mirtis“. Smulkus, pilkas neįmoms žmogelis, 100% miesčionis čia pasireiškia niekingai ir komiška, bet, be abejo, herojiškai.

Archimiesčioniškam kasdieniškume, miesčioniško gyvenimo purvyne yra sava herojika, sava menkutė dalybė. Visa tai skaitomo minėtoj aštroj, lišančioj ir puikioj knygoj, kuri yra, šaip ar taip, vienas stambiausių paskutinės vok. literat. kūrinių.

„Vieno žmogaus paslaptis“ ir „Abiturientų dienos“ Werfelis gilinaš taip pat į šių dienų miesčionių buitį. Tos knygos gilios, nuodirdžiai skaidrios, bet jas drusko višaus priežingybė. Ši meniška sistema gyvena dėl psichaisotino, tikrai be išieities pesimizmo. Ji pilna tokio skausmo, liūdesio, nuasinimo ir piktos neapykantos, jog tenka kalbėti tik apie visišką nusivylimą ir neramumą, pridengtą išviršine ramybe ir tvarkingumu. Kankinami prieštaravimai neužviršti ir neišilygina. Jie tik paslėpti po melaginga stabilizacinės gerovės žieve.

F. Werfelis savo paskutiniiais kūriniiais sukuria naują „rėmą miesčioniško pesimizmo, — formą be atvirumo.

Kasimir Edschmid ekspresionizme buvo paviršūiniškas ir lengvamintiškas žonglieris. Jis niekad nedavė gilių kūrinių. Amžinai jis šposavo ir laužėsi. Taip gimė jo keistos, tačiau ne be aštrumo novelės: „Šeši įtakai“, „Herzogienė“, „Timuras“ ir margi kritikos mėginimai „Dvigalvė nimfa“, „Knygų Dekameronas“.

Ekspresionizmo sugurimas Edschmidui buvo vartai į buržuazijos rojų. Jis labai greitai „prisitaikė“ ir virto piranos rūšies snobu, pasiryžusiu aptarnauti einamuosius savim patenkintus miesčionių reikalavimus. Jis nuėjo dviem linijom: *reportažo ir sensacinio romano*, sugaunandžio paskutinį miesčionių mados šokį.

Naujausia ir madingiausia stabilizacijos laikotarpio literatūra yra aprašymas, fotografuojas tikrovę su gero aparato tikslumu. Edschmidas prie to prisitaikė labai greitai. Jis rašo apie Ispaniją, apie Marokk, apie Juodkalniją, karalius ir šokėjas, anglų patrunkas ir senas bažnyčias. Apie viską, ką nori. Jo puikus sąmojūngumas dabar tarnauja fotografijai burgeriam pasigėrėti.

Edschmido reportažas pilnas bauraus, savim patenkinto sotumo. Tai triumfuojandžio snobizmo literatūra. Bet vis dėlto visa tai aštru, pastaba, savotiška.

Edschmidas dirba ir romanas. Čia jisai labai mėgiamas sensacijų skaitytojo. Jo romanas „Sportas aplink Gagali“ — tai keista ir šlykšti nesveikos erotikos, madingų džiaugimų dėl sporto rekordų ir bauraus patalkavimo marmalyne. Edschmidas garbina „aukštesniają visuomenę“ su tikrai pasigailėtinu pamėgimu.

Šis poetas galima laikyti žuvusiu tvankioj stabilizacinės Europos atmosferoj.

Vokietijoj yra du keliai. Virsti činiška, savim patenkintu fokstretuojandžio miesčionim. Tai Edschmido kelias. Paslėpti skausmą po išviršinio ramumo kraiste — tai Werfelio kelias.

Taip sunyko Vokietijoj literatūrinis judėjimas, kuris yra vadinamas ekspresionizmu.

Bet šalia šios nuomukusios literatūros Vokietijoj kyla nauja darbo poezija, pilna naujo prieš dabartinę vokišką burgerio ramią „jaunę“, organizuojanti darbo žmones ryt dienos lygiui, pilna kovos patoso ir energijos. Svarbiausi šios srovės atstovai yra *Johannes R. Becher, Kurt Klüber, Kurt Tucholsky, Emil Ginkler, Oskar Kahnel* (miręs), *Ludwig Renn* ir kt., neskaitant daugybės antikarinų romanų autorių. Apie šių žmonių kūrybą teks kalbėti kitą kartą.

A. V. S. L.

Lampelio
byla

Garsioji pernykštė „Lampelio byla“ dar ir dabar Vokietijoj nenustoja savo aktualumo. Radikališkai kairus rašytojas Lampelis anais metais išleido romaną, kuriame su dideliu atvirumu paspasakojo vokiečių nacionalistų baisias veikimo paslaptis. Lampelį netrukus areštavo ir apkaltino priklausius vienose Aukšt. Silezijos žuolynėse, suruoštose „Oberlando“ korporacijos, 1920-21 met. Ši byla sukėlė didelio susidomėjimo.

Pirmausia — Petras Martinas Lampelis, smulkiosios buržuazijos atstovas, visiškai demoralizuotas karo, revoliucijos, infliacijos ir t. t. Dvasininko sūnus, aristokratiško instituto auklėtinis, karo metu — savanoris. Mokėsi teologijos Berlyne, buvo karininkas Baltijoje, vėliau — dalininkas, leidėjas, policijos karininkas, fizikos kultūros mokytojas, banko tarnautojas ir Reichsvero biuro bendradarbis; būdamas policininku aktingai dalyvavo įvairiose fašistinėse korporacijose Tūringijoje. Staiga 1928 metais didžiausiam nusistebėjimui Lampelis meta viską, pakrypta radikališkai kairėn. Jo knyga „Sukilimas auklėjimo namuose“ apklėpė užlaigą nuo buržuazinių pseudohumanistų ir pseudonacionalistų kultūros. Antrasis jo romanas pasirodė dar įdomesnis: atidengimas slapty nacionališkų organizacijų paslapčių Vokietijoje.

Auklėtojoj Silezijoje ir Bavarijoj 1919-21 m. ir vėliau buvo inscenizuota keletas kruvinių vaidinimų, daugiausia Norkės, Liudendorfo, Hiltorio ir kitų pasakėjų, propaguojant „tėvynės meilę ir humanizmą“, anota vieno poetiškai nusiteikusio prokuroro.

Dalykai pasiškėjo labai ryškioje šviesoje. Lampelis kaltinamas. Taip, Lampelis galėjo nusikalsti dvidešimčia užmušimu, nes jį inspiravo

naujosios jautiosios kultūros ir humanizmo „trageria“, bet ir tai nė kiek nebūtų kreipta dėmesio, jei ir toliau jis būtų tą fašistiską kravinį misiją vedęs Aukšt. Silezijoje prieš darbininkus ir kitų nacijų žmones.

Lampelis kapituliuoja. Jis pavargęs. Pamatė visų buržuazinės visuomenės ir jos kultūros realybę. Išsigando. Jo „Sukilimas auklėjimo namuose“ — didelio atvirumo ir tiesos dokumentas, kurio neužtušuos joki teismai ir provokacija. Daugelis artimų buržuazinei kultūrai rašytojų nusiviliuja ir bėga neatsigręždami. Rašo vienas nusivylimu ir dekadanso knygas. Buržuazinės kultūros puvėnos dvokia. Žlugimas jos — netolinas.

IŠ STRS ŽEMĖS

Internac. revoliucinių rašytojų konferencija

Yra dvi tarptautinės plačiu mastu veikiančios rašytojų organizacijos: Pen klubas ir Internacionalinė proletarinių revoliucinių rašytojų sąjunga. Prie pirmojo priklauso daugelis žymių Vak. Europos rašytojų iš buržuazinių sferų, klubo vadovybę sudaro renkama klubo valdyba. Prie antrosios — priklauso viso pasaulio proletariniai revoliuciniai rašytojai, sąjungai vadovauja centralinis prol. rev. rašytojų sąjungos biuras.

Tiesa, 1930 m. gale Heinricho Mann'o ir kitų rašytojų pastangom norėta suorganizuoti pasaulinė, taip sakant, demokratinę rašytojų sąjungą, bet reikiamo veiklumo iki šiol ji neparodė. Reikia konstatuoti, kad ir Pen klubas nepakankamai pajėgia išspręsti tarptautines kultūros ir literatūros problemas, išdirbti nuosakių, visiem savo nariam priimtinių generalinę liniją; šiaip ar taip, jo reikimė apsiriboja profesiniuose įvairių tautų rašytojų rėmuose.

Griežtumo ir aktingumo, sprendžiant naujosios literatūros problemas ir kovos metodus už naują proletarinę kultūrą, pastaruoju laiku parodė tik Internacionalinė revoliucinių rašytojų sąjunga. 1930 m. lapkričio mėn. Charkove įvyko centralinio biuro suaukta konferencija, kurioje dalyvavo iš 22 valstybių rašytojai, kalbą 20 įvairių žemės rutulio kalbų. Be Europos, dalyvavo rašytojai iš abiejų Amerikų, Japonijos, Kinų, Arabijos etc. Be daugybės kitų, konferencija svarbiausius nutarimus padarė iš dviejų referatų: Bela Ille s'o apie Internacionalinio Biuro darbą iki šiol ir Averbach'o apie revoliucinės literatūros platformą.

Karščiausią ginčą sukėlė pirmasis referatas. Vieni tvirtino, kad prolet. literatūroje lemiamos reikimės turi vadinamieji darbininkų korespondentai, palaikymas tik aiškiai nusistačiusių pro-

let. revoliucinių rašytojų ir darb. korespondentų. Kiti laikėsi pranešų rašytojo Harbuse formulės: „Proletarinė literatūra gali atsirasti tik ten, kur luinažo proletariatas. Šiaip jau revoliucinė literatūra gali būti tik revoliucinės inteligentijos literatūra“. Generalinė sąjungos linija liko kompromisinis nutarimas: darbininkų korespondentų judėjimas proletarinės literatūros laimėjimui turi didžiausios reikimės, bet taip pat vertinami ir tų rašytojų žiniai, kurie buržuazinėse šalyse stengiasi sukurti proletarinę literatūrą, daugiau ar mažiau atitinkančią savo krašte proletariato kovą už socializmo įgyvendinimą.

Apie naujos formos ir naujo turinio problemas kalbėjo Averbachas, vienas talentingiausių jaunųjų literatūros kritikų. Jis davė Vak. Europos buržuazinės literatūros analizę, kalbėjo apie naują Henrik de Man kultūros evangeliją, išaiškino pereinančią mistikos, antroposofijos rolę, moderninės literatūros seksualinę problematiką ir siaurą psichologizmą. Proletarinės literatūros sąvokos kriterijų jis taip formuluavo: „Svarbiausia ne kas rašo, ne kam rašoma. Viskas pareina nuo idėjų turinio (idėjų turinys nėra identiškas temai). Nulemiamos reikimės turi tai, iš kokios dvasinės struktūros literatūra eina ir kam ji tarnauja“. Mes neskiriamo formos nuo turinio, bet mes žinome, kad turinys vyrauja. Šiuo momentu mes gyvename naujo turinio ir senos formos kovos periodą. Naujų idėjų turinio ieškojimas veda į naują formą. Išėjimo tašku tėra vienas lozungas: mūsų forma turi būti suprantama milijonam. Mes negalime atskirai išspręsti žanrų klausimų, bet turime išeiti iš bendrų metodo klausimų“.

Tiesą sakant, marksistinė literatūros kritika jau seniai buvo tuos principus nustačiusi. Originalus čia Averbach'o gal tik formulavimas.

Antroji internacionalinė revoliucinių rašytojų konferencija sprendė dar daug įdomių literatūros klausimų. Deja, nei vieta, nei pagaliau mūsų gazetos tikslai neleiddžia juos visus čia surašyti.

B. R. C. K.

Baltgudžių literatūros orientacija

Baltgudžių dailioji literatūra greitai tempa ėmė augti tik nuo 1905 metų. To periodo literatūroje, kurios ryškiausiai atstovai buvo J. Kupala, J. Kolos, C. Gartny svarbiausia vyravo neapykanta prieš nacionalinius priešus ir kvietimas kovoti už nacionalinį išlaisvinimą. Toji rašytojų grupė telkėsi apie centralinį visos tautos žurnalą „Naisniva“ ir to žurnalo bendradarbių tarpe sudarė labiausiai demokratišką sparną. Bet ideologine prasme ji niekuo nesiskyrė nuo to literatūriško patriotizmo, kuris idealizavo Baltgudijos praeitį ir ūgdė vienos, beklasės baltgudžių tautos idealą. Savo socialinėje programoje toji rašytojų grupė

nesiekė nieko daugiau, kaip kiekvienam Baltgudijos valstiečiui duoti sklypelį žemės ir išlaisvinti jį iš pono bei valdininko nevalios.

Atstovaudama šitokią liberališką demokratizmą, šioji rašytojų grupė proletarinę revoliuciją, ėjusią gyvenimą su griežtai radikališka programa ir veikimais, be abejojimo, priėmė neigiamai. Ir jei vėliau, įsigalėjus tai revoliucijai, ta rašytojų grupė ja ir pasikloviė, — vis dėlto ji tai padarė labai norom. Ir dabar tos grupės rašytojai, baigę savo amžiaus dienas, baltgudžių literatūroje nežymiai tebereiškia praėjusių laikų ideologiją.

Slenkanti iš baltgudžių tautinio atgimimo literatūros į revoliucinę, proletarinę literatūrą pirmas perleis rašytojas M. Čarota, 1921 metais išleidęs poemą „Dasyja na vogni žy“, kurioje vaizduojamas Baltgudijos proletariatas, kovojąs už savąją revoliuciją.

Paskum Čarotą literatūrinė arena išėmė visa eilė jaunų rašytojų: Aleksandrovičius, Kuzma Čoras, Krupina ir kit.

Jaunąji literatūrai karta įnešė baltgudžių literatūrai naujų revoliucinių motyvų. Eilėraščiuose, poemose, apsakymuose jaunieji rašytojai pateikia išties eilę vaizdų iš pilietinio karo ir kovų už revoliuciją. Jų kūryboje apskritai jaučiamas tam tikras revoliucinės romantikos dvelkimas.

1923 met. susikuria lit. organizacija „Molodniak“. Socialinė tos organizacijos sudėtis buvo labai nevienoda. Be negausaus proletarinių elementų skaičiaus, organizacijoje daugiusia susitelkė valstietiško ir inteligentiško kilimo žmonės. Organizacija augo labai sparčiai ir jau 1925 metais turėjo 500 narių, įskaitant į tą skaičių ir įvairių ratelių korespondentus.

Bet atitrėjanti klasinė kova krašte sukėlė tam tikrą diferenciaciją ir „Molodniako“ organizacijoje. 1926 met. pabaigoje atsiskiria rašytojų grupė priešaky su Dubovka, Puška ir kitais, ir suorganizuoja naują sąjungą „Uzvyšė“. Iš tos organizacijos paskelbtų tezių matyti, jog toji rašytojų grupė orientuojasi aiškiai antiproletarino linkme.

1927 metais nuo „Molodniako“ vėl atsiskyla ant- ra rašytojų grupė (Čarota, Aleksandrovičius, Zareckis, Dudaras), kuri drauge su rašytojais, anksčiau dirbusiais „Naujoj dirvoj“, sukuria lit. organizaciją „Polymia“. Šito naujo skilimo svarbiausia priežastimi buvo nacionaldemokratizmas, kuris padarė įtakos daliai „Molodniako“ narių.

Naujieji „Molodniako“ vadovybė, susidariusi po antrojo skilimo, ėmė orientotis griežtai proletariškų elementų linkme ir telkti apie save Baltgudijos mažųjų rašytojus. Tokiu būdu susikūrė vadinamasis Belapp'as (t. y. Baltgudijos proletarinių rašytojų asociacija), kuris pradėjo naują baltgudžių literatūros puslapį.

Kiekviena tų trijų literatūrinių organizacijų nesudaro aiškios vienumos kaip kūrybiškuoju, taip

ir ideologiniu atžvilgiu. Literatūrinė organizacija „Polymia“, nežiūrint to, kad jos bendro charakterio svarbiausias bruožas — nacionaldemokratizmas, savo narių eilėse turi tokį rašyt. kaip Čarotą, pateiką visą eilę proletariškos dvasios kūrinių. Joje yra ir pora proletariškai artimų „popučių“, kaip Nemanakis arba Staševskis. Bet joje taip pat randami M. Zareckij, parašijų griežtai reakcinį romaną „Krivikė“, arba Dudary Glybockij, davusį ne mažiau reakcinę apysaką — „Vėjas iš rytų“.

Labiau nacionaldemokratizmu persiėmusi antroji lit. organizacija „Uzvyšė“ taip pat turi keletą proletariniui ideologijai artimų „popučių“. Ir apie Belapp'o sąstatą taip pat negalima kalbėti kaip apie kažką griežtai vieningą. Čia šalia proletarinių rašytojų (kaip Limanovakis, Golovač, Aleksandrovič, Kocob ir kit.) yra ir rašytojų valstietiškos ideologijos (V. Koval, Barakov ir kit.).

Be abejojimo, vadovaujamas vaidinimo baltgudžių literatūroje priklauso Belapp'ui. Jis veda atkaklią kovą su visais reakciniais elementais literatūroje ir jau spėjo sutelkti apie save geriausius jaunosios rašytojų kartos jėgas.

Proletarinė lit. kritika, tiesa, dar labai silpna ir šioje srityje svarbiausios pozicijos dar tebėra visokių idealistų eklektikų rankose. Bet patis gyvenimas ir laikas dirba jų atstovaujamy pozicijų nenaudai.

Paskutinis, t. y. porevoliucinis dešimtmetis baltgudžių literatūros istorijoje gali būti laikomas didelių meniškų laimėjimų laikotarpiu. Dabar baltgudžių literatūra jau gali pasigirti kuone visų meniškų formų — pradėdant romanu, poema ir baigiant drama — tobulai padirbtais kūriniiais, ko toli gražu ji neturėjo carizmo laikais.

J. R. Linsch

IŠ SKANDINAVŲ ŽEMĖS

Jaunosios literatūros srovės Skandinavijoje

Šių dienų Skandinavų literatūros kelias darosi nuolat sielvartingesniu romano ieškojimu. Bet šis kelias yra dar labai apžėlęs lyrika. Todėl gana neblogo rašytoja norvegė Sigrid Undset yra vienintelė, kuriai švedų Akademija galėjo atiduoti Nobelio premiją, ir kas skaitė jos romanus, per daug aiškiai mato, kad Skandinavų literatūra, palyginus su paskutiniais praėjusio amžiaus dešimtmečiais, atsidūrusi tikrai liūdnaj būklėj.

Šį straipsnį neseniai miręs švedų poetas Henry Parland parašė specialiai „Trodiam Frontui“ netrukus prieš savo mirtį.

Šis tvirtinimas gali susidurti su prieštaravimu: vidutiniškas niveau palyginus aukštas. Bet dekadanso periodo poezijos vidutiniškas niveau visada aukštesnis arba žemesnis. Kad tai yra dekadanso periodas, liečia iš to, jei žiūrime nepakylusiu aukščiau vidutiniškumo, ir rašytojai egzistuoja vien savo technika.

Tas techniškas žilfuotumas dabartinės Skandinavų literatūros charakteristika galėtų būti beveik išsamiama. Impresionistinė novelė, hagiografinė fin de siècle (šimtmečio pabaigos) lyrika, išpausdinta pirmos rūšies popierėje speciališka siužetui pritaikintų raidžių tipu, kas knygai patikrina rinką. Todėl daug skaitoma vertimų literatūros. Skandinavų skaitytojas mano dėl to esant neatsilikęs nuo savo laikų ir pretenduoja į naują objektingumą (neue Sachlichkeit), dar neišmokęs suprasti ekspresionizmo.

Tiek apie „oficialinę“ literatūrą. Šalia jos esama — beveik galima išsireikšti, pažeminių srovių, kurios kyla iš vegetuojančio estetizmo ir todėl į jas žiūrima su nepasitikėjimu. Jų pionieriai daugiausia lyrikai; nepasitikėjimas dėl to darosi dar didesnis.

Ypačinga Skandinavų lyrikos žymė: kad ji arba banališka arba perdėta. Paprastai čia tinka pirmas minėtas atsitikimas. Literatūros kritika taip pat išimtinai jam taikoma, ir kai į kraštą papūtė nauji vėjai, ji buvo bejėgė. Išsigandusi ji surado žodį „modernizmas“. Tai turėjo būti keiksmo žodis, bet pasidarė smogiamuoju žodžiu.

Šiais laikais daug kalbama apie modernizmą Skandinavijoje. Aš netikiu, kad kam nors visiškai aišku, kas tuo žodžiu suprantama. Bet šiuo banališku išsireikškimu būtų galima išreikšti tai, kas buvo iškelta prieš bagatelinę literatūrą.

Apie tai būtų galima pasakyti tas pat, kas ir apie ekspresionizmą. Nes šio vienur ar kitur suliepsnoję protestai yra išimtinai lyriški. Jie nielni vartoja net žodį — idealizmas. Gal būt, jie tuo ką nors supranta. Jų problematika yra chaotiška; iš jų išsirutuliojo ir berimiškos eilės, kas šiom dienom Skandinavijoje kultivuojama. Berimiškos eilės, labiausiai švediškosios, maža dulkų tūnupūtė nuo raskonojo Skandinavų literatūros stalo.

Nežiūrint viso jo perdėjimo, jam pavyko nutiesti nauji keliai ir naujas — dažnai sinkopuojantis — ritmas. Berimiškos eilės, kokiu jų pasitaiko vokiečių, rusų ir prancūzų poezijoj, neigia bet kokius architektoniškus įstatymus, jos gali virsti proza. Čia architektonika nuveda iki kraštutinumo, ji sulaužo rimo dekoracijas ir nuolai į aforistinę koncentraciją.

Šioj vietoj naujas objektyvumas (neue Sachlichkeit) peršviečia ekspresionizmo rūko skraistės. Bet tos skraistės vis dar tirštos ir neperšviečia-

mos, ir tik neniškiai galima suvokti, kas už jų yra. Lengviau kupranugariai pralįsti pro adalos skylę, negu švedų Akademijos kalėdimo nargui Fredrikui Bök'ui pažinti jauniosios Skandinavų poezijos architektoniką.

Todėl ji gyvena sunkų ir neniškų gyvenimą. Trūksta kontakto su publika, nes ji nepakankamai lyrika — ta lyrika publika žerliama nuo 1890 metų ir tai jai peršlėm įkyrėje. Publika pilna tradicijų ir dėl savo meniško skonio ieško naujumo jau patentuotom formom. Bet jaunieji vieton lygiai sufrizuotos literatūrinės technikos — reikalauja asmenybės.

Kiekvienas protestas pradėjo lyriškas. Skandinavų modernistai išėjo iš lyrikos ir naujo objektingumo įtakos dėka — nuėjo į aforistinę koncentraciją. Yra pavojaus, kad jie, kaip ir vienintelė, tikra švedijoje priešaky einančios generacijos asmenybė — Wilhelm Ekclund, — nori būti gilūs ir pradeda fabrikuoti aforizmus.

Henry Parland.

IŠ ŽYDŲ ŽEMĖS

Jaunoji hebrajų literatūra Teko nugirsti iš kai kurių žydų, kad Palestinos jaunieji rašytojai palyginti gana daug domisi lietuvių literatūra ir ypačiai jaunąja. Taigi mum pravartu šiek tiek susidomėti tais, kurie domisi mūsų darbais.

Seniaus hebrajų literatūra buvo išimtinai švėta ir taip prikibusi prie senųjų tradicijų, kad niekas iš jaunesniųjų jos neskaitė ir pasaulis apie ją beveik nieko nežinojo. Todėl prancūzas, jeigu jis ko nors nesupranta, sako: „C'est l'Hebreu pour moi“ — tai man hebraiška, vadinasi, nesuprantama.

Bet, štai, pasibaigus Didžiajam karui ir Palestinos išlaisvinus, prasidėjo žydų plaukimas į savo tėvynę. Aišku, kad iš karto negalėjo būti jokios kalbos apie literatūrą ir kitas meno šakas. Visų dėmesys buvo nukreiptas į ūkių įrengimą, krašto atstatymą ir apskritai į visokį darbą, kuris galėjo fiziškai Palestina pastatyti iš primityvizmo į aukštesnę kultūros laipsnį. Tuo tarpu palengva pradėjo rodytis ir dvasinės kultūros pirmieji žiedai.

Daug vargo iškentęs, pėsčias ir apdrisęs atėjo į Palestiną žydų rašytojas Šlionskis su žmona, kuris beveik ir laikomas naujosios hebrajų literatūros tėvu. Kilimo jis buvo iš Krymo chaaidiškos šeimos. Iškentęs rusų revoliuciją, visai be leidimo paspruko iš Rusijos ir, keliaudamas per visą Europą, pasiekė Palestiną. Jis pradėjo rašyti eilėraščius hebrajų kalba jau nebe švėto,

bet kartais visai revoliucinio turinio. Paskiau juo pasekė visa eilė kitų žydų jaunųjų rašytojų.

Kadangi pirmasis gyvenimo etapas Palestinoj buvo nomadiškas, bo patogaus materialinio gyvenimo, todėl tas viskas turėjo atsispindėti ir jo kūryboj.

Ir Šlionskis ėmė agituoti už nomadiškumą, primityviškumą, kuris turi daug panašumo į Gorkio „bosakiškumą“ ir „Trečio Fronto“ „berniškumą“.

Šlionskis, neblogai pažindamas Europos literatūrą ir įsigilinęs į špėnglorio „Untergang des Abendlandes“, iškreipė šokį:

šalin nuo Europos!

Rašytojai, menininkai, filosofai, studentai, gyvendami patys lygų, vienodą ir nomadišką gyvenimą, susijungė ir įsteigė organizaciją „Trask“ (Triukšmas), kuris buvo labai panašus į vokiečių „Sturm und Drang“. Bet palengva palapinių gyvenimą keitė barakų gyvenimas, o iš barakų atsirado puikiai namų. Aktyviška ir vienlinga nuotaika turėjo atsilgti. Prasidėjo diferenciacija. Iš vieno didelio būrio — daug būrelių, iš vienos srovės — daug srovelių. Palestina per 10 metų padarė šimtmečio pažangą. Pagaliau buvo įsteigtas teatras „Ohef“ (Palapinė), kurio direktorium paskirtas tas pats Šlionskis. Dabar Palestino, vyrauja dvi svarbiausios literatūros ir meno srovės. Vienu vadovauja Urevi Grünberg. Ši srovė yra sionistiška ir ultratautiška. Kita srovė grupuojasi apie žurnalą „Ketubim“, kurioj yra ir Šlionskis. Ši srovė yra radikalė ir tiek stengiasi naudoti nacionalizmą, kiek tas visuomenel ir pasauliui gali suteikti labo. Šioj srovėj yra gabių modernistų, kurie dar tebmėgsta ekspresionizmą arba jau nuėjo į neorealizmą.

Geriausie hebraiškųjų jaunųjų autorių yra gilus psichologas Steinmanas Horovičius, kuris gvildena tautos likimą sąryšy su pasaulinėm problemom. Žydų gyvenimą Sovietų Rusioj puikiai vaizduoja Haana. Kilęs iš Ispanijos Burlo yra geras arabų gyvenimo žinovas, todėl jo visi kūriniai vaizduoja arabų liaudį. Agmonas su nepaprastu virtuozišku ir kalbos spalvingumu vaizduoja mažųjų miestelių gyvenimą. O Avidor Hameire yra vadinamas hebrajų Remarku, nes jo parašyta knyga apie karą turėjo nepaprastą pasisekimą.

Ir Palestinos žydų kūryba iš tikrųjų gali pasauliui kai ką naujo ir nepaprasto duoti, nes jiem nebėra reikalo visur savo žydiškumą ginti ir pabrėžti, ir todėl jie gali sudaryti menišką sintesę iš žydų tautos ir viso pasaulio gyvenimo bei kūrybos problemų.

J. S. S. Pr. D.

IŠ ESTŲ ŽEMĖS

Naujesnioji estų literatūra, kuri daugiausia yra progresyvišką ir net smarkiai

radikalė, iš senesniųjų rašytojų nesulaukia pripažinimo. Senieji visokiūs koliojiniai stengiasi ją nuslopinti krašto viduje, kad kitų šalių revoliuciniai rašytojai neparodytų pasauliui naujojo diego. Todėl ir mes, neturėdami pakankamai žinių, negalime jauniesiojo literatūrinio estų judėjimo savo skaitytojams nušviesti.

Čia kalbėsime apie „Noor Eesti“ (Jaunoji Estija) grupę, kuri vėliau ėmė skaldytis į radikalėskesnes sroves.

Estų tauta yra labai daininga. Dorpatu prof. Andersonas sako: „Nė viena tauta pasauly nėra surinkusi ir užrašiusi tiek dainų, kiek estai“. Apie 1860-70 metus P. R. Kreucvaldas net epą sudarė iš surinktų dainų ir pasakų, panašių į suomių „Kalevalą“, ir pavadino ją „Kalevipoeg“.

Tuo metu bujojo estų romantizmas (J. Petersonas, Fählmanas, Kreucvaldas, Jansenas, Koldula). Didžiausiu estų realizmo atstovu laikomas Eduardas Wilde ir grėta jo Ernstas Petersonas, daugiau naturalistas. Iš jaunųjų realistų, kurie dar teberašo, yra gana talentingi A. H. Tammsaare, Maat Metsanurk, Karl Rumor ir O. Luts. Bet jie neėjo į „Jaunosios Estijos“ grupę ir liko nuofaly.

Pradėjus nuo 20 amžiaus, kapitalizmas įleido šaknis visoje Pabaltijoj ir rašytojai iš tos naujos kylančios miestelionijos, iš socialinių jos santykių su proletarinio pasauliu sukūrė daug miestelionijai opozicinių novelių ir romanų.

Estuose nauja kryptis literatūroj aiškiai ėmė reikštis nuo 1905 m. revoliucijos, nes kovos banga įjudino jaunuosius. Jie pastebėjo tėvų klaidas, pastebėjo socialinę tautos siloksnių neįgybę ir todėl „kilo kova tarp vaikų, nes pasaulio diūra buvo pajudinta ne vien literatūrinė, bet ir socialinė plotnė“.

1906 m. išėjo pirmas Nr. „Noor Eesti“ žurnalas, kuriame bendradarbiavo poetai: Gustavs Suits, Willem Ridala, novelistas ir kritikas Fr. Tuulas. Vis dėlto ši grupė savo pradžioj, kaip reakcija prieš tuomet įsigalėjusį estuose tautinį utilitarizmą, iškreipė „gryno“ meno kriterijus. „Jaunosios Estijos“ lyderis G. Suits pasisakė: „Pirmiausia mės surinksime tuos, kurie asmenybės principą stato aukščiau už visuomenės ir minios teoriją, ir kūrybinį darbą daugiau vertina už visokią populiarizaciją“. Pats Suits buvo didelis estetas ir didelis formos meisteris. Jo eilėraščių knyga „Vėjo šalis“ ir dabar dar laikoma žymia poezijos knyga.

Kitas lyderis Fr. Tuomas „Jaunosios Estijos“ principus suformulavo kritikai ir prozai ir vėliau patis, rašydamas prozą, griežtai tų principų laikėsi. Tik dabar iš dalies nuo jų atsiskė. Tuomas iš pat savo darbo pradžia atsistojo viso naujojo literatūrinio judėjimo vadovu. Vėliau redagavo estų rašytojų sąjungos žurnalą „Looming“ („Kūryba“). Jo geriausi novelių rinkiniai „Antru kart“, „Likimas“, „Sunkumo dvasia“, „Sielų kelias“ ir romanas „Felix Ormanson“.

1917 m. rusų revoliucijos metu dalis subrendusių talentų įstojo į „Siuru“ grupę. Šiai revoliucinei grupei priklausė ir kai kurie „Jaunosios Estijos“ nariai, pav., Fr. Tuomas.

Nors „Siuru“ grupės gyvenimas buvo nelgias, bet ji spėjo sugrupuoti talentingiausias pažangiosius rašytojus. Poetai: *Marie Under, Johannes Semper, Arthur Adson ir Henrik Wisnapuu*. Prozaikai: *Fr. Tuomas ir August Galit*. Kartu su jais veikė dar poetai: *August Alle, Johannes Barbarus* ir prozaikai: *Aleksandr Tasson, Richard Roth ir Jaan Kärner*.

Iš šios grupės ypač Semper ir Kärner palengva pasidarė smarkiais revoliucionieriais poetais, nutolo nuo Suits suformuluotų estetizmo ir individualizmo principų, atiduodami savo lyrizmą masėi. Kärneris visai mažai žiūrėjo savo eilėraščių formos ir nesistengė ieškoti naujų kelių. Jam svarbiau turinys. Jis pirmas ir parašė estetiškai elėmės romaną „Bianka ir Ruth“.

August Alle laikomas estų poetų šeimoje „enfant terrible“. Jis daugiau savotiškas gyvenime negu kūryboje, nors nedaug parašytų knygelių rodo gana žymų jo talentą. Be to, jis laikomas geriausiu estų feljetonistu.

Daug stipresnis ir mažiau ciniškas yra Johannes Barbarus. Nors ir labai subtylios sielos, bet „nepalenkiamas senosios pasaulio tvarkos priešas, kurių jis nori sugriauti kartu su jos morale ir senojo pasaulio politinėmis formomis“. Jo eilėraščiai energingi, sklandūs.

Vienas gambiausių poetų yra Henrik Wisnapuu, kurio jau išleistos daugiau kaip šešios eilėraščių knygos. Jis, pradėjęs grynai formos reformą, pakėlė balsą prieš literatūrinį nemokėsiškumą ir, perėjęs futurizmo ir ekspresionizmo pakopas, priėjo ir prie turinio revoliucijos. Jo eilėraščiuose taip pat nemažai cinizmo (cinizmas estų literatūroje atliko didelį naudingą griovimo darbą ir tuo laikovojo sau pilietybės teises).

Vienas įdomiausių prozaikų yra August Galit. Savo kūrybos pradžioje natūralistas, begalinis ciniškas, viską išjuokė. Sunku susivokti, kas jam iš

tikro branga. Pirmą novelių knygą išėjo pavadinta „Sėtono Karuselė“. Vėliau „Keliaujantis riteris“ ir romanas „Pasakų šalis“ ir „Purpurinė naktis“. Vėlesniais savo darbais jis daugiau realistas. Iki šiol vis buvo persiėmęs ekspresionizmo maniera, nors kiti jį vadina tik realistu.

Prie šia suminėtojų priklauso *E. Roth ir Albert Kiseikas*.

Daugelis jaunųjų rašytojų pirmosiomis rašymo dienomis buvo prisikabinę prie romantizmo, vėliau laimingai perėjo simbolizmą ir net ekspresionizmą ir pateko į neorealizmo srovę. Dabar estuose dominuoja realizmas, arba, kaip sakoma, neorealizmas ir visoks formos paprastumas.

Nežiūrint į kai kurį reakcingumą, vis dėlto pažangieji estų rašytojai žiūri į ateitį optimistiškai, nes plačiosios masės jiems pritaria, jų knygos ir žurnalai išperka, nors senieji ir stengiasi visokiais būdais juos diskredituoti.

Prašosi išvoda, paralėle...

P. S. Naudotasi H. Wisnapuu straipsnių estų literatūros almanache „Pallas“.

Pr. D.

Estų svečias Pereitų metų pabaigoje Kaune lankėsi jaunas estų rašytojas John Lepp — Ruven. Pasirašinėja jis tik slapyvardžiu Ruven. Jau yra išleides du prozos rinkinius, pavadintus viena „Jūra“ (Meri) ir kitą „Vienybė“ (Uchendus), be to, dalyvauja iliustruoto estų žurnalo „Oli on“ (Buvę yra) redakcijoje. Baigęs Tartu universitetą magistro laipsniu (studijavo literatūrą ir meno istoriją), rašytojas leidosi kelionėn po Europą, kad pažintų gyvenimą ir žmones ne tik iš knygų.

Rašytojas reiškia didelį simpatijų Lietuvai, kaip bendro likimo mažai tautai, ir ypač susidomėjęs mūsų naujuoju literatūrinio judėjimu. Pats būdamas mum artimas pasauliožiūros žmogus, John Lepp pridėjo užmegzti artimesnius ryšius su „Troleiu Troutu“, kai tik grįs iš kelionės (be Latvijos ir Lietuvos, rašytojas lankosi Lenkijoje, Čekoslovakijoje, Bulgarijoje ir k.). Pasikalbėjus matyti, kad užsieny apie mūsų vidurinę būklę gerai žino ir ją įvertina... Taip pat pažymėtina ir tai, kad nors Estija kur kas mažesnė valstybė už Lietuvą, tenai rašytojai profesionalai.

John Lepp žadėjo, be to, aplankyti Lietuvą dar kartą ir surengti literatūrinį vakarą, pradėti konkretišką jaunųjų Pabaltės rašytojų bendradarbiavimą.

Jul. But.

Tragiška kasdienybė

Knygos, pateisinančios karą Pastaraisiais metais karų romanas ir knyga apie karą pasidarė dominuojanti viso pasaulio knygų rinkose. Remarko, Haseko, Barbuse'o, Renno ir kitų pasisekimas aiškinamas įvairiausiai.

Ir tos literatūros rūšies srovė nesiliauja tekėjusi. Rašytojai stengiasi ne tik parodyti praėjusio karo baisumus, reališkiausiai juos antspauduoti, bet jie agituoja, perspėja ir protestuoja prieš būsimąjį karą, kurio pavojaus garai seniai gaminami kapitalistinio pasaulio.

Prancūzija jau dabar jaučia pavojų savo sienom ir neįstengia su pilna laisve ir atvirumu pasisakyti prieš karą. Greta giliai pacifistinių Barbuse'o, Duhamel'io ir Dorgeles'o knygų, štai, matome knygas ir keliolikos autorių, kurių tikslas — atvirkščiai — padaryt karą gražų ir jį pateisinti iš tam tikros pusės.

Michel Yell savo romane „Dezertyras“ stato klausimą: kas geriau — pergyventi karo baisumus, netekti rankos, kojos, bet grįžti garbingam piliečiui, ar bėgti, užsitraukti amžiną negarbę ir žūt ištrėmimo? Autorius tvirtai nusprendžia: geriau eiti į frontą. Savo melodramiška parašyta „Dezertyre“ Yell su karšto nacionalisto ir buržuazinio atvirumu visokiu būdu pateisina karą.

Eugene Dabit'o romanas „Mažasis Lui“ parašytas gyvenimiškos apysakos tonais, prikimsėtas žanrinė scenų ir vaizduoja Paryžiaus smulkiają buržuaziją. Bet autoriaus daikto prasmė ta pati. Norėdamas demaskuoti visus karo šlykštumus, autorius sąmoningai išvengia fronto ir savo herojams duoda veikti grįžus atostogų, grįžus iš mūšio į pozicijų užpakalį.

Kada karnas baigiasi, visi trys — motina, tėvas ir sūnus herojus garbina ramų gražų gyvenimą, garbina vėl grįžusį ramumą ir lengvabūdiškai įeigoja praėjusį. Romanas baigiasi pačio tos baisios imperialistų suruoštos skerdynės dalyvio fraze: „Mama, mes vėl gyvenim laimingai“.

Kai vargai išperkami grįžimo džiaugsmams.

Šiaip ar taip, čia paminėti iš daugelio du buržuaziniai rašytojai, du tipingi imperialistinio režimo garbintojai neįstengs savo menkom, melodramiškom knygėlėm užtenkti tos bangos, kuri liejasi, kuri nenori karo, kuri visokiškai eina prieš jį. Bet jeigu jis ir kiltų kada, tai tik pačių imperialistų nenaudai.

Monarchistinis indeksas

Men žinome katalikų bažnyčios indeksą, kuriame atsiduria visų šalių pažangieji rašytojai. Diena iš dienos triūsiasi „aventosios žiurkės“ po sielos turtus, išleistas į pasaulį, ir surašinėja „prakeiktuosius“. Užgintų knygų sąrašai kas mėnesis pasirodo „Osservatore Romano“ laikraštyje. Bet mažai kas juos dabar besėbi, ir patys kunigai dažnai skaito tai, kas išplekse užginta, nes užginta beveik... viskas.

Bet štai Londone ėmė eiti „Internacionalinės monarchistų žinios“, kurių tikslas atremti visus puolimus prieš monarchijas, vistiek, kur jos bebūtų: Europoj, Azijoje, Amerikoj ar Centralinėj Afrikoj. Šis laikraštis ėmė spausdinti knygų indeksą ir autorių sąrašą, kurie yra kenksmingi skaityti monarchistam, ir kurių reikia vengti bei naikinti. Bet galima tų monarchistų daugiau negu katalikų, nes jų balsas juo mažiau kas klausė.

Kol kas spėta įrašyti į indeksą Anatole France, kuris smarkiai juokėsi iš monarchijų ir monarchistų. Jis esąs juo pavojingesnis, nes esąs paveldėjęs iš Voltaire'o aštrią satyrą ir savo juoku greičiau įtikina skaitytoją negu rimtais argumentais.

Paskiau Maksimas Gorkis, Lenino draugas ir mokinys, kurio raštai esą abejotinos meniškės vertės.

Romain Rolland'as — kurio visi veikalai esą gana silpni, bet turį savy sprogdinamos medžiagos, su kuria esą galima koncentruotą jėgą iki anarchijos išsprogdinti. Albertas Einšteinas — vokiečių profesorius, garsus reliatyvizmo teorijos kūrėjas, kuris esąs priešas visom tradicijom. Jis nepasiribojęs vien matematikos mokslu, bet esąs labai palankus bolševistinėm idėjom ir kitiem politiniam šio pasaulio reliatyvumam. Toliau eina Bernardas Shaw, kuris esąs klounas ir didelis monarchistų priešas, toliau Hagar Wells'as, kurio veikalai ypatingai veiklą jaunas sielas. Labai pavojinga esanti monarchijai jo „Pasaulio Istorija“ (yra du tomai lietuviškai. „Kultūros“ leidinys), Uptonas Sinclair'as, kuris visur skelbia socializmą ir anarchiją. Blasco Ibanez'as, kuris esąs niekas kitas kaip ispanų komunistas.

Aišku, kad čia tik dėl pavyzdžio mes surašėme dalelę tų kvailysčių, kurias monarchistai uoliai registruoja ir leidžia į pasaulį. Visai panašus indeksas yra leidžiamas ir fašistų.

Juk toki indeksai šiuo metu tėra juokų verti lapai, kurie rodo visokiariopę anemiją ir pastangas prielti su šautuvu prie laisvos dšmės. Tai fanatikų tragikomedija, kurią vaidindami bent patys artistai stengiasi rodyti rimtus veidus.

J. Jankauskas? 51

MES GAVOME

1. *Daugava*. Latvių literatūros, meno ir mokslo žurnalas. 1930 m. NN 10-12, 1931 m. N 1. Leidžia Ake. b-vė Valters un Rapa. Red. J. Grins.
2. Petras Gintalas. *Dinamo 1000 H. P.* 5 pavokslų pjesa. Kaunas. 1930 m.
3. Rapolas Mackevičius. *Pilkieji dilemjinai*. II dalis. Aut. leidinys. Vilnius. 1930 m. Kaina 4,50 lt.
4. *Laisvas žodis*. Kultūros ir visuomenės gyvenimo mėnesinis laikraštis. Ryga. 1930 m. Nr. 9, 10.
4. *Jauno Traukame*. Latvių modernistų literat. žurnalas. 1930 m. NN 4-7. Red. J. Plaudis.
6. Juozas Ambrazevičius. *Literatūros teorija*. Poetika. „Sakalo“ b-vės leid. 1930 m. Kaina 4 lt.
7. J. Gvilūys. *Aritmetikos uždaviniai*. Pradžios mokyklai. II dalis. „Sakalo“ b-vės leidinys 1930 m. Kaina 2 lt.
8. J. Gvilūys. *Sakalieji uždaviniai ir greičiai skaičiavimai*. „Sakalo“ b-vės leid. 1930 m. Kaina 80 ct.
9. P. Bunin. *Jezuitai*. Vertė P. Kybartiškis. „Zemaičio“ Red. leidinys. Telšiai. 1930 m. Kaina 1 lt.
10. Red. Pr. Skardžius. *Kalba*. Bendrinės kalbos žurnalas. I tomas. 2 ir 3 sąsiuvinis. „Sakalo“ b-vės leid. 1930 m.
11. Pivošas. *Zvilgimas į gyvenimą*. Kaunas. 1930 m. Kaina 1,50 lt.
12. P. Orintaitė. *Vingių Vingiai*. Lyrika. Pr. Stikliaus leid. Kaunas. 1930 m. Kaina 1,50 lt.
13. Thomas Mann. *Buddenbrooks*. Romanas. Vertė K. Karnauskas. „Vairo“ b-vės leid. 1930 m. Kaina 3,50 lt.
14. Georges Duhamel. *Salavino dienoraštis*. Romanas. Vertė J. Urbšys. „Vairo“ b-vės leid. 1930 m. Kaina 2,50 lt.

15. A. Diuma (sūnus). *Dama su kameli*. Romanas. Vertė P. Laurinavičius. „Vairo“ leid. 1930 m. Kaina 3,75 lt.
16. Edgar Wallace. *Raudonasis ratas*. I nns. Vertė A. Urbonas. „Vairo“ b-vės leid. 1 2,50 lt.
17. *Jaunosios kartos kalendorius 1931*. L. T. J. S-gos „Jaunoji Lietuva“ C. V. leid. m. Kaina 0,75 lt.
18. Red. Ant. Šatas. *Alma Mater*. Mūsų vartietas ir jo studentija. V. D. Un-to St. tovybės leid. 1930 m. Kaina 3 lt.
19. Kazys Indžiūra. *Ant ežerėlio rytojau* manas. „Sakalo“ b-vės leid. 1930 m. Kaina
20. Red. E. Medišauskas. *Litova Esper*. Revuo. Nepriklausomas mėn. esperanto pr laikraštis. 1930 m. NN 1-12.
21. Red. J. Steponavičius. *Literatūros m* nos. 1931 m. N 1.
22. P. Vingis. *Vilniaus padavimai*. „Ais“ leid. 1931 m. Kaina 3,50 lt. Sukranta „Sa“ b-vėje.
23. Red. Michael Gohl. *New-Massen*. Amer. revoliucinių rašytojų žurnalas.
24. Red. Henry Barbusse. *Monde*. 3 mokslo ir kritikos prancūziškas žurnalas. m. N N 1 — 5.
25. Antanas Virbieckas. *Bokštai iš toli*. raščiai. „Aitros“ leid. 1931 m.
26. Antanas Venclova. *Berlai vėtroje*. sakos. „Spaudos Fondo“ leidinys. 1930 m. 3
27. Petras Cvirka. *Saulėlydis Nykos Vals*. Apysakos. „Spaudos Fondo“ leid. 1930 m. 3 l

PADĖKA

„Trečio Fronto“ Redakcija ir Rašytojų Aktyvistų Kolektyvo nuoširdžiausiai dėkoja prof. P. Leonui, aukojusiam 100 litų, p. Č-kiui 50 lit., p. K. Andriūnui 30 lit., ir p. B-kiui 25 lit. Fondui „Trečiam Frontui“ leisti.

„Trečio Fronto“ Redakcija ir Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas.

Redaktorius-leidėjas ANTANAS VENCLOVA

Redakcinę kolegiją sudaro BRONYS RAILA, JONAS SIMKUS ir ANTANAS VENCLOVA
Redakcijos ir administracijos adresas: KAUNAS, PROSŲ G-VĖ NR. 8 B. 4.

Karo cenzūros leista.

Kooperatinė „Raidė“ spaustuvė Kaune, Kęstočio g. 44. Tel. 7.

Ne dėl konkurencijos, bet dėl Jūsų sveikatos „Pienocentras“ parduoda stiklą 25% riebumo maistingos

grietinėlės

pigiau negu stiklą arbatos ar kavos gaunama „Pienocentro“ krautuvėse.

Vienintelis rimtas, populiarus, skiriamas demokratiškajam Lietuvos jaunimui dvisavaitinis, iliustruotas

JAUNIMAS

Kaina metam 6 litai, pusei metų 3 litai
Kreiptis:
Kaunas, Gedimino g-vė 38. „Jaunimui“

„Kultūros“ žurnalą skaito visi

Šiomet žurnalas žymiai padidintas, ypač literatūros skyrius

Prenumeratos kaina:

Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Vokietijoje **omėjam romėjam** metam 24 lt., pusei metų — 12 lt.; **šiaipjam omėjam** metam — 20 lt., pusei metų — 10 lt., ketvirėliui — 5 lt.; **Kultūros būrelį nariam ir moksleiviam** metam — 16 lt., pusei m. 8 lt., ketvirėliui — 4 lt.

„Kultūros“ ž. administracijos adresas:

Šlaugiai, Aušros alėja 15.

Jei nori suprasti

gavandio darbininkų kovas dėl socializmo, parškite „Socialdemokratą“ — Lietuvos darbo žmonių sunkių būklę.

skaityk

„SOCIALDEMOKRATĄ“

Jamė dirba tvirtėnais socialistine pajėgas Lietuvoje. Literatūras skyriuje dirba visi proletariniai rašytojai.

Metam kaštuoja 6 lt. pusei — 3 lt.
Adresas: „Socialdemokratas“
Ožekienės g. 11 a. Kaunas.

Skaitykite Pr. Stikliaus išleistus eilėraščius:

Kazio Blinko — 100 pavasarių — 1 lt.

Juozo Tyslavos — Tolya — 1 lt.

Salto Semerto — Liepenosvaidis — 1 lt.

Šiuos eilėraščius turi perskaityti kiekvienas pradedąs poetas ir kiekvienas žmogus, kuris nori pažinti lietuvišką futurizmą ir jo atstovus.

Tik ką išleista

P. Orintaitės

VINGIŲ VINGIAI

Lyrika

78 puslapiai. Kaina 1,50 centų

Reikalaukite knygynuose ir „Spaudos“ kioskuose.

Visi demokratijos šalininkai 1931 metais skaito „vienintelį“ laisvos ir progresyviškos minties dienraštį

„LIETUVOS ŽINIOS“

todėl, kad „LIETUVOS ŽINIOS“, nors ir apkaipytos, nemalstamai kovoja už demokratinę tvarką ir laisvę.

Kam likral rūpi laisva, nepriklausoma, demokratiška platiem šluokniam tarnaujanti spanda, tas turi prisidėti prie „LIETUVOS ŽINIŲ“.

Kuo daugiau mėnų „LIETUVOS ŽINIŲ“ žinau, tuo daugiau.

Kaina: Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Vokietijoje metam 60 lt., pusei metų 30 lt., mėn. 5 lt. Siuol. metam 36 lt., pusei metų 18 lt., 3 mėn. 9 lt. ir kitose valstybėse metam 8 dol., pusei metų 4 dol., ir vienam mėnesini 7 litai.

Kaunas, Gedimino g. 38 nr.

Kaina 1,50 ct.

Ne tik Lietuvoj,

bet ir Latvijoj, Vokietijoj, Lenkijoj, Amerikoj ir kitur yra plačiai žinomas aktingosios literatūros žurnalas

„TREČIAS FRONTAS“

„Trečią Frontą“ įkūrė ir leidžia jaunųjų rašytojų aktyviųjų kolektyvas, kuris savyje jungia visų pažangiąją jaunųjų rašytojų kartą.

„Trečiame Fronte“ bendradarbiauja: A. Biliūnas, K. Boruta, J. Būtėnas, Butkų Juzė, P. Cvirka, P. Čiurlys, Pr. Daugmora, V. Drazdauskas, E. Erika, K. Jakubėnas, K. Korakas - J. Radžvilas, K. Lino, V. Montvila, Pr. Morkūnas, A. Ragaila, Br. Raita, J. Šimkus, A. Venelova ir kiti.

„Trečią Frontą“ redaguoja *Ant. Venelova*.

Kiekvienam N-ry naujos apysakos, eilėraščių, Lietuvos ir užsienio lit. apžvalga, vertimai, plati informacija, straipsniai lit. klausimais etc.

Dar galima gauti visų Nr. Skubėkite, nes NN 1 ir 2 liko vos keliolika egz. Kaina NN 1 ir 2 po 1 lit., NN 3 ir 4 — po 1,50 lit. Kas atsitys 5 litus, gaus visus ligi šiol išėjusius keturis NN. Kas išsirašys bent penkis bet kurių Nr. egz., tas gaus juos su 30% nuolaida. *Školon niekam nesinašama.*

Gimnazijose, miesteliuose, kaimuose reikalingi platintojai. Atsiliepkite! Platintojam duodama 30% nuol.

Jei neskaitote „Trečio Fronto“, jūs labai daug nustojate. Kam rūpi gyvenimo ir literatūros pažanga, tas be „Trečio Fronto“ jokių būdu negali apsieiti.

Visais reikalais kreiptis: „Trečias Frontas“, Kaunas, Prūsų g. 8, b. 4.

Contr. Apdraudimo Sąjunga
„KOOPERACIJA“
Valdybos būstinė — Laisvės Alėja 62,
Kooperacijos Banko rūmuose.

Sąjunga įsteigta 1928 m. ir vienija virš 2000
šeimelių, apie 300 miestelių ir 300 kooperatyvų,
kurių turį apdraudžiamę, todėl Tamsta irgi tau
apdrauki savo turį.

Visi skaite

„DARBO SVEIKATA“

vienintelį Lietuvos ligonių kasų laikraštį.

Kaina mėtam 4 lit., atskiras nr. 75 ct.

Adr.: Kauno miesto lig. kasų
Kaunas, Maironio g-vė 1 Nr.

„Darbo Sveikata“ būtina turėti kiekvienam
ligonių kasos darbuotojui ir naudinga kiekvie-
nam kasų nariui ar šalp pillečiui.

„Darbo Sveikatoj“ įdomus
sveikatos skyrius,

kur rasim patarimų ir pamokymų, kaip išsi-
sągyoti ligų, būti sveikam ir linksmam.

„Darbo Sveikatoj“ plati Lietuvos ligonių
kasų statistika, naudinga medžiaga kiekvienam
socialinės politikos darbuotojui.